

tv-15 naš TOVARIS

Št. 26
2. julija 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Pokončno nadaljevati poslanstvo NOB

Od znamenite seje politbiroja CK ZKJ v Beogradu dne 4. julija 1941, ko je bilo sklenjeno, da oboroženi boj proti okupatorju preraste od sabotažnih akcij v splošni upor, je minilo 46 let. Ta dan je bil ustanovljen glavni štab partizanskih odredov z Josipom Brozom Titom na čelu. Na krilih vseljudske domovinske vojne se je takrat začela naša revolucija, ki ji je simbol petrokraška rdeča zvezda. Vsako leto na ta dan pregledujemo, kako dosegamo narodnostne in razredne cilje, ki si jih je zastavil naš osvobodilni boj. Preprosto, lepo, z ljudsko besedo in kritično neposrednostjo je izrazil

na nedavni letni skupščini ZZB NOV ta nadaljujoči se družbeni odnos slovenski pisatelj in politični delavec Janez Vipotnik. Njegov nagovor, ki je zajel našo stvarnost predvsem z moralnopolitičnega vidika, objavljamo kot praznični uvodnik, kakršnega smo si mogli samo želeli.

Vsem borcem NOV in vsem delovnim ljudem Jugoslavije
čestitamo ob dnevu borca

Na revolucionarnih vrednotah je ustvarjena naša ustava, se oblikuje naša zakonodaja, na teh vrednotah se sestavljajo naši politični programi, raste in krenemo človek, gospodar dela in sredstev zanj, upravljalec svoje usode, družbe in države, branilec svoje domovine.

Revolucionarne vrednote niso nekaj, kar je staro 42 let, odkar se je končala vojna, marveč imajo svoje temelje na vseh žlahtnih prvinah našega razvoja, vsebujejo pa tudi naša današnja in jutrišnja hotenja po boljšem in lepšem življenju.

Revolucionarne vrednote torej niso same sebi namen, marveč jih gojimo zato, da bi uresničili zgodovinsko vlogo, ki smo si jo zapisali v svoj program.

Če te vrednote poudarjamo danes tako, kot smo jih včeraj, jih poudarjamo predvsem, da bi koristile prihodnjim generacijam, jih opozarjale, ne vsiljivo, marveč na skrben, očetovski način, kako je prišlo do življenja, katerega živimo, predvsem pa, kaj želimo v tej družbi: da novi rodovi nadaljujejo začrtano pot, da jo sicer ocenjujejo glede na razmere, po svoji pameti in svojih spoznanjih, predvsem pa jo nenehoma izboljšujejo. Želimo, da bi se na izkušnjah preteklosti in na izkušnjah novjših zgodovine učili razlikovati resnične napredne ideje, pa tudi resnične nosilce teh idej, resnične iskrene revolucionarje od krivih prerokov, da se bodo znali na križpotjih razvoja obrniti v tisto smer, ki je za dobrobit delovnemu človeku in v korist napredku. Razvijati jih želimo v vsej

njihovi prvobitnosti, z vsemi napor in težavami, v vsej širini, opevajoč in učeč se tudi pri napakah, ki so se dogajale, obenem pa v vsej njihovi žlahtnosti.

Če imamo tu in tam težave pri utrjevanju revolucionarnih vrednot, smo tudi sami krivi, ker smo se včasih obnašali preveč zanesenjaško, ker smo to temo zreducirali le na bitke in zmage naše NOB, ker smo te vrednote preveč poenostavili zgolj na zunanje, manifestativne oblike, proslave, spominska obeležja, odkrivanje plošč in spomenikov in podobno.

Naša skupna prizadevanja so usmerjena drugam. Ne gre le za vojaški, bojni del, za bitko za svobodo, za vojne izkušnje iz upora naroda, ki so seveda izredno pomemben del sodobne strategije in taktike obrambe domovine, splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite.

Pod pojmom revolucionarne vrednote razumemo veliko več! Sem štejemo vse napredne izkušnje našega naroda v njegovem boju za obstoj, za svobodno življenje, za pravico in resnico, začeti od kmečkih puntov, prvih glasnikov slovenske besede, njihov kulturni boj, težnje slovenskih tabarov, bridkih naporov in žrtev delavskega razreda v njegovem spopadu proti izkoriščanju in zatiranju, odkar ta obstoja, do trnove poti v stari Jugoslaviji, vključuje seveda NOB kot žariščni del, kot največje dejanje slovenskega naroda v vsej njegovi zgodovini, združuje pa tudi revolucionarne izkušnje v povojni graditvi samoupravljanja v naši družbi.

V srčiki revolucionarnih vred-

not se torej predanost domovini, narodu, bratstvu in enotnosti skupnosti, svojemu jeziku, svoji kulturi, človekoljubnosti; zvestoba družbeni zavzetosti in človeški solidarnosti, državljanskemu pogumu in napredni usmerjenosti; hlepenju po znanju, po kulturi, po znanosti; težnja po nenehnem plemenitenju moralnih vrednot človeka, po tovarištvu, prijateljstvu, odločnosti za delavoljnost, marljivost, odpor proti izkoriščanju, odgovornost za uresničenje sprejetih sklepov, skratka vse tiste lastnosti, ki naj jih ima človeško bitje v samoupravnih socialistični družbi.

Zlasti občutljive črte revolucionarnih vrednot vsebuje socialistična morala. Abecedo te morale imamo zapisano v naši ustavi, dopolnjujemo pa jo malone z vsakim političnim in samoupravnim dokumentom. Tisto, kar je zelo boleče, je ugotovitev, da že osvojene in potrjene moralne vrednote žal velikokrat ostanejo zapisane na ovitku naših dejanj, ne potrjujemo in uresničujemo pa jih v praktičnem življenju, v delovanju družbe kot celote.

Danes, tako kot včeraj, ponavljamo zdravo hotenje ogromne večine ljudi po doslednem uresničevanju načel: vskomur po njegovem delu, brez dela ni jela, pravičnost, skromnost, boj proti prisledništvu, podkupovanju, spekulaciji, boj proti malomeščančini, proti begu od odgovornosti, proti prevladovanju nekega povprečja, ki vleče nazaj, boj za čuvanje družbenega premoženja, odpor do manevriranja z ljudmi, ki nikakor ne morejo biti samo šte-

vilke! Nasprotno, nenehno utrjevanje pravice delovnega človeka, da sam razpolaga z viškom dela in upravlja s svojo ožjo in širšo skupnostjo.

In pri uveljavljanju moralnih vrednot bomo toliko učinkovitejši, kolikor bolj bomo to dokazovali z osebnimi zgledi in obenem nenehoma oblikovali in utrjevali plemenitost, notranjo veličino človeka, njegovo kulturo in prijateljstvo in tovarištvo med vsemi ljudmi dobre volje. Če hočemo trajne uspehe na tem področju, se nam ne sme nikjer zatikati!

Borci smo za te zadeve posebej občutljivi. Zato se tudi odzivamo na pojave, ki skušajo s težkimi žrtvami priborjeno stanje spremeniti. Smo za demokratizacijo našega življenja, smo zato, da se do kraja izkoristijo sposobnosti, ideje in zamisli vsakogar, ki dobro in pošteno misli.

Nikakor pa se ne moremo strinjati s takšnimi pogledi, ki načelnjajo našo ustavno ureditev, pestujejo večstrankarski sistem, bruhajo po komunistični partiji po dolgem in počez ali celo zagovarjajo spravaštvo z belo gardo. V NOB smo mi doživljali takšne strahote, da spravaštva z narodno

izdajo nikakor ne moremo priznati. Lahko želimo, pošteno in od srca, da nove generacije starega sovraštva med seboj ne gojijo naprej, če priznavamo, da otroci niso krivi za zločine očetov. Obenem pa mora biti za sedanje in prihodnje generacije NOB izdaja belogardistov tista bridka izkušnja, ki je ne gre pozabiti. Če opozarjamo na to, opozarjamo zato, da ne bi prišlo nikoli več do novih tragedij te vrste.

Nove generacije prevzemajo prihodnost. V svoje roke bodo dobili našo dediščino, bogastvo, lepoto naše zemlje, pa tudi naše pomanjkljivosti. Tisto, kar želimo od vsega srca, želimo, da nadaljujejo začeto pot, jo plemenitijo z znanjem, zvestobo, humanističnimi vrednotami, pa tudi s svojimi ocenami in pogledi na preteklost. Obenem svetujemo, da kar se da koristijo naše revolucionarne vrednote, ker predstavljajo resnično izreden dosežek v boju za napredek. In pri tem jim bomo mi, borci, kolikor je še moči in sile v nas, s svojimi nasveti pomagali, kajti le eno želimo: pokončno in zvravnano nadaljevati svoje poslanstvo!

Janez Vipotnik

Podeljene četrtojulijske nagrade

Svet sklada Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je tudi pred letošnjim četrtem julijem podelil nagrade za umetniška in znanstvena dela na področju likovne, glasbene, literarne, filmske in medijske dejavnosti, pa tudi nagrade in priznanja za področje zgodovinopisja NOB in revolucije.

Letošnji nagradenci so: Valerija Skrinjar - Tvrz - za dva romana: V naročju divjih trav in Tudi sonce ima pege, Dušan Otović in Jovo Nikić - za zgodovinsko delo Tretji pomorski obalni sektor mornarice narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije 1943-1945, Oto Logo - za spomenik dr. Mišu Pantiću, Tome Prošev - za oratorij Mir svetu ter Mario Fanelli - za scenarij in režijo TV nadaljevanke (v devetih epizodah) Tito-beseda in podoba neke dobe.

Priznanja za delo na področju zgodovinopisja so prejeli strokovni delavci Vojnoizdavaškega novinskega centra iz Beograda (za izdajanje edicije Za zmago in svobodo), odbor za zgodovino revolucionarnega delavskega gibanja in NOB v Mostarju (za knjigo Enverja Čemalovića Mostarski bataljon), prav tako je dobil pohvalo odbor sekcije borca - v Prve proletarske (za pripravo in vsestransko prizadevanje za izid že tretjega dela - trilogije - o tej

slavni partizanski enoti). Na likovnem področju je prejel pohvalo spominski park Jasenovac (za razstavo Koncentracijsko taborišče Jasenovac 1941-1945, ki je obšla celo vrsto jugoslovanskih mest in je prispevala velik delež k predstavljanju prave podobe kvizlinštva in odpadništva v času druge svetovne vojne - skozi prikaz strahotnega mučenja ljudstva v Jasenovcu). Posebno priznanje za glasbeno dejanje leta je prejela RT Beograd - za izdajo gramofonske plošče Španija moje mladosti, dokumentarna redakcija iste TV hiše je dobila priznanje za oddaji Naš boj, kakor so ga videli drugi in Prva republika.

Triindvajsetega junija je nagrade in priznanja odlikovancem podelil (točno opoldne) v beograjskem domu JLA predsednik žirije za četrtojulijske nagrade, Vlado Ščekić, v imenu slavjencev pa se je zahvalila sarajevska pisateljica in novinarka Valerija Skrinjar - Tvrz.

Slovesnosti so se udeležili tudi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja federacije, Srbije in Beograda, nagradencem pa je čestital tudi predsednik predsedstva ZO ZZB NOVJ Bogdan Pecotić.

B. Ž. J.

Letna skupščina slovenskih borcev

Predsednik Božidar Gorjan

»Obsodili smo vse etatizme«

Že na lanskoletni skupščini smo veliko govorili o težavah v našem družbenem razvoju. Še vedno namreč ne zmoremo odločneje stopiti na pot, za katero smo se že odločili. To je pot hitrejšega razvoja samoupravnega socializma, uspešnejšega skupnega, posebno še gospodarskega razvoja, odločanja delavcev z ustvarjenim dohodkom. Namesto takega družbenega razvoja pa smo v preteklem letu ugotavljali le nadaljnje poglobljanje kriznih pojavov, zlasti v gospodarstvu, pa tudi v našem skupnem življenju.

Napredovali pa smo v spoznanju, da je povečan etatizem eden glavnih vzrokov za tako stanje in največja nevarnost za našo družbo.

Glede te nevarnosti smo se jasno opredelili na X. kongresu ZKS in na XIII. kongresu ZKJ. Obsodili smo vse etatizme, od občine do federacije, kot največjo nevarnost razvoja samoupravnega sistema. Vendar ne samo Zveza komunistov, tudi Zveza borcev in vse družbene sile se morajo bolj odločno boriti proti mezdni miselnosti. Boj proti etatizmu je namreč razredno vprašanje. Dokler ne bomo odpravili razlogov, zaradi katerih je delavec pogosto še v mezdnem položaju in dosledno izpeljali njegovo pravico odločanja o dohodku, ne bomo uspešni v boju proti etatizmu. Na ta razredni značaj boja proti etatizmu pozabljajo tiste sile pri nas, ki hočejo več odločanja v federaciji v imenu nekakšnega enotnega delavskega razreda. Etatizem se resnično razvija že v občini, krepí se v republiki in pokrajini, vendar je škodljiv tudi v federaciji, ker je tam lahko najbolj odtujen od delavčevega odločanja.

Udeleženci NOB in revolucije se zavzemamo za močno in predvsem sposobno državo. Vendar samo tako, ki bo orodje samoupravnega socializma, ki bo neprestano spodbujala in širila prostor za sprejemanje samoupravnih odločitev, za podružbljanje tudi tistih skupnih zadev, katere smo dogovorno z Ustavo prepustili organom federacije v odločanje.

Toda na podlagi izkušenj vemo, da še vedno ne napredujemo s procesom podružbljanja, zaostajamo občutno glede odločanja o dohodku, o kreditno-monetarni politiki, o SLO in državnih obrambi! V Skupščini SFRJ so delegati še vedno pod časovnim pritiskom, pri čemer pogostoma pridejo do izraza

potrebe in zahteve tistih, ki so se znašli v težavah, večkrat zaradi subjektivnih pomanjkljivosti, zaradi zgrešene razvoja in napačne investicijske politike. Njihovim potrebam, ne pa nosilec razvoja, je vse preveč prilagojena vsakodnevna politika na zveznih pa tudi na drugih nivojih odločanja. Zaradi take politike je še bolj zožen prostor samoupravnemu odločanju, ustvarjalnosti, nagrajevanju po delu, spodbujanju strokovnosti in s tem napredku – ne samo v samoupravljanju, ampak tudi v tehnologiji.

V tem smislu prihajamo v odnosih etatizem – samoupravljanje do kritične točke. Vse več je zahtev po odločanju organov države izven in

S takimi težnjami smo soočeni tudi v okvirih delovanja Zveze združenj borcev Jugoslavije. Naši delegati se morajo neprestano opredeljevati o teh vprašanjih. Vse prevečkrat smo v položaju manjšine, ko branimo in razlagamo rešitve v okvirih kongresnih opredelitev. Temeljno ostaja v naših razpravah vprašanje, kdo razpolaga s presežno vrednostjo, kajti le ta opredeljuje njegov družbeni položaj. Zato menim, da je potrebno ponoviti tudi na današnji programski konferenci nekatera stališča, o katerih smo se kot borci že izrekli, vendar se bodo naši delegati o tem morali vedno znova opredeljevati. **V bližnji prihodnosti bo namreč potrebno odločiti o izredno**

mimo samoupravnega sistema. Namesto jasne kongresne opredelitve o tem, da so samoupravljanju enako nevarni vsi etatizmi, nam v novejšem času ponujajo tezo o tem, da je krivda za vse težave ustavna ureditev iz leta 1974., ki da je omogočila uveljavljanje policentričnega etatizma, to je etatistične zaprtosti republik in pokrajin, s tem slabitve trga in seveda tudi jugoslovanskega enotnega trga in nepovezanost gospodarstva. Skladno s tako ugotovitvijo nam hkrati ponujajo vrsto rešitev, po katerih naj bi federacija dobila večja pooblastila, možnost neposrednega uveljavljanja zvezne politike v republikah in pokrajinah, uvajanja novih zveznih skladov, poudarjenega odločanja v imenu enotnega delavskega razreda Jugoslavije.

pomembnih vprašanjih, o spremembah ustave, zakonu o združenem delu in o nekaterih pomembnih sistemskih zakonih na področju gospodarstva.

Najprej naj ponovim zahtevo, ki smo jo borci, tudi v naših najostrejših kritikah, ponavljali vsa zadnja leta. Hočemo namreč odločne in hitrejše spremembe za učinkovitejšo družbo, v kateri bo hitreje in jasneje prišla do izraza odgovornost, skupna in posamična, z vsemi posledicami. Tako stališče nam je lastno iz časa NOB in revolucije. Glede tega nam niso potrebni novi vzorci. Ta cilj ni mogoče doseči niti z etatistično ureditvijo, niti z meščansko alternativo, ni ga mogoče doseči izven delegatskega sistema, s preglašovanjem in z zaničanjem dosežkov samoupravne družbe.

Ko smo razpravljali in sprejemali Kritično analizo delovanja političnega sistema in pa Sklepe za XIII. kongres, smo celo ocenjevali, da nam za dosego tega cilja niti niso nujne spremembe v ustavi. Dovolj bi bilo, da bi na vseh področjih uresničevali ustavo, da bi vsakdo in vsaka družbeno-politična skupnost nosila sama odgovornost za razvoj in vse posledice za storjene napake. S tem bo tačas največ prispevala tudi k skupnemu razvoju.

Ker pa ponekod pomanjkljivosti v družbenem razvoju pripisujejo sistemu, ustavi, zakonu o združenem delu, namesto napačnim odločitvam in slabemu delu, je v zadnjem letu prevladala zahteva, da je ponovno potrebno preverjati in spreminjati družbeni sistem, ustavo in zakone.

Nov prostor za prikrivanje krize

S tem se odpira z ene strani nov prostor za prikrivanje pravih vzrokov gospodarske in družbene krize. Z druge strani pa smo soočeni še z eno posledico okrepljenega etatizma: nekateri – sicer za socializem še opredeljeni posamezniki, odpirajo razprave o celi vrsti vprašanj na vzorih iz meščanskih družb, vzorih, ki so povsem tuji samoupravni socialistični ureditvi. Soočani smo pa tudi že s poskusi uveljavljanja meščanskih idej, zagovarjanja političnih in strankarskih pluralizmov, kakor tudi pozivov na obnavljanje klerikalizma.

Poskusov zavajanja ljudi v nasprotju z našo ustavno ureditvijo ne smemo prezreti in podcenjevati. Še manj zato, ker so take ideje pojavljajo v delu sredstev javnega obveščanja, ki je podprt z družbenimi sredstvi in družbeno upravljan, za katerega so odgovorne vse sile, ki delujejo v okviru SZDL Slovenije. Člani ZZB Slovenije vsa zadnja leta zato zavzeto opozarjamo na take posledice, do katerih prihaja zaradi zaostajanja v razvoju samoupravnega sistema. Opozarjamo na premajhno odločnost vseh, za samoupravni socializem opredeljenih sil, da sproti, predvsem pa družbeno akcijo demokratično in v delegatskem sistemu, odgovarjajo na take pojave in jih tudi preprečujejo, kadar so ideje in predlogi v nasprotju s temelji ustavne ureditve.

Ne za državno-planski model

Povezano s tem smo že ugotavljali, da smo v velikih težavah, dolgotrajnih, zaradi katerih je resno zmanjšana tista zavzetost, ki je bila značilna za čas, ko smo v NOB in revoluciji postavljali temelje novi družbi, ko smo v povojnih desetletjih utrjevali

li samostojnost in neodvisnost Jugoslavije, ko smo v popolnem zaupanju do ljudi povezovali naš socialistični razvoj s samoupravnim socializmom in ne z državno-planskim modelom. Danes zato ni več zadostna enostavna opredelitev za več demokracije, socializma, samoupravljanja. Zato pri izbiri poti tudi ne pomaga vsesplošna kritičnost, češ, vse je slabo, vse je potrebno spremeniti. **Ne bo pomagalo niti ukopavanje vsakega od nas na enega od skrajnih stališč, posebno ne s tem, da eden drugega etiketiramo z etatisti, nosilci liberalizma, meščanske desnice ali konzervativizma.** Če bomo zapadli v taka sumničenja in vnaprejšnje obtožbe, se nam lahko zgodi, da se današnji nesporazumi, ki jih povzročajo iskanja poti iz zagate, sprevržejo v obračune, s katerimi bodo nastopile samo še večje težave pri uveljavljanju tistih rešitev, ki nas lahko resnično in hitreje popeljejo iz sedanjega zapletenega položaja.

Tega se moramo zavedati toliko bolj, ker so naše težave del prolema, s katerimi se ukvarjajo tudi drugod po svetu, tako v razvitem kot v še neprimerno bolj dramatični obliki, v manj razvitih državah. Pri iskanju rešitev se vsaka od teh skupin držav vse bolj zapira v lastne sisteme, v katerih si dajejo koncesije, delijo naloge pri razvojnih programih in si tako pomagajo. Naš položaj je glede na to samo še težji. Zaradi hitrega gospodarskega razvoja v industrijskih državah smo izgubili nekatere prednosti, na katerih smo gradili naš izredno hitri – vendar, kot se je zdaj izkazalo, enostranski razvoj v prejšnjih desetletjih. Tudi zato so pogoj, da hitreje najdemo soglasje za pot, ki nas bo popeljala iz težav, vse teje.

Na to kažejo poglobljena nesoglasja po XIII. kongresu ZKJ. Že zaradi tega moramo obnoviti nekatere že znana izhodišča za naše delo. **Tako kot druge socialistične sile, tudi Zveza borcev ne bo pristajala na odpiranje razprave o temeljih naše sedanjosti, ravno tako ostaja trajne nekatere druge pridobitve naše NOB in revolucije. Neodvisnost, neuvrčenost, položaj evropske države, sodelovanje z vsemi demokratskimi silami, široka odprtost v svet. Borci se bodo še bolj odločno kot doslej zavzemali, da o teh dosežkih ne bo sprememb. Upoštevati pa moramo različne izkušnje, dosežene glede na stopnjo razvoja v posameznih federalnih enotah. Zato menimo, da moramo biti v razpravah še naprej odprti do vseh tistih stališč, ki se pojavljajo na naši politični sceni, z jas-**

nim ciljem, da skupno razvijamo socialistično samoupravljanje na ustavnih temeljih.

Ker smo glede nekaterih rešitev danes soočani tudi s pritiski, posebno še tistih družbenopolitičnih skupnosti in gospodarstva, ki so zala v velike razvojne težave, je prav, da ponovimo, da v primerih, ko gre za posege v življenjske interese slovenskega in tudi drugih narodov, republik in pokrajin, preglašovanje ne more dati pravičnih rešitev in zato ne bomo pristajali na take stopke. **Ne bomo dali pristanka na nobene sistemske rešitve, ki ne bodo temeljile izključno na samoupravnih ugotovljenih in usklajenih potrebah in razvojnih koristih vseh narodov in narodnosti Jugoslavije...**

Predsednik Gorjan je ponovil zahteve borcev s številnih letnih konferenc o tem, da moramo odločneje braniti pravice, ki izhajajo iz dela in ustvarjenega dohodka, pri čemer ljudje terjajo veliko bolj natančno opredeljevanje prelivanja dohodka, združevanja sredstev na ravni federacije, oziroma, menijo, da je nesprejemljivo sklicevanje na koristi abstraktnega delavskega razreda Jugoslavije, saj se za to abstrakcijo lahko skriva birokracija.

Slovenski borci so, je poudaril Gorjan, zaskrbljeni nad vse večjimi ovirami, ki stojijo na poti materialnemu osposabljanju slovenskega gospodarstva, pri čemer kopnijo tudi pridobitve, težko pridobljene v preteklih letih. S takšnimi težavami pa je povezan tudi problem Kosova.

Ko pa je skušal strniti celotno borčevsko aktivnost v družbenopolitičnih organizacijah, je Gorjan dodal, da je za slovenske borce nesprejemljivo, da se v političnih razpravah vedno znova vračamo k vprašanju, ki smo nanje že odgovorili, pri tem pa (spričo slabšanja materialnega stanja) popuščamo etatizmu in centalizmu na škodo samoupravljanja.

Nič manj pomembna vprašanja, ki jih je zastavil predsednik ZZB NOV Slovenije, niso bila tista o zniževanju življenjske ravni nekaterih kategorij prebivalstva, med njimi tudi borcev NOB – upokojujencev. Nazadnje je posvetil nekaj misli tudi poglobljanju domovinske zavesti na vseh ravneh in v vsem udeleževanju mladih, izkoriščanju (protisamoupravno usmerjenih posameznikov in skupin) nelahkega položaja družbe za podcenjevanje in zaničanje vsega v njeni prehojeni poti-tudi vrednot in pomena NOB. Pri tem so borci, je dejal Gorjan, vsaj toliko kot današnja mladina, upravičeni do drugačnega gledanja na posamezne pojave.

Iz razprave:

Zaskrbljeni za današnji in jutrišnji dan naše družbene skupnosti

Franc Zalašček iz mari-borske občine Tabor je razmišljal o aktivnosti in učinkovitosti borčevskih delegatov in delegacij v družbenopolitičnih skupnostih in organizacijah na vseh ravneh. Ugotavljal je, da je njihova

učinkovitost vsekakor premajhna, čeprav je res, da so si prizadevali. Toda obilo težkih položajev, zamegljenih resnic, neprečiščenih parametrov in drugega so bili vzrok za njegovo nepripravljenost in premajhno vztrajnost. Globoko zakoreninjeni dogmatizem je namreč treba neprekinjeno bombardirati z orožjem novih idej, pa tudi s poštenostjo in nadzorom nad ravnanjem.

Franjo Štebih iz Ljutomer je omenjal prizadetost večine borcev zaradi stanja v naši družbi v zadnjih nekaj letih. Borci se zavedajo pomanjkljivosti zahtev po posameznih rešitvah, čutijo pa največkrat, da je njihova beseda tudi glas vpjokega v puščavi. Nekateri nam očita-jo nestrpnost. Toda, kako bi mogli drugače ravnati, ko pa na naše klice ni odziva? Ni prav, da so številne borčevske zahteve obtičale v stališčih republiške borčevske organizacije, nanje pa potem ni

bilo ne odziva, ne potrebnih informacij. Ne moremo in ne smemo pristati na to, da bi bili v družbenih forumih zastopani samo zaradi strukture. Borci smo še vedno posameben del družbe, zato nam ne sme biti vseeno, kakšna bo njena prihodnost. Nastopati moramo odločno, z občutkom za novo, za tisto, kar je in tisto kar prihaja.

Sveto Kobal je poudaril, da je prav, da se borčevska organizacija ne ukvarja zgolj z lastno problematiko. Tudi v boj smo šli za novo družbo,

ne zavoljo sebe. Zdaj smo na razpotju. Spet se zastavlja vprašanje o tem, kdo razpolaga s presežno vrednostjo: tisti, ki so jo ustvarili, ali strukture nad njimi. Borci smo mislili, da je ta dilema že presežena, a ni tako. Spet je postala predmet razprav ob hkratnem procesu restavriranja odtujenih centrov moči, ki na vseh frontah ustvarjajo pri delavcih občutek, da je njihova usoda odvisna od volje drugih, medtem ko se prostor za samoupravljanje krči. Vse to so

vprašanja, ob katerih se borci angažiramo v prid takšnim rešitvam, ki pomenijo: deli naj se le tisto, kar je ustvarjeno; novi obračunski sistem naj pravilno locira uspešne in neuspešne; likvidacija izgubašev postaja nujnost, ki je ne smemo odlagati...

Zal je še vse preveč administriranja, preveč pooblastil v rokah zveznega izvršnega sveta, že poldrugo leto trajajoča devizna zakonodaja povzroča svojevrstno agonijo izvoznikov... vse to borce

skrbi. Vprašujemo se, ali gre le za posledice neznanja, ali pa za prodor agresivnega etatizma. Vemo le, da je treba sedanje smernice zaobrniti. O tem ne more biti nobene dileme ali dvoma.

Ela Ulrih-Atena je glasno razmišljala o tem, kaj smo in česa nismo postorili v teh težkih razumerah. Vsi v Jugoslaviji pogrešamo jasen, drugačen program skupnih nalog, program, ki bo povedal, kako iz krize v bolj humano družbo. Poudarila je pojem akcijskega programa zaključne naloge – namesto globalnega, ki ga že imamo; če si takega akcijskega programa ne bomo določili, bodo ljudje dokončno izgubili zaupanje v subjektivne sile. Zastavljamo si vprašanje o naši družbeni jugoslovanski perspektivi. Bomo mar – spričo vsega, kar se nam dogaja, zavrgli idejo o Jugoslaviji, za kakršno se je zavzel že Ivan Cankar, za idejo, ki je bila tudi temelj ustvarjanja nove Jugoslavije? Kajti, subjektivni faktor nam je v zadnjem desetletju povsem zatajil. Izkazalo se je, da se zagovorniki etatizma, unitarizma in centralizma niso nikoli sprijaznili z našo veljavno ustavo in tudi niso bili nikoli dejansko premagani. Uresničevanje nove ustave so spremljali s figo v žepu – mi pa smo na to gledali pasivno, čeprav je čas delal zanje in ne za nas. Tako se je prav zdaj začel eden najhujših povojnih spopadov med nami, ki smo ustavobranitelji, in njimi, ki težijo k širjenju pristojnosti federacije v škodo republik in zrušenega dela, saj želijo, da bi o delitvi dohodka avtonomno odločala zvezna skupščina, republike in pokrajine pa bile v povsem neenakopravnem položaju. Gre torej za boj za resnično samoupravljanje, kar je težka in odgovorna naloga vseh socialističnih sil.

Jože Povše iz Titovega Velenja je povedal, da tudi njihovi delegati slišijo veliko očitkov, češ da vse preveč borčevskih predlogov obleži v predalih. Zaskrbljenost borcev za dogajanja v družbi je upravičena, kajti očitno je, da se vsi poskusi za izboljšanje stanja izjalovijo že v sa-

mem začetku. Borci pozdravljamo vse, kar vodi k redu in učinkovitosti, a je žal tega zelo malo. Kje so vzroki za neučinkovitost? V preobilici sklepov in praznih obljub, pa v nedelu, ki ima prednost pred delom, četudi vemo, da je le delo tista sila, ki nas lahko reši. Ob vsem tem nas upravičeno navdaja zaskrbljenost za naš jutri.

Delegat, ki prihaja iz Šaleške doline, je opozoril tudi na izredno kritične ekološke razmere v njegovem ožjem okolju, o čemer šaleški borci nadvse resno razpravljajo; ošvrknili je našo kadrovsko politiko in s tem v zvezi povedal nekaj pikrih besed na račun usmerjenega izobraževanja, ki je izneverilo vse obete.

Prijateljske vezi – koraki zdravega razuma

Rastko Bradaškja je v svoji razpravi med drugim (obmejni ribiški incidenti) opozoril tudi na izredno neugodne politične razmere pred volitvami v zamejstvu (v Italiji). Pričakovati je bilo, da se bodo razgnete strankarske »kupčije« in računi nekoliko unesli vsaj po volitvah, vendar temu ni tako. Še vedno je slovenska narodnostna skupnost takorekoč vroč krompir, ki si ga podajajo, v bistvu pa na račun slovenske manjšine (z glasnim in manj glasnim oporekanjem globalnemu zaščitnemu zakonu) delajo politične »dobičke« za glas več. Med vsemi igrkami in igrami v političnih bojih v zamejstvu pa so Slovencem še najbolj ob strani komunisti in tudi Vsedrzhavno združenje partizanov – ANPI, ki navezuje tudi najtesnejše stike z borci in borčevskimi organizacijami v Sloveniji. S tem v zvezi je Bradaškja opozoril tudi na problem fojb, kraških jam, za katere nekateri italijanski krogi danes trdijo, da so bile množični grob italijanskih vojakov ob koncu druge svetovne vojne. O tem vprašanju bo moralo zgodovinopisje povedati svojo besedo, da je ne bodo drugi neargumentirano in tendenciozno uporabljali v

političnih bojih, v protislovski gonji in prizadevanjih za tendenciozno ter nerresnično prikazovanje NOB in dogodkov ob koncu zadnje svetovne vojne.

Vinko Bambič iz Novega mesta se je razprave udeležil z mislijo o premajhni povezanosti borčevskih organizacij med republikami, za kar bi morali v prihodnje storiti več odločnejših korakov, pri čemer se bi kazalo zgledovati po dobro zastavljenem delu vseh, ki so združeni v skupnosti Zumberak-Gorjanci. Ta skupnost, spodbujena in oblikovana na pobudo borčevskih organizacij, je segla na področje sodelovanja pri raziskovanju zgodovine NOB, ni pa se s tematiko v svojem delu omejila, ampak lahko danes pokaže že vrsto uspešnih akcij v gospodarskem sodelovanju slovenskih in hrvaških občin (članic skupnosti). Omenjen je bil tudi letošnji znanstveni zgodovinski simpozij v Novem mestu (pod pokroviteljstvom JAZU).

Tradicije – mladi morajo nadaljevati

Branko Vesel iz Ljubljane je povedal nekaj neposrednih izkušenj iz srečanj z mladimi in njihovimi mislimi o NOB in revoluciji. Na temo Revolucija in moje mesto v njej so namreč mladi med 15. in 18. letom pisali natečajne spise, katerih vsebina je, kot je opozoril Vesel, vse prej kot naivno otroška. V njih je veliko razmišljanja o prihodnosti, analize o sedanjosti in končno tudi opozoril na probleme, ki jih mladi za delo v prihodnosti prepoznajo in se jim ne izogibajo, hočejo pa zanje polno podporo celotne družbe – če v tem kontekstu ocenimo samo ekološko in vprašanja zdravega bivanja in dela.

Ivanka Mali je kot predstavnica Zveze društev prijateljev mladine Slovenije ponovno predstavila vrsto akcij, ki jih spodbuja in organizira ZPM. Med njimi so gibanja Znanost mladini, so Tabori Sutjeske, mladinski raziskovalni tabori, akcije za urejanje v DS in SLO, so pohodi po partizanskih poteh za osvajanje znakov parti-

zanskih enot... Vse to in še vrsta drugih akcij te organizacije sodi v tako imenovano domovinsko vzgojo. Prav ob tem slednjem pa je Malijeva dodala, da mladi ne morejo spoznavati svoje domovine za zapečkom, da morajo potovati, obiskovati druge kraje v Jugoslaviji, če hočejo spoznavati domovino v vsej njeni raznolikosti – to pa terja določena finančna sredstva...

Predstavnica ZPM je namenila nekaj besed tudi srečanjem pionirjev – zgodovinarjev, kjer v vlogi mentorjev pogosto in zelo uspešno nastopajo borci. Dodala je podatek, da je ta čas v Sloveniji 80 zgodovinskih krožkov, vsi ti imajo mentorje, mentorji pa celo vrsto na-

cah SZDL: do konca izpiliti in s popravki dopolniti Vodič po partizanskih poteh, ki bo, dopolnjen še s poglavjem o zamejstvu, pomenil pomemben vodnik po vseh naših partizanskih poteh, s spremljajočimi razlagami, opisi zgodovinskih dogodkov in drugimi potrebnimi podatki. Hkrati bo tudi odličen pripomoček mladini, bodisi za pohode po partizanskih poteh, bodisi za pregled in učenje zgodovine.

Franček Bohanec je govoril o knjigi, o potrebi po tem, da se še veliko tega iz dobe NOB, partizanstva in odpora zapiše in objavi. Hkrati pa je opozoril na izredno velik razkorak med nagrajevanjem avtorjev del in nagrajevanjem tistih, ki ta dela prodajajo.

Spremembe in dopolnitve statuta ZZB NOV Slovenije

Skupščina ZZB NOV Slovenije je dne 25. junija 1987 sprejela naslednje spremembe in dopolnitve statuta ZZB NOV Slovenije:

- Na koncu 30. člena se doda nov odstavek, ki glasi: »Mandat članov republiškega odbora traja 4 leta.«
- Na koncu 42. člena se doda nov odstavek, ki glasi: »Mandat članov republiškega odbora in njegovega predsedstva se lahko ponovi še za eno mandatno dobo.«
- Na koncu 27. člena se beseda »delegacijo« spremeni v besedo »delegate«.

log... Njihovo skupno delo se udejanja v raziskovalnih nalogah otrok, slednje pa komajda pridejo v javnost in tako ostaja dobro zastavljeno delo z dobrimi in tudi odličnimi rezultati pogosto anonimno. Svetla izjema pri spremljanju vseh teh pionirskih in mladinskih dejavnosti je TV-15, ki o tem redno poroča.

Jože Cerkovnik je o prenašanju revolucionarnih izročil spregovoril na mariborskem primeru, kjer so se prvi organizirani lotili dela s srednješolsko mladino in tudi s študenti. Rezultati njihovega dela so presenetljivo dobri, Cerkovnik je le poudaril, da zahteva pristop k srednješolski in visokošolski mladini več prizadevanja in višjo stopnjo argumentiranega podajanja snovi.

Albert Jakopič-Kajtimir je izpostavil eno samo, ta hip osrednjo, nalogo svetov za razvijanje tradicij pri republiški in občinskih konferen-

jajo. Menil je tudi, da se kaže še najprej in še bolj zagrizeno boriti za to, da bo za knjigo prihajala finančna pomoč po samoupravni poti in da bo ta pomoč odmerjena po načelu, da dobi več tisto, kar je družbeno bolj koristno. Navsezadnje vsa, v ta namen odmerjena, sredstva niso tako zelo majhna, treba pa je več javnega vpogleda v to, kdo in v kolikšni meri jih je deležen. Končno pa je Franček Bohanec tudi menil, da moramo malo natančneje pogledati, kaj vse je že bilo napisanega; pri tem bomo ugotovili, da je tega veliko, vendar pa je bilo v preteklosti premalo popularizirano.

Borci in socialno-zdravstvena problematika

Janko Heberle je menil, da se ekonomske težave družbe v celoti odražajo tudi na področju borčevskega social-

nega in zdravstvenega varstva. Delež družbenih sredstev za ta namen se glede na družbeni proizvod manjša. Heberle je opozoril, da se (zlasti v sredstvih javnega obveščanja) borci v zvezi z različnimi povišanji vse prevečkrat apostrofira, v resnici pa večina borčevske populacije prav po partizansko prenaša celo vrsto težav in tudi slabšanje socialnega položaja. Heberle je ponovil maksimum, ki jo borci na vseh ravneh vedno znova ponavljajo: ne zahtevajo širjenja svojih pravic (znotraj veljavnih predpisov in zakonov), odločno pa so tudi zoper krčenje že zdavnaj urejenih, potrjenih in priznanih pravic. Postregel je z nekaterimi podatki, ki na nek način le kažejo na krčenje – ko gre na primer za zdraviliško zdravljenje borcev in vojaških invalidov.

Stane Kotnik je kot predstavnik Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide povedal, da je pač komitejeva osnovna naloga, da izvaja tisto, kar je bilo v republiki dogovorjeno. Ker še vedno velja potrjen sklep, da borčevskih pravic ne bomo krčili, si torej komite na vseh področjih prizadeva, da bi bilo res tako. Seveda pa se ne da izogniti dejstvu, da zadeva borce prav tako kot vse občane padanje standarda in da so zlasti prizadete najšibkejšje socialne strukture borcev. Tem pomaga družba na najrazličnejše načine, med njimi z dobro urejenim in izpopolnjenim sistemom družbenih priznavalnin.

Ko je govoril o zdravstvenem varstvu borcev in vojaških invalidov, je Kotnik omenil izredno koristne pogovore v občinah, kjer se je izkristalizirala podoba dejanskega stanja na tem področju. Tako podatki kažejo, da je finančno stanje v zdravstvu težko in da se nujno odraža tudi na borčevskem področju. Glede zdravilišč in zastojev na tem področju pa je Kotnik dejal, da komite pričakuje tudi določeno metro razumevanja borcev, predvsem tistih, ki so v minulih letih redno, vsako leto hodili v zdravilišča.

Iskra

Iskra industrija
avtoelektričnih izdelkov

n. sol. o., NOVA GORICA

65290 Šempeter pri Gorici

p. p. Šempeter 2
Železniška postaja Vrtojba
Telefon: (065) 31-211
Telegram: Iskra Nova Gorica
Telex: 34317 ISANG
Žiro račun: 52000-833-21

ISKRA – AVTOELEKTRIKA

Proizvodni program

- zaganjalniki
- alternatorji
- vžigalne tuljave
- magnetni vžigalniki
- elementi za hladen zagon diesel motorja
- avtomobilske žarnice
- specialni rotacijski stroji
- motorji za pogon hidravličnih črpalk
- aluminijški odlitki
- specialna visokokvalitetna keramika

Poznamo pot prihodnjih let – znanje v sodobnih izdelkih –
ISKRE AVTOELEKTRIKE.

Po »taboru« slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični

Petje za dušo in ponos

»V svetu so redki takšni množični in kakovostni tabori pevskih zborov, kot je naš v Šentvidu,« je v svojem nagovoru tisočerim pevcem in poslušalcem razmišljal Jože Smole, predsednik slovenske Socialistične zveze. O taboru smo na kratko pisali v prejšnji številki. Več o njem in njegovem ozadju smo napovedali za ta teden. Naj ta zapis izpolni dano obljubo.

Da bi si zdaj, po končanem Taboru ob pisani besedi, zagotovili popolnejšo podobo tega slovenskega zborovskega fenomena, smo k besedi povabili dolgoletnega sodelavca in zvestega spremljevalca šentivškega petja, skladatelja in dirigenta Radovana Gobca, ter Jelko Trčkovo, ki je dolgoletna ljubiteljica zborovskega petja, sama zboristka in v delovni organizaciji ljubljanskega Leka zadolžena za povezavo med pevci in matično organizacijo.

»Na začetku so bili le štirje zbori,« nam je v pogovoru povedal Radovan Gobec. »Na prvem zboru me ni bilo zraven. Njegov pobudnik in spiritus agens je bil Tone Kozlevčar, sicer domačin in pevec v Slovenskem oktetu. Tako sta nastopila domači moški pevski zbor in Slovenski oktet, z njima pa še en otroški in en mladinski pevski zbor. Že naslednje leto se

je število sodelujočih razširilo na šest zborov, zvečine iz šentivške bližine. Potem pa se je z leti ta manifestacija razširjala do današnjih razsežnosti, ko je sodelovalo kar 272 zborov in z njimi več kot 7500 pevcev in pevk.«

Na vprašanje, kaj meni o množičnosti, kaj o kakovosti in kaj o smotru tako velikega števila pevcev na enem mestu, je Radovan Gobec odgovoril: »Pravzaprav sem si sam na začetku predstavljal takšno srečevanje zborov nekoliko drugače, tako, da bi – na primer – tako veliko število zbranih pevcev še kako drugače izkoristili v prid dobremu zborovskemu petju. Takrat sem spisal tudi kakšno krajšo kantato, ki so jo zapeli. Seveda so bile to nekoliko težje in zahtevnejše skladbe, ki so se jih pevci bolj z mujo naučili. Vendar je bil to prispevek k pevski vzgoji. Ne kaže pa pozabiti, da gre navseznanje vendarle

za bolj preprosto ljudsko petje, katerega bistvena vrednota je v izrednem zburjanju ponosa in narodne zavesti.

V Šentvidu se zbirajo pevci od Zgornje Radgone do Tolmina, iz zamejstva in iz drugih republik. To pri tem postavlja le vprašanje, kako daleč v širino se zmore iti takšen tabor. Najbrž bo kazalo pri takšnem številu pevcev ostati in srečevanja napolniti še z novimi vsebinami.

So zborovska tekmovanja, pri katerih je osnovno merilo

kakovost, tukaj pa gre na nek način predvsem za ohranjanje udomačenosti ljudske pesmi. Navsezadnje pa je to postala tudi prireditev, ki veliko pomeni tudi Šentvidu in njegovim krajanom. Na vsakem koraku je čutiti, kako živijo s prireditvijo. To lahko prepoznamo po številnih izboljšavah, ki se tam nizajo iz leta v leto, po ozaljšanih hišnih fasadah, po cvetju na oknih... Bolj kot domačnost in lepa pesem pa je za prihodnost vprašljivo, če bodo za pevski tabor v Šentvidu na voljo sredstva. Kajti,

Jubileji

Med jubilejniki in jubileji smo že omenjali, da je tabor posvetil letos svojo posebno pozornost štirim slovenskim skladateljem in njihovim obletnicam rojstva. Tokrat pa na kratko predstavimo še rudarski pevski zbor Loški glas, ki slavi letos svojo šestdesetletnico nastanka. Ustanovili so ga rudarji, ki so radi peli, na Lokah pri Zagorju leta 1927.

V prvih letih so imeli vaje kar v Ašičevi gostilni. Med pevci, tako poroča kronika, je bilo veliko skojcev, ki so študirali in peli delavske pesmi s prepričanjem, da bo slovenska pesem vedno živela.

Leta 1935 pa so loški pevci zapeli tudi na ljubljanskem radiu. Eden od takratnih zborovih pevcev je priznani basist ljubljanske opere Ladko Korošec, ki je ostal Loškemu glasu zvest vse do današnjih dni.

Pevci Loškega glasu so se letos že sedemnajstič udeležili Tabora pevskih zborov v Šentvidu, poleg tega pa se udeležujejo številnih pevskih srečanj, tudi v Srbiji in v zamejstvu.

kljub temu, da si pevci in zbori sami plačajo vožnjo v Šentvid in domov, da sami poskrbijo za prehrano, so stroški (že samo za tribuno in najnujnejše organizacijske posle) iz leta v leto višji...«

Ob vsem povedanem pa nam je Radovan Gobec na koncu še enkrat ponovil: da ima šentivška prireditev veliko vrednost v svoji ljudskosti, pri čemer pa ne smemo tamkajšnjega zborovskega petja soditi s pretirano strogimi glasbenimi merili za kakovost.

To bi morali doživeti tudi tisti, ki ne pojejo v zborih

Tako nam je na začetku pogovora rekla o šentivškem taboru Jelka Trček, ki hodi v Šentvid s pevskim zborom delovne organizacije Lek že tretje leto. Ta zbor ima dvajset moških pevcev in dve solistki. Večina jih je iz drugih delovnih organizacij in le štirje neposredno iz Leka, ki daje zboru poleg finančne podpore tudi ime. Ko smo našo sogovornico vprašali, zakaj je tako, je našla celo vrsto vzrokov: na prvem mestu je dejstvo, da se tisti zaposleni, ki živijo v mestu (v Ljubljani, konkretno) malo zanimajo za takšno obliko umetniškega udejstvovanja, čemur pa pripomore (v nega-

tivnem smislu) tudi večjimensko delo in naporne, dvakrat tedensko organizirane vaje, ki jih imajo v Mengšu. Bolj spodbuden del nje pripovedi je tisti, ki pove, da so v zboru združeni pevci tudi iz drugih delovnih organizacij – predvsem pa sami takšni, ki res ljubijo petje. Njihov dirigent je profesor Janez Močnik, od leta 1985 imajo status društva in se poleg šentivškega tabora udeležujejo še drugih zborovskih prireditev, od katerih velja posebej omeniti srečanje pevskih zborov farmacevtske industrije. Letos so imeli takšno srečanje v Lendavi.

Na moje vprašanje, če ima jo morda na kmetih več časa za delo v pevskih zborih, je Jelka Trčkova menila, da je s petjem pač tako kot z vsako stvarjo, ki človeka privlači. Kdor rad poje, bo za to vedno našel čas, komur pa do tega ni, najde vedno kakšen izgovor...

Končno naj temu zapisu dodamo še to, da je prejel Lekov pevski zbor že vrsto pohval in priznanj, še najbolj pa so bili pevci počaščeni, ko so jih že dvakrat povabili k petju v ljubljanski Cankarjev dom-nazadnje ob Koptarjevih dnevih. To jim gotovo ni povzročalo pretirane, treme, saj imajo menda namučitvijo več kot sto pesmi. B. Ž. J.

Skozi partizanske kraje

Na Idrijsko in Cerkljansko

V zadnjem mesecu pouka se vedno najde kak dan za ekskurzijo ali končni izlet. Veliko teh izletov je vodilo naš mladi rod skozi kraje, znane iz NOB, mimo pomnikov in spomenikov, ki so osvežili spomin na nek dogodek iz časa naše revolucije, spomin na ljudi, ki so se bojevali za svobodo. Eni bliže, drugi so se peljali bolj daleč. Iz osnovne šole Karel Destovnik-Krajuh nam Urška Bizjak iz 3. č razreda sporoča, da so se sprehodili po občini Moste-Polje: v Vevčah so videli najstarejšo stavbo v občini – papirnico Vevče, ob Litijski cesti so se ustavili ob spomeniku z zvezdami, v Sostri jih je spomenik spomnil na Molniško četo, na Urhu so se ustavili ob nekdanji domobranski mučilnici... Drugošolci iz Preddvora so šli malo dlje – proti Vrbi, na Bled in skozi Lesce spet domov. Osmošolci iz osnovne šole dr. Bogomira Magajne iz Divače so šli po poteh AVNOJ: obiskali so Jasenovac, Kozaro, Drvar in se vrnili z nepozabnimi vtisi. Ajdovski osnovnošolci so »obhodili« Begunje, Kropo, Železnike, Vrbo, Doslovce, najbolj pa so jih očarale Dražgoše, uporna vas, ki je popeljala spomin tja do 9. januarja 1942 in do borcev Cankarjevega bataljona. Nekaj posebnega pa je bila ekskurzija na Idrijsko in Cerkljansko, ki jo je organizirala Zveza borcev NOV krajevene skupnosti dr. Petra Držaja in povabila štiri učence iz 7. d razreda osnovne šole Riharda Jakopiča iz Šiške. Jernej Ban in Alan Premerl iz 8. a razreda takole z navdušenjem pišeta o tej ekskurziji:

Zjutraj smo se z avtobusom odpravili iz Ljubljane. Naša prva postaja je bila na Črnem vrhu nad Idrijo. Ta vas je zanimiva iz NOB, ker so tu partizani 9. korpusa v letu 1944 napadli belogardistično postojanko. Padli partizani so pokopani na tamkajšnjem pokopališču. Blizu vasi je tudi Brinov grič, kjer je leta 1943 umrl borec za svobodo Primorskih Slovencev Janko Premrl-Vojko.

Po krajši, a prijetni vožnji, smo prispeli k Divjemu jezeru. To jezero je zanimiv kraški pojav, ker je pod njim globok podzemni rov, skozi katerega prihaja voda, ki ima iz jezera tudi svoj odtok. Ob tem, sicer majhnem jezeru, raste veliko zanimivih rastlin. Mnoge od njih so celo endemiti. Jezero je turistično zanimivost in je zaščiteno ter razglašeno za naravni spomenik in muzej v naravi.

Vzdržuje ga idrijski muzej. Naš tretji postanek je bil na Vojskem. Ta kraj leži kar precej visoko (1087 m), zato je bil tu hud mraz, celo snežilo je. Pomalicali smo in si ogledali stavbo, v kateri je bila med vojno 6. partijska šola. Na stavbi je sedaj spominska plošča. V kraju stoji tudi spomenik, posvečen žrtvam NOB na tem območju. Po ogledu tega smo se odpravili do znane partizanske

tiskarne Slovenija. Ta tiskarna je delovala od septembra 1944 do osvoboditve. V tem času so natisnili čez milijon izvodov časopisov, 8 brošur v 30000 izvodih in še marsikaj. Objekt je bil varno skrit v strmi globeli, poraščeni z gostim drevjem, ki pa je danes že močno izkrčeno. Po naporni poti smo le prilezli do tiskarne in si jo ogledali. Videli smo stavnico in tiskarski stroj, ki je bil v tistih časih eden izmed najmodernejših. Po delih so ga iz Italije prethotapili sem in ga tu znova sestavili. Vodič nam je razkazal še kuhinjo, spalnico in knjigovoznico. Malo nižje stoji majhna elektrarna, ki so jo uporabljali že partizani.

Uživali smo v lepoti narave in dihalni zrak, ki je nad tisoč metri nad morjem veliko bolj svež in čist kakor pa ljubljanski.

Težko smo prisopihali do vrha globeli, od koder smo se utrujeni primajali do avtobusa ter sedli, da bi se malo odpočili. Avtobus nas je odpeljal v staro rudniško naselje Idrijo. Tu so konec 15. stoletja našli živo srebro, kmalu po tem pa so tu odprli velik rudnik živega srebra,

ki deluje še danes. Vendar pa sedaj nima več takšnega pomena kot nekoč, saj je cena živega srebra na svetovnem tržišču padla.

Idrija ima bogato zgodovino. Naseljena je bila že v davnih časih, v času turških vpadov pa so Turki prišli skoraj do nje. Mesto slovi tudi po najstarejšem slovenskem gledališču, še iz časov Marije Terezije. Tu stoji tudi grad, v katerem sta včasih bili uprava rudnika in najstarejša slovenska gimnazija.

V mestu je živeło veliko pomembnih ljudi, med njimi Scopoli, Bebler in Bloudek. Naša skupina si je ogledala grad, v katerem sta danes glasbena šola in muzej (bil je zaprt), gimnazijo ter rojstno hišo Scopolija in Bloudka. V parku sredi mesta stoji doprtni kip dr. Aleša Beblerja ter spomenik, posvečen NOB.

V Idriji smo imeli še kosilo. Po ogledu mesta pa smo se odpeljali do naše zadnje postaje – Cerknega. To je znano mesto iz NOB, saj je bilo večkrat bombardirano. Blizu njega je znana partizanska bolnišnica Franja, katere si zaradi pomanjkanja

časa nismo ogledali. Bili pa smo v muzeju, ki prikazuje NOB na tem območju. Nato smo videli še film podjetja Triglav film o partizanskih bolnišnicah v Sloveniji med NOB. Film je bil zanimiv, ker je prikazoval težko življenje partizanov, a vendar polno hrepenenja in upanja na osvoboditev.

Okrog sedmih zvečer smo se po zanimivem dnevu odpravili v avtobus in z njim skozi Škofjo Loko zvečer prispeli v Ljubljano.

Izlet je bil zanimiv in poučen, bilo pa je tudi veselo, saj sva slišala marsikatero dobro šalo, a tudi marsikaj resnega, težkega in žalostnega. Prav je, da se pionirji in mladinci povezujemo z nekdanjimi borci in aktivisti.

Veliko novega lahko pionirji spoznajo na takšnih poteh, takega, kar jim je časovno odmaknjeno, in veliko globlje se jim dogodek vtisne v spomin, če ga lahko povežejo s krajem, kjer se je nekaj dogajalo. Recimo temu – košček domovinske vzgoje.

Živa Drole

SKUPŠČINA OBČINE

RIBNICA

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem borcem ob četrtem juliju, dnevu borca

OBČINSKI KOMITE ZKS

LITIJA

čestita vsem borcem ob četrtem juliju, dnevu borca

**INDUSTRIJA USNJA
VRHNIKA**

TOZD USNJARNA ŠMARTNO

61275 ŠMARTNO PRI LITJI
SLOVENIJA – JUGOSLAVIJA

usnje – usnjena in krznena konfekcija – krzno

61275 Šmartno pri Litiji • Telefon: (061) 881-311 – 4 linije • Telegraf: IUV
Usnjarna Šmartno • Konto: SDK Litija 50150-601-33220 • Železniška postaja
Litija • Telex: 31818 SMART YU

Jugoslovansko srečanje delovnih invalidov

Tokrat v Sarajevu

Vsaki dve leti in vsakokrat v drugem mestu republike in pokrajine se na svojem že tradicionalnem delovnem srečanju Bratstvo in enotnost sestanejo delegacije invalidov mest, republik in pokrajin. Gostitelj in organizator letošnjega srečanja, ki je bilo od 19. do 20. julija, je bila Zveza invalidov Bosne in Hercegovine in mestna konferenca zveze invalidov dela Sarajevo. Dokaj vroče in burne razprave o varstvu in problematiki delovnih invalidov se je udeležila tudi delegacija mestne zveze delovnih invalidov Ljubljane.

Zadnje tovrstno srečanje pobratenih zvez in društev delovnih invalidov mest, republik in pokrajin je bilo pred dvema leti v Prištini. Od takrat do danes se na področju varstva invalidov, zlasti delovnih, ni kaj dosti spremenilo na bolje. Podatki, ki smo jih ta hip zbrali, so zaskrbljujoči. Na eni strani zastareli proizvodni procesi in prizadevanja po večji produktivnosti, na drugi pa še premajhna skrb za varnost pri delu prispevajo k temu, da je čedalje več invalidov.

Stanje na področju invalidskega varstva v Sloveniji se je sicer nekoliko izboljšalo, ta ugotovitev pa nikakor ne velja za druge republike in pokrajine. V SR Srbiji in Bosni, denimo, je od vseh upokojenih že skoraj 80 odstotkov delovnih invalidov, ki so šli v pokoj z manjšo ali večjo okvaro. Takšno stanje na področju invalidske problematike obvezuje zveze sindikatov, socialistično zvezo, delovne organizacije, sploh pa skupnost za invalidsko in pokojninsko zavarovanje za resnejšo obravnavo okrog skrbstva invalidov, zlasti delovnih, ki so pogostokrat še vedno na stranskem tiru.

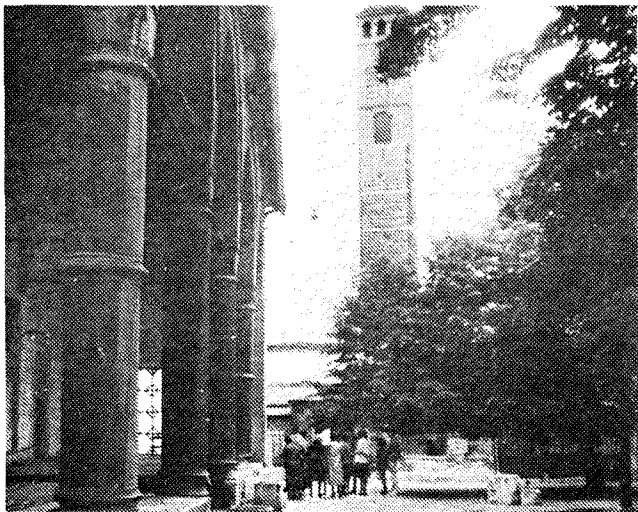
Sarajevo je privlačno za številne popotnike in turiste. Še kako prav imajo tisti, ki trdijo, da če nisi obiskal znamenite Baščaršije, tudi Sarajeva na poznaš. Uličice staroveških obrtnikov-čevljarjev, krznarjev, predelovalcev bakra in polplemenitih kovin pa do zlatarjev – so mikavne za slehernega obiskovalca Sarajeva. Ime Baščaršija je ohranjeno še iz turških časov, ko se je na desnem bregu reke Miljacke pričelo razvijati gospodarsko in trgovinsko središče, kamor so prihajale karavane z vzhoda in zahoda. Več kot trideset mojstrov domače obrti neguje stare tradicije domače obrti. Baščaršija je s svojim življenjem in trgovinami znamenitost Sarajeva, ki da poseben pečat kulturnemu in zgodovinskemu poslanstvu tega mesta.

Tisto malo časa, kar nam je ostalo od sicer zapolnjenega programa, so tudi delegacije zvez in društev invalidov izkoristile za sprehod pa Sarajevu. Od Ilidže, kjer so potekali pogovori, je do olimpijskega naselja dobre pol ure vožnje. Toda Bjelašnica nas je sprejela dokaj negostoljubno: dež in sneg sta nas kaj hitro prepričala, da je bolje, če se vrnemo v dolino.

Poleg sprehoda po Sarajevu smo bili še deležni obiska v Do Energoinvest TOZD termoaparati. Ta delovna organizacija je bila tudi pokroviteljica letošnjega srečanja.

Več o problemski tematiki s področja varstva invalidov pa v prihodnji številki TV-15 Naš tovariš.

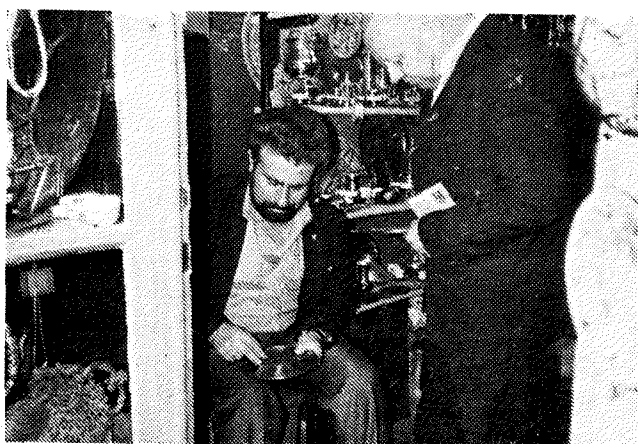
Jože Čurin

Znamenito Begovo džamijo obišče vsak dan veliko število domačih in tujih turistov

Baščaršija, znamenitost še iz turških časov, je gotovo najbolj obiskan predel Sarajeva

Med predelovalci bakra je tudi Naser Jabučar. S to obrtjo so se ukvarjali že njegovi predniki pred tristoletimi leti

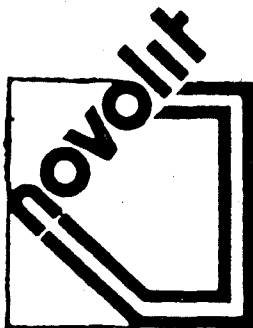
Delegacije zvez invalidov mest, republik in pokrajin so obiskale tudi Skupščino mesta Sarajevo, kjer so se pogovarjali o invalidski problematiki

izolirka

61001 LJUBLJANA

TOVARNA IZOLACIJSKEGA
MATERIALA, n. sol. o.

TOZD NOVOLIT, n. sub. o.

– PROIZVODNJA LAHKIH GRADBENIH PLOŠČ,
61385 Nova vas

DSSS V LJUBLJANI,
OB ŽELEZNICI 18

Telefon: (061) 798-008
798-011
DSSS: 443-096

Brzjav: Izolirka TOZD Novolit,
Nova vas
Telex: 31585 YU-IZO

izolirka

61001 LJUBLJANA

Morske téme: s patrolnim čolnom JVM ob naši meji

Posadka je kakor velika družina

Dan ni bil nič podoben poznospomladanskemu. Pihal je mrzel veter in morje je bilo valovito. Toda to ni bil razlog, da patrolni čolni naše vojne mornarice ne bi patrolirali ob meji. V puljskem pristanišču se je patrolni čoln številka 133 odpravljala, da bi zamenjal enega izmed čolnov iz njihove enote, ki ji poveljuje starešina Predrag Milić.

Poveljnik patrolnega čolna številka 133, petindvajsetletni Marko Valenčič je z rezkim žvižgom piščalke ukazal, naj odvržejo vrvi na premcu in na krmi. Ukaz v interfonu čoln je z vzvratno vožnjo izplul. Še nekaj manevrov in ladja se je usmerila proti fažanskemu kanalu, ki loči Brione od kopnega in naprej proti Rovinju ter tržaškemu zalivu.

Tudi oče je bil mornar

Zaradi slabega vremena je Marko poslal vso posadko,

mu je sporočil, da je na radarskem zaslonu vse v redu in da na njihovem območju ni neznanih plovnihih objektov. Marko je pogledal na kompas in ladja je plula v pravi smeri.

Prijetni spomini na akademijo

Misli so znova ubrale svojo pot. Ko je Marko prišel na akademijo, je lahko izbral med dvema študijskima smerema. Na tehnični smeri traja študij pet let, ko končaš, si strojni inženir ali inženir

Po vsakem letniku so odšli na križarjenja. Najbolj se mu je vtisnilo v spomin križarjenje po tretjem letniku, ko so pluli po Sredozemlju. Med drugim so obpluli Sicilijo in šli skozi Mesinski preliv, kjer naj bi antičnega junaka Odiseja ovirali Scila in Karibda. Bili so tudi v francoskem Toulonu. Na teh križarjenjih se vsak gojenec preizkusi v vsaki vlogi in se tako praktično pripravlja na samostojno poveljevanje.

Če se samo spomni, koliko predmetov so imeli! Veliko je splošnih, predvsem družboslovnih. Način dela na ladji, potem pa opravljaš druge dolžnosti. Tako lahko postaneš poveljnik na otoku, kjer imaš stike z družbeno-političnimi skupnostmi in organizacijami. Zaradi tega je program v akademiji razširjen, saj prihodnji oficirji lahko lažje razumejo ta naš sistem

Naloge poveljnika so zelo odgovorne

Ko je njegova generacija končala šolanje, se je »razbežala« po vsej naši obali, ker je bila pač takšna potreba vojaške mornarice. Marko pa je dobil prvo delovno mesto v enoti obmejnih patrolnih čolnov v Pulju. Dve leti je bil pomočnik poveljnika ladje, zdaj pa že več kot osem mesecev poveljuje čolno številka 133.

Odgovornost poveljnika ladje je precej večja od odgovornosti pomočnika. Poveljnik je odgovoren za izobraževanje in vzgojo posadke, odgovoren je za za potek poka, odgovoren je za izurjenost posadke in še bi lahko našteval.

Medtem je patrolni čoln priplul do majhnega otočka s cerkvico, ki ga domačini imenujejo Sveti Ivan na pučini. Še nekaj milj in pluli

bodo mimo Rovinja. Prijeten vonj, ki se je širil iz kuhinjskega prezračevalnika in ga ni mogel odnesti niti mrzel veter, je napovedoval skorajšnje kosilo. Marko je posadki ukazal, naj poje in nato zamenja tiste, ki so na dolžnosti, da bodo lahko jedli tudi oni.

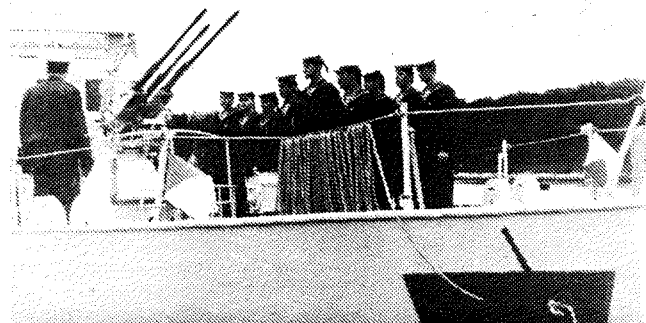
Pozorno je gledal valovito morje pred čolnom. Čeprav je že dve leti in osem mesecev v teh vodah jih dobro pozna, pa jih lahko doleti kaj nepredvidenega. Vsak ma-

Prej je stanoval v pomočniški kabini, odkar pa ima »svojo« ladjo, stanuje v poveljniški.

Tudi odnosi s posadko so bistveno drugačni, če si z njo 24 ur na dan. Veliko se lahko pogovarja s fanti, tako neuradno, prijateljsko in za vsakega ve, kakšne težave ima, kakšni problemi ga tarejo. Ti mladi fantje stari osemnajst, devetnajst ali dvajset let, imajo veliko več problemov, kot si človek lahko predstavlja. Trije mornarji so brez enega izmed staršev, enemu se ravno ločuje ta; z njimi je treba delati drugače. Vse to pa pride na dan šele po nekem določenem času, ko se veliko družiš z

saj se je zapletla v lastne mreže. Vreme je bilo takrat bolj slabo in pomoč italijanske ladje je zahtevala precej prizadevnosti vse posadke.

Znova je nedaleč od čolna plula jadrnica, tokrat z avstrijsko zastavo, tudi njo so naši mornarji pozdravili tako, kot je treba. Iz dneva v dan jih je več, saj se tudi turistična sezona vedno bolj bliža. Posadka patrolnega čolna si želi, da bi imeli čim manj problemov. Glavni problem so bili, so in bodo za njih italijanski ribiči. Več kot devetdeset odstotkov kršitev v naših morskih mejah in to predvsem na njihovem območju storijo ribiči iz Italije. Ostala posredovanja gredo

Posadka in pomočnik Dario Petrović čakajo, da pride poveljnik ladje. Nato bodo prebrali dnevni ukaz in se odpravili na morje.

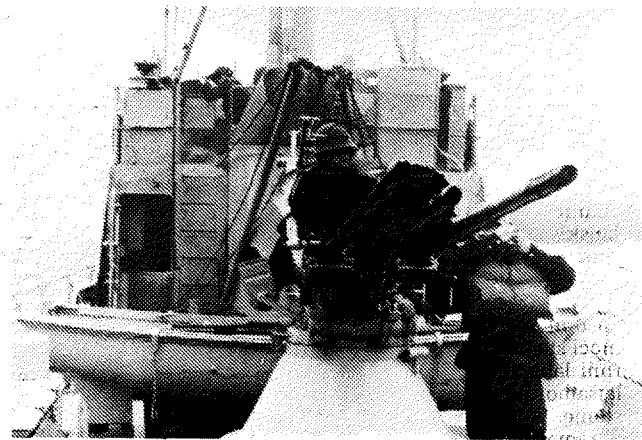
razen signalista, v kabino. Sam pa se je oblekel v zimsko jakno in se vsedel na stol na poveljniškem mestu. Valovi so sicer nekoliko premetavali čoln, toda močna motorja v njegovi notranjosti se nista dala preveč motiti in pluli so naprej. Poveljnik Marko je zamišljeno gledal naprej in misli so mu počasi zdrsele nekaj let nazaj, ko je bil še otrok...

Spomnil se je vseh tistih številnih pogovorov z očetom, ki je bil tudi v vojaški mornarici in v njej dočakal upokojitev. Koliko ur sta se pogovarjala o tem poklicu, kolikokrat ga je oče peljal na ladje in mu jih razkazal in razložil, čemu služijo najrazličnejši števci, zasloni in kazalci! Ko je prišel čas odločitve za poklic, je Marko natančno vedel: »Moja prihodnost je v mornarici!«

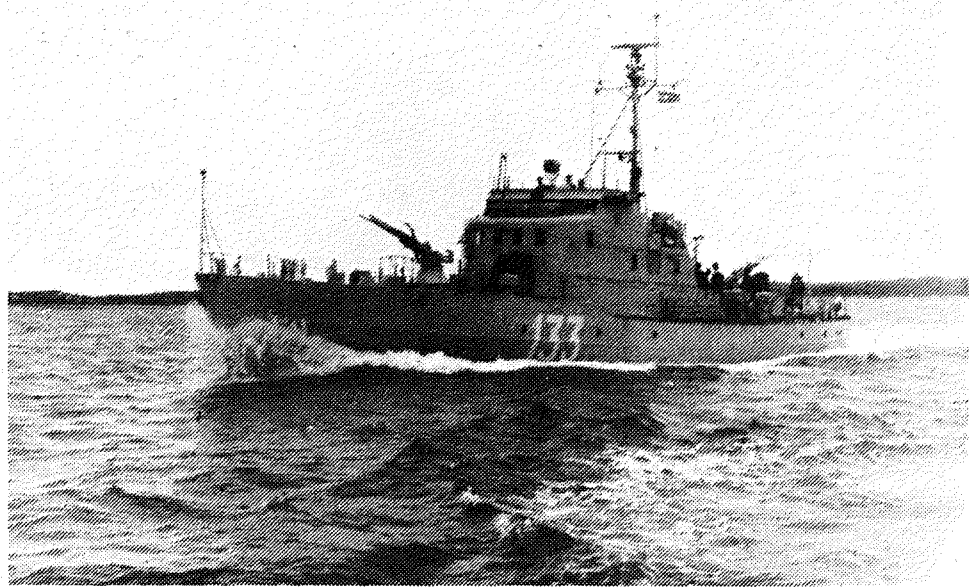
V Ljubljani se je vpisal na takratno gimnazijo Vide Janežič na Poljanah in jo tudi končal. Leta 1980 pa se je vpisal na Vojaško mornariško akademijo v Splitu.

Rezek pisk iz interfona ga je vrnil v resničnost. Njegov pomočnik Dario Petrović

nir katerega druge tehnične stroke. Sam pa je izbral pomorsko smer. Študij na njej traja štiri leta. Če se samo spomni na leta v akademiji! Vse gojence njegove generacije je povezovalo iskreno tovarištvo in prijateljstvo. Drug drugemu so pomagali, saj je imel vsak od njih predmet, ki mu je šel gladko od rok, a tudi takšne, ki jih ni »ljubil« preveč. In pri teh so mu pomagali tovariši.

Zvonko Trojić iz Dubrovnika in David Vouk iz Portoroža sta po poklicu mornarja. Toda na čolnu sta zadolžena na tricevni protiletalski top. Zvonko je namerilec, David pa strežak.

Patrolni čoln številka 133 med vožnjo po razburkanem morju.

never z ladjo je nekaj posebnega, nekaj drugačnega. Tu so valovi, veter, morski tokovi in še kaj.

Za nekaj minut ga je na poveljniškem mostu zamenjal pomočnik Dario Petrović. Marko je odšel v tesno jedilnico, kjer mu je ladijski kuhar postregel zokusnim vojaškim fižolom in svinjsko pečenko. Manjkala pa ni mlada čebula, svež kruh in vrč vode.

Ko je znova sedel na svojem stol na mostu, je ukazal, naj čolno odpluje bolj proti meji in se ob njej vrača proti Pulju.

Stanovanje na ladji

Marko Valenčič še nima svojega stanovanja in živi kar na ladji, tako da je praktično 24 ur na dan s posadko. Seveda to ni praksa vseh poveljnikov, ampak tistih mladih, ki so še brez družin. Nekateri pa so podnajemniki. Toda v Pulju je težko dobiti sobo. Nobenih težav ni jeseni in pozimi, toda ko se začne turistična sezona, lastniki raje oddajajo stanovanja tujcem, ker od njih dobijo denar. Marko je raje na ladji. V času, kar je oficir, je že enkrat »zamenjal« stanovanje.

njimi, ko ti začnejo zaupati, pravzaprav, ko si začnejo medsebojno zaupati. Dejanjsko je posadka na ladji velika družina.

Marko Valenčič

Po interfonu so Marku sporočili, da ni na radarskem zaslonu nič sumljivega. Veter se je počasi umiril in topli sončni žarki so začeli božati sivo ladjo in temno modro vodno gmoto okoli nje.

Približno pol milje od njih je plula jadrnica z zahodnonemško zastavo. Njem krmar je z dviganjem in spuščanjem zastave pozdravil patrolni čoln in na Markov ukaz je signalist odgovoril gostu s severa, tako kot to velevajo mednarodni predpisi. Življenje na ladji je razgibano, veliko nalog imajo in srečujejo najrazličnejše ljudi.

Največ preglavic imajo z italijanskimi ribiči

V dveh letih in osmih mesecih, kar je Marko Valenčič na ladji, se je zgodilo že marsikaj. Pred časom so v naših vodah zajeli italijansko ribiško ladjo, pravzaprav so ji bolj pomagali, kot pa ujeli,

na račun jadrancev, ki niso najbolj strokovno podkovani in se izgubijo. Zgodi se, da jim mornarji posodijo vrvi, še pogosteje pa jim svetujejo, kako priti do najbližjega pristanišča.

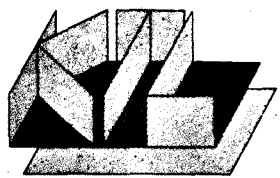
Čas njihovega patroliranja na naši morski meji se je počasi iztekal, še nekaj milj in pokazal se je Pulj. Marko Valenčič je natančno vodil krmarja in varno so pristali na njihovem sidrišču. Nalogo so uspešno opravili. Toda že naslednji dan bodo morali morebiti preganjati roparje naših morskih globlin. Toda takšna je naloga obmejnih patrolnih čolnov. Marku Valenčiču ni žal, da opravlja svoj poklic ravno na njih.

B. K.

DOMIT TOZD PLETILNICA

SODRAŽICA

čestita vsem borcem ob četrtem juliju, dnevu borca

Industrija papirja in embalaže Ljubljana, n.sol.o.

TOZD JELPLAST
KAMNA GORICA
n.sub.o.

Kamna gorica 70
Telefon: 79-681, 79-754

Barve spremenijo dom

Bakrene ploščice na levem boku čolna pričajo, da je bila njegova posadka v zadnjih petih letih štirikrat najboljša v njihovi enoti.

Srečanje s pisateljico Valerijo Skrinjar Med sedanostjo in spominom neke mladosti

»Celotno literarno delo Valerije Skrinjar-Tvrz se navdihuje v našem narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. V letu 1986 je objavila dva odmevna romana: V naročju divjih trav in Tudi sonce ima pege. Oba predstavljata novo videnje vojne in revolucije s toplo, nevsiljivo razvito nitjo bratstva in enotnosti...« Tako je zapisala žirija v obrazložitvi k letošnji četrtoljuljski nagradi za književnost Valerije Skrinjar-Tvrz. Ona pa je v zahvalni besedi opredelila nujno svojega pisarja kot dolg revoluciji in ljudem, ki so jo gradili. Dodala je, da počne to kot pisateljica z nenehnim iskanjem resnice, z njenim predstavljanjem tudi takrat, ko je morebiti grenka.

»Čas je brez milosti,« pravi Valerija Skrinjar, »ljudje prihajajo in odhajajo, novi dogodki zastirajo prejšnje, toda resnica in ljubezen ostajata trajni človeški vrednoti. V vseh časih z enako težo ople-

menitita ljudi in odpirata nove razglede...«

Rodila se je leta 1928 v Zagorju ob Savi, v pravi knapovski družini. Ko mi v skopu odmerjenem času hiti pripovedovati o svoji mladosti, se nehote, prav pesniško, vrinejo podobe dekletca v lahнем poletnem krilcu, sušenja sena, mlatičev in prave mlačevne godbe. K temu se pritaknejo podobe sestra, zgaranega očeta, tovarniških siren... in v preskoku obdobja – vojni čas. Šlandrova. Šestnajstletno dekletce, šifrantka, borka. Menina planina, Tuhinjska dolina, Šipek...

»Tokrat, ko smo lezli na Šipek, se nam ni zdel tako visok, šele po vojni sem odkrila, da se dviga kar 1300 metrov visoko. S tistega vrha smo opazovali, kako so plapolali ogenjci v sovražnikovih zasedah. Cel krog so strnili misleč, da nas imajo na sredi...«

Iz tistega časa v slovenskih partizanih je nastal njen prvi

Pisateljica Valerija Skrinjar prejema letošnjo nagrado Četrti julij.

roman za odrasle z naslovom V dolini črne reke. Toda napisan v srbohrvaščini. Kajti Valerija Skrinjar-Tvrz živi že desetletja po vojni v Sarajevu.

Svojo delovno dobo je »prislužila« s trdim novinarskim delom. Od plahih začetnih spisov in poročil iz

delovnih brigad je prešla obdobje urjenja pri Tanjugu – kot poročevalka iz cone B. Potem je bila krajši čas v Beogradu in Novem Sadu ter nazadnje za vedno ostala v Bosni.

Veliko stvari, ki jih v pestrem, pa vedno na nek način tudi površnem novinar-

skem delu ne more človek obdelati podrobneje, poglabljeno, se ji je z leti nabiralo »na zalogo«. Tri strnjene zgodbe je že prelila v romane, celo vrsto drobnih, otroških zgodb je napisala že zdavnaj. Ostaja pa veliko še nepovedanega: o njenem prvem srečanju s Primorsko in Primorci (takoj po vojni), o življenju v Bosni, o času agrarne reforme (na Koprskem), o podeljevanju zemlje kolonom... Saj so ostale v spomin na marsikatero srečanje lepe reportaže, toda zdaj, ko ima pisateljica bolj miren tek življenja, ko je že upokojena in so otroci že veliki, šele lahko seže v kotičke shranjenih zapiskih, po temah, ki jih ni mogoče obdelati na nekaj časopisnih straneh.

V Bosni, novi domovini, je, kakor sama pripoveduje, srečala veliko čudovitih ljudi in zato je nastal tudi njen roman V naročju divjih trav (Melem divjih trav).

Ko sva tako pletli pogovor od roba literature do temeljnih življenjskih opredelitev, sem jo vprašala, kaj je tisto, kar je opredelilo njeno življenje. Odgovor jo je vrnil v spomin na mladost in brez

oklevanja je odgovorila, da je bilo zanjo najpomembnejše tisto, kar si je pridobila in odnesla v svet od domače hiše – to bile predvsem dobre delovne navade.

Še danes je drobna, nežne poteze njenega obraza odražajo neko posebno vedrino in dvojnost – krhkost, ki se spopada z žilavostjo, odpornostjo. Zasavsko dekle, jugoslovanska novinarka, otroška pisateljica in ljubiteljica mladih (dolgoletna urednica v Malih novinah), bosanska pisateljica in v prejšnjem mandatu tudi predsednica društva pisateljev Bosne in Hercegovine – naša rojkinja Valči iz Zaslavja.

Govorili sva o premnogi stvareh naenkrat, o lepoti srbohrvaškega jezika in zvenu različnih narečij, o novih pisateljskih imenih, o radijskih igricah, ki jih je spisala za otroke... Vse to bo ostalo za drugo srečanje, ki sva si ga obljubili v Sarajevu, tokrat pa jo predstavljamo slovenskim bralcem še s kratkim odlomkom iz romana V dolini Črne reke, ki ga je poslovenila Neža Maurer in je še v rokopisu.

B. Ž. J.

Odomek iz romana V dolini Črne reke

V ognjišču pleše plamenček. Zdi se ji, da je ta plamen del tistega strašnega ognja, ki požira sovražnikovo oporišče in ki ga širijo k njej Kanirjeve krogle. S tem mora obračunati. Zadušiti ogenj ali razpihati ga, da bo vse uničil. Zamiži. Ogenj je vse močnejši. Njene besede poletijo k očetu kot prestrašene ptice.

»Kje si bil med vojno?«

»Hči, vem, kje si orala brazdo in sem ponosen na to! Ti pa si pozabila, da je tvoj oče rudar, odkar je prvič pljunil v roke. Misliš, da bi te prebite, modrikaste roke lahko streljale na svoje ljudstvo, na svoje otroke? obrne k njej svojo koščeno, ožigosano roko.

»Podoba te doline me je ohranila pri življenju; želja, da znova sedem za to mizo s teboj – s tvojo materjo,« pravi tiše.

Skozi priprte veke Ana ne vidi več cevi pušk, ki prežijo nanje, na borce. Zdaj vidi bodečo žico, za njo pa izmučene okostnjake v taboriščnih oblekah Tretjega rajha. S trepalnic kaneta solzi, polzita po njenih licih in zdrsneta na mizo. Iztegnila je roke in jih položila na očetove dlani. Le narahlo so zadrtle. Bile so tople. Čutila je, da so jo čakale. »Oče,« je zašepetala. S to edino besedo je zaupala očetu vse: strah in radost. Očetove roke so ji odgovorile z blagim stiskom. Prišla sva iz različnih kolon, bila sva v istih vrstah, si oddahne Ana, ko kmalu zatem, smrtno utrujena leže v posteljo.

Spala je dolgo in mirno.

»Nekoč, ko bo svoboda...« so pravili v brigadi. Ana se dobro spomnja. Ko so se zvečer zbrali, je Marko raztegnil harmoniko in vsi so zapeli. (»Bil sem izgnan, v taborišču«). Ko so se napeli in se nagledali daljave, kjer je tonilo sonce in zlato obarvalo hrepenenje, je nekdo rekel: »Nekoč, ko bo svoboda!« Pa drugi: »In bomo v mestih!« In bomo prišli domov...«

Še zmeraj živijo v njej tiste ure, ko je skupaj s tovariši sanjarila in verjela. Velikanska je bila moč hrepenenja in vere v zmago, ki jih je pripeljala iz štiriletnega narodno osvobodilnega boja. Kaj bo potem ni razmišljala. Za njo je bila svoboda čudovita, velika stavba in ni se ji zdelo vredno, da bi gledala skozi njena okna. Nekoč, že zdavnaj, kot deklič je sebe videla ob Ivanu, potem ob Vidu.

Nekoč je partizanska kolona hodila skozi nove pokrajine, kjer Ana še ni bila. Takrat je razmišljala: moram si dobro zapomniti te vrhove hribov, požgano vas in grobove tovarišev, kjer smo taborili in potem napadli vlak...

Nekoga dne bova Vid in jaz pripeljala sem najine otroke in jim pokazala, kako smo se bojevali za svobodo, kjer sta oče in mati hodila lačna, bosa in ušiva, in vendar srečna. Ali ni čudno, takrat sem bila srečna kot nikoli. Vsak dan smo peli: v maršu, na mitingu, pa tudi tako, za veselje...

In zdaj? Kako naj pojem, ko z menoj ležejo in vstajajo zdravnikov besede: »Zdaj je vse v redu... le otrok ne boste mogli nikdar roditi. S tem se morate sprijazniti, vi ste pogumna junakinja...« »Kakšna junakinja neki-to so pravljice za majhne otroke. Slabič sem, velik slabič. Svoje breme vlečem za seboj in v sebi. Nisem še našla postaje, kjer bi se spočila, še nikomur nisem zaupala svojih muk, da bi mi bilo laže. Nimam poguma, ali pa je to nekašna tajna preračunljivost? Naj vsaj drugi ne zvedo, da me ne bodo pomilovali, da se ne bodo naslajali. Mnoge meje sem obhodila za svoja leta, povsod ne rastejo vijolice. Le tu, na domači meji za hišo dišijo.

Nočem jih izgubiti. Nabirati jih želim kot nekoč, bosih nog, tudi zdaj, čeprav težko sklonim ranjeno hrbtenico.

Do kdaj bom tako žvela? Me bodo spet pobile črne misli in dvomi?

Sem res tako zagledana vase, da se ne spominim mnogih, ki niso dočakali zmage? In meni so tovariši s komiteja zaupali delo z mladino v rudniku, s prihodnjimi rudarji! Ti otroci ne nehno sprašujejo, se vrtijo okrog mene in hočejo, da jim pripovedujem o boju. Še na cesti me ustavljajo in takoj, z dežja pod kap. »Tovarišica Ana, povej, ali je to pravica? Nisem šel na udarniško delo, ker sem delal na separaciji nadurno... tudi to je treba; nimamo dovolj premoga, oni pa pravijo, da se izmikam, da samo govorim, pa pravijo, da sem najmočnejši in da nočem pomagati...«

Da, oni me potrebujejo bolj kot oče. Oče zmore sam. Ana se nasmeje ob spominu na nedavni dogodek.

Premrla in lačna se je pozno popoldne napotila domov. Vse od jutra ni zaužila ničesar in vso pot je razmišljala, kako bo zakurila ogenj, skuhalo Unrino mleko v prahu, ki ga nosi v torbi, in vanj nadrobila kos kruha. Kruh je tu, dotakne se ga z roko. Zjutraj je stala v vrsti, da ga je lahko kupila. Še preden pride do hiše, zasliši pesem. Napenja ušesa: prijanska pesem prihaja iz njihove hiše.

Le kaj se je zgodilo? Oče nima prebite pare v žepu, saj je komaj začel delati.

Izvedela je. Ne le oče, tudi njegovi tovariši so tekmovali, da bi ji čimprej sporočili veselo novico. Oče je dobil dolarje. No, ni dobil pravih dolarjev. Prej, tam prek luže so bili dolarji, tu so mu izplačali v dinarjih. Vrnili so mu dolg. No, niso mu vrnili, temveč je Males v svoji oporoki določil, da se iz njegove zapuščine povrne denar, ki si ga je on od tega in tega človeka sposodil pred toliko in toliko leti, da bi lahko odšel v Ameriko.

»Prav je, da se to proslavi,« pravi oče. In res, kaj naj bi drugega počel s tem denarjem? Nekoč si lahko s tem šel prek luže, zdaj pa si lahko kupil le nekaj litrov vina pa konec. »Po- leg tega« moramo popiti za njegovo dušo, kajne, sosed?«

Iz kratkega pogovora s predstavnico Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide Anico Klemenčičevo

Ob informaciji o zdravstvenem varstvu borcev in vojaških invalidov

Zdravstveno varstvo borcev in vojaških invalidov postaja vse bolj predmet razprav tako v borčevskih organizacijah kot tudi v organih zdravstvenih skupnosti. Finančne stiske, ki pestijo celotno zdravstvo, se odražajo v določeni meri tudi na zdravstveno varstvo udeležencev NOV. Reševanje problemov v zvezi s tem je toliko težje, ker se zdravstveno stanje borcev zaradi starosti in splošne oslabelosti hitro slabša.

Tovarišica Klemenčičeva, začenja kar z osrednjo težavo, z informacijo o stanju zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov. Kaj nam pove?

Kakor je že sicer znano, urejajo borčevsko socialno in zdravstveno varstvo tako zvezni kot tudi republiški in občinski predpisi, še posebej pa samoupravni sporazumi v zdravstvenem varstvu, ki veljajo v celoti tudi za zdravstveno varstvo udeležencev NOV. Glede na vse večje potrebe v različnih oblikah in vrstah zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov in glede na programe, ki se v zvezi s tem pojavljajo, samo pripravili posebno informacijo o uresniče-

vanju zdravstvenega varstva udeležencev NOV. Le-to bo 9. julija obravnavala Skupščina zdravstvene skupnosti Slovenije. Informacija je bila pripravljena v sodelovanju z upravnimi organi, (ki delajo posebej na tem področju) v občinah, s pomočjo občinskih borčevskih organizacij in občinskih zdravstvenih skupnosti, centrov za socialno delo, RK in drugimi.

Kaj nam torej ta informacija pove?

Daje nam pregled nad konkretnim izvajanjem zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov na terenu.

Kakšno stanje se nam kaže?

Na splošno je ugotovljeno, da se zdravstveno varstvo ude-

ležencev NOV izvaja zadovoljivo. Podatki kažejo, da je treba občinske zdravstvene skupnosti ponovno pozvati k doslednejšemu izvajanju tega varstva udeležencev NOV v smislu sprejetih usmeritev in dogovorov: vendar hkrati kažejo tudi na to, da vpliva na kakovost in izvajanje tega zdravstvenega varstva predvsem težak finančni položaj, v katerem so se znašle zdravstvene skupnosti. Zlasti je to občutno v tistih okoljih, kjer predstavljajo borci velik odstotek prebivalstva (kot na primer v Beli krajini, na Tolminskem, Goričkem, v Mozirju z okolico in še kje). Ob tem so ravno te občine praviloma manj razvite in se tudi na drugih področjih otepaajo s številnimi težavami.

Komite za borce pri Izvršnem svetu Skupščine SR Slovenije meni, da je takšno stanje mogoče preseči predvsem z večjim angažiranjem vseh dejavnikov, ki delujejo na področju zdravstva, predvsem pa z nadaljnjim razvijanjem dispanzerskega načina dela, z

boljšo organizacijo dela v zdravstvenih domovih in drugih zdravstvenih ustanovah, s stalnim spremljanjem in z dejanskim izvajanjem že pred časom sprejetih nalog na tem področju. Vse bolj v ospredju so potrebe po zagotavljanju nege na domu in drugih oblik pomoči starejšim borcev, s katerimi lahko ohranjamo ali vsaj lajšamo njihovo zdravstveno stanje. V ta sklop sodi tudi ohranjanje ravni zdraviliško-klimatskega zdravljenja in nenazadnje kakovostno oskrbovanje vojaških invalidov z ortopedskimi pripomočki.

Na ortopedske pripomočke in oprave v zvezi z njihovim pridobivanjem je bilo v preteklosti precej pripomb. Pravijo sedanji podatki o tem v informaciji?

Republiški komite za borce in RO ZZB NOV Slovenije, Komite za zdravstvo, Skupnost zdravstvenih skupnosti Slovenije in Univerzitetni zavod za rehabilitacijo invalidov si skupaj prizadevajo za dosego kar najboljšo oskrbljenosti vojaških vojnih invalidov z ortopedskimi pripomočki. Lahko rečemo, da je bil določen napredek na tem področju že dosežen s poenostavitvijo postopka za dodelitev ortopedskih pripomočkov. Istočasno pa se izboljšujejo pogoji za izdelavo še bolj kakovostnih or-

topedskih pripomočkov, saj se Univerzitetni zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani prav ta čas dograjuje, reorganizira in dopolnjuje. Je pa še precej težav, ki so že dolgo znane, pa povsem odvisne od uvoza in uvoznih zapletov. Zlasti velja to za nekatere surovine in materiale, ki jih pri nas ne proizvajamo, pa so za izdelavo cele vrste ortopedskih pripomočkov nujni; v zvezi s tem se postavljajo tudi vprašanja carinskih dajatev za ortopedske pripomočke, ki bi jih morali v carinski zakonodaji obravnavati posebej ali pa vsaj bolj fleksibilno...

Probleme na področju zobozdravstva beležimo takorekoč po vsej Sloveniji in ne zadevajo samo borcev. Slednje pa še posebej prizadevajo dolge čakalne dobe pri oskrbovanju z zobno protetiko. Zato bo treba na tem področju najti načine za hitrejšo oskrbo borcev predvsem v večjih mestnih središčih, kjer tovrstne težave izstopajo.

Informacijo o uresničevanju zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov so že obravnavali v večini pristojnih republiških organov. Izrazili so mnenje, da je za izboljšanje stanja na tem področju zdravstva nujno potrebno izboljšati predvsem dispanzerski način dela. Ob tem bo potrebna tudi

dodatna skrb vseh pristojnih organov in služb, kakor tudi borčevskih organizacij, za hitrejšo in dosledno uveljavitev sistema solidarnosti v zdravstvu.

Ima pri tem komite kakšen dodaten predlog?

Menimo, da bi na podlagi ugotovitev in priporočil iz omenjene informacije morali vsi izvajalci in drugi zainteresirani preučiti stanje v svojih neposrednih okoljih in poiskati načine ter možnosti za izpolnjevanje zastavljenih ciljev.

Ali naj to pomeni tudi več fleksibilnosti pri urejanju teh vprašanj?

Seveda, tudi to! To pa nalaga poglobljeno skrb in narekuje dodatna prizadevanja, če želimo doseči, da sedanje splošne razmere ne bi bile vzrok za osiromašenje zdravstvena varstva borcev in vojaških invalidov. Veliko bo storjenega že s tem, če bomo bolj kot doslej razvijali dodatne socialne dejavnosti (pomoč ostarelim ljudem na domu...), saj takšen način dela in pomoči prinaša dobre rezultate med starostniki ter omogoča, da ostajajo starejši občani čim dlje v svojem domačem okolju; istočasno pa to razbremenjuje tudi zdravstvene blagajne.

Pogovarjala se je B. Ž. J.

Na blejskem pokopališču smo se poslo-
vili od Ivanke Gracelj,
pred šestinsšestdeseti-
mi leti rojene Stare, v
vasi Koprivnik nad
Bohinjem. Med NOB
je bila delavna mla-
dinka, kurirka, sko-
jevka in sploh vzorna
aktivistka. Sama je
sešila slovensko za-
stavo in jo s svojo
skupino nesla na vrh
Triglava v zadnjem le-
tu vojne. Po osvobo-
ditvi je živela na Ble-
du in vedno je našla
čas za družbenopoliti-
čno delo, posebno
aktivna je bila na kul-
turnem področju.

Dragica Dežela

Neizprosna smrt je februarja v šestinšestdesetem letu prekinila nit življenja Dragice Dežela iz Cerkna. V NOB se je vključila oktobra 1943. leta. Bila je v organizaciji AFZ in dodeljena za kuharico komande mesta Cerkno. Maja 1944. je bila premeščena v partizansko šivalnico v Cerknem, kjer je delala do konca vojne.

Stanka Sadar

V Piranu je marca umrla Stanka Sadar, rojena 1925. leta v Fari pri Crnomlju. Že kot mlado dekle je začelo aktivno sodelovati kot kurirka in obveščevalka na terenu. Italijani so njeni sestri zaprli in po mučenju ustrelili. To pa mlade Stanke ni prestrašilo. Še bolj zavzeto je delala za NOG. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki.

Feliks Predikaka

Od družbenopolitičnega delavca, predsednika krajevne skupnosti ZB Žerjav in člana predsedstva občinskega odbora ZB smo se poslovili februarja. Rodil se je 1928. leta v Žerjavu. Vsa njegova družina je zgodaj začela sodelovati s partizanskim gibanjem. Kot 16-letni je jeseni 1944. stopil v Bračičevo brigado.

Franc Kržič

Na borovniškem pokopališču smo se marca poslovili od Franca Kržiča iz Borovnice. Rodil se je 1896. leta, šolo je obiskoval v Borovnici in se izučil za zidarja. Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil že toliko star, da je moral v vojsko. Oktobrska revolucija ga je naučila, da se mora delavec sam boriti za svoje pravice. Udeležil se je

štrajka železničarjev. Leta 1921 je bil eden od ustanoviteljev DKD Svobode v Borovnici, leta 1937 pa je sodeloval pri ustanovitvi DKD Vzajemnost v Borovnici. Zaradi delovanja v naprednih delavskih gibanjih je bil sumljiv in konec 1940. leta je bil interniran v Ivanjici, odkoder se je vrnil marca 1941. Takoj se je vključil v NOV. Ponovno je bil zaprt in interniran. Uspelo mu je priti do Barija, kjer se je priključil prekomorskim brigadam. Po vojni se je vključil v družbenopolitično življenje. Za svoje delo pred drugo svetovno vojno, med njo in po vojni je prejel več odlikovanj in priznanj.

Stanislav Sklamba

Na ajdovškem pokopališču smo se marca poslovili od Staneta Sklamba. Rodil se je pred devetindesetimi leti v Vrbi pri Celju. Spomladi 1944 je začel sodelovati z NOG, kjer je ostal na aktivnem in organiziranem delu vse do konca vojne. Kasneje je vstopil v vrste Ljudske milice. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Ludvik Laharnar

Konec maja smo se v Sežani z žalostjo poslovili od Ludvika Laharnarja. Rodil se je 1912. leta v Prapretnem brdu na Sentvski planoti, kjer se je v revnih razmerah že v osnovni šoli srečal z naprednimi idejami. Že kot mladenič je tudi aktivno pomagal antifasistom. Zaradi delovanja so ga zasliševali in aretirali, bil je tudi konfiniran oziroma interniran v Bonifico di Pestici-Matera. Ob kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se kljub oslabelosti vključil v NOB. Bil je vosovec, v 31. diviziji pa je bil tudi pomočnik in komisar čete. Ob osvoboditvi je bil v enotah KNOJ in nato bil imenovan za namestnika poveljnika NZ okraja Idrija in komandirja NZ Ajdovščina. Nato so se vrstile številne odgovorne dolžnosti in funkcije na Tolminkem in v Sežani, ki jih je opravljal zavzeto in predano. Član ZK je bil od 1943. leta, posebno aktiven pa je bil v ZRVS in ZB. Imel je čin rezervnega kapetana JLA. Odlikovan je bil z redom hrabrosti, redom za slug na narod, redom za vojne zasluge in redom republike z brodnastim vencem in več drugimi priznanji.

KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZB NOV CERKNICA SPOROČA, DA SO OD APRILA 1986. PA DO APRILA 1987. LETA UMRILI NJENI ČLANI:

Jože Brence, aktivist NOB iz Tabora, Alojz Hren, aktivist NOB iz Tabora, Alojz Hren, aktivist NOB iz Cerknice, Stanko Mele, aktivist NOB iz Kamne Gorice, Frančiška Urbas, aktivistka NOB iz Zelš, Anton Urbas, aktivist NOB iz Dolenje vasi, Francka Zidar, aktivistka NOB iz Cerknice, Alojzija Ule, aktivistka NOB iz Dolenje vasi in Alojzij Martinčič, aktivist iz Otoka. **KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZB NOV IZ ROBA NA DOLENJSKEM SPOROČA, DA SO LANI UMRILI NJENI ČLANI:**

Janez Zakrajšek, Mački, Alojzij Žužek, Naredi, Jože Zgonc, Podhojni hrib, Vladimir Tekavec, Rob in Anton Petrič, Veliki Osolnik. Vsi so bili borci in aktivisti NOB

Tone Pezdirc

Na metliškem pokopališču smo se marca poslovili od Toneta Pezdirca iz Metlike. Rodil se je 1919. leta v zavedni Pezdircovi družini. Že 1941. leta se je aktivno vključil v OF, julija 1942. pa se je vključil v Belokranjski odred. Nato je bil v Cankarjevi, Gubčevi brigadi ter v brigadi VDV. Demobiliziran je bil s činom kapetana. Po vojni je končal kmetijsko šolo na Grmu. Zaposlil se je v Metliki, kjer je vodil vinsko klet. Deloval je v družbenopolitičnih organizacijah in društvi ter za svoje delo prejel več odlikovanj.

Ivanka Gracelj-Tanja

Na blejskem pokopališču smo se poslovili od Ivanke Gracelj, pred šestinšestdesetimi leti rojene Stare, v vasi Koprivnik nad Bohinjem. Med NOB je bila delavna mladinka, kurirka, skojevka in sploh vzorna aktivistka. Sama je sešila slovensko zastavo in jo s svojo skupino nesla na vrh Triglava v zadnjem letu vojne. Po osvoboditvi je živela na Bledu in vedno je našla čas za družbenopolitično delo, posebno aktivna je bila na kulturnem področju.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Dražji bencin

Zveznemu izvršnemu svetu je v dobrem letu svojega delovanja uspelo že petič podražiti bencin, kar vsekakor zasluži vpis v Guinnessovo knjigo rekordov! Temu rekordu se ni namerč približala še nobena prejšnja zvezna vlada.

Naravnost težko si je predstavljati, koliko podražitev bencina bi že imeli, če ne bi do le-teh prihajalo sredi ogorčenega »boja proti inflaciji«, na katerega venomer prisega Mikuličeva vlada.

Tudi utemeljitev zveznega izvršnega sveta, da so maloprodajne cene bencina v sosednjih evropskih državah znatno višje kot pri nas, zasluži našo pozornost. Ker je zvezna vlada ob tej priložnosti »pozabila« povedati, kakšne so plače v sosednjih državah in koliko bencina si lahko kupijo z njimi, bom storil to jaz.

Po podatkih kölnskega inštituta o zaslužnikih za leto 1985 in po zdajšnjem dinarskem tečaju lahko delavec v Zvezni republiki Nemčiji z enournim zaslužkom kupi 15,6 litrov njihovega bencina super, britanski 12 litrov, avstrijski 9 in italijanski 7 litrov.

Slovenski delavec pa si z enournim aprilskim (letošnjim) čistim osebnim dohodkom kupi lahko le slabe tri litre.

V državah, ki so sicer naše najhujše turistične konkurentke, pa je bencin cenejši kot v Jugoslaviji: v Španiji stane liter bencina 393 dinarjev, v Grčiji 358 dinarjev, v Turčiji pa celo le 233 dinarjev. Tam tudi ne dražijo bencina tako pogosto kot pri nas: cene turškega bencina so od lanskega avgusta, grškega od oktobra in španskega od novembra lani. Pri tem ne gre prezreti dejstva, da so v teh turističnih državah podražili bencin po glavni turistični sezoni!

Pregled podražitev bencina sedanega ZIS:

1. 17. julija lani na 195 dinarjev (prej 162 dinarjev),
2. 26. decembra lani na 240 dinarjev,

3. 21. marca letos na 260 dinarjev,

4. 20. maja letos na 341 dinarejv,

5. 11. junija letos na 420 dinarjev.

Bralcem TV-15 Naš tovariš zastavljam uganko, kolikokrat se bo bencin še podražil do konca leta 1987.

Dinar pa še kar pada ...

Vedno pogostejše je po vsej Jugoslaviji slišati ocene, da zvezna vlada v prvem letu svojega mandata ni uresničila tistega, kar je bistvenega napovedal njen predsednik Branko Mikulič v svojem uvodnem nastopu; to pa je bila napoved o brezopojnem brzdjanju inflacije!

Neizpodbitno potrdilo te ocene sem našel v tabeli Temeljne banke Beograd Ljubljanske banke, ki nazorno kaže, koliko več dinarjev je treba odšteti za posamezne tuje valute v času od 1. januarja do 15. junija letos.

Tabela je naslednja:

avstrijski šiling	– 52,37 odstotkov več,
francoski frank	– 49,49 odstotkov več,
italijanska lira	– 45,54 odstotkov več,
nemška marka	– 52,11 odstotkov več,
švicarski frank	– 53,59 odstotkov več,
švedska krona	– 52,25 odstotkov več,
britanski funt	– 57,90 odstotkov več,
ameriški dolar	– 38,94 odstotkov več,
grška dragma	– 47,73 odstotkov več,

Ker gre za primerjavo le za slabega pol leta, so rezultati – vsaj zame – porazni. Ob tem neprijetnem destvu me ne prepriča več vsa gostobesednost raznih zveznih funkcionarjev o »doseženih doseženih uspehih, ki so ohrabrujoči!«

Ob vsem navedenem pa si ne znam predstavljati, kje bo pristal naš socialistični dinar ob koncu štiriletnega mandata zvezne vlade, če bo še naprej tako nezadržno padal ...

Na dan z imeni!

Na posvetu s predsedniki občinskih sindikalnih svetov v Bohinju je predsednik slovenskih sindikatov Miha Ravnik, ko je govoril o porušeni razmerjih v delitvah osebnih dohodkov, dejal, da obstajajo organizacije, v katerih imajo direktorji tudi po 120 starih milijonov plače!

Tudi Miha Ravnik se je držal nepisanega pravila visokih funkcionarjev, da govore samo načelno in zato tudi ni navedel v tem primeru nobenega imena.

Menim, da ni ravnal pravilno, saj javnost zelo zanima, katere so omenjene organizacije, ki v teh, za gospodarstvo sila neugodnih pogojih, tako odlično poslujejo, da lahko plačujejo svojim direktorjem kar po 120 starih milijonov dinarjev mesečno. Zakaj neki bi le skrivali pred javnostjo tako sila uspešne organizacije, ki bi morale biti prvzaprav vzor ostalim?

Če pa omenjene organizacije le niso tako uspešne in je mesečna plača direktorja močno pretirana, bi moral predsednik slovenskih sindikatov to toliko bolj brez ovinkov povedati in pri tem navesti imena organizacij in njihovih direktorjev.

To bi po mojem mnenju moral storiti že zaradi tega, ker so na posvetu v Bohinju govorili tudi o sindikalni organiziranosti in še zlasti o vzrokih, zaradi katerih sindikati ne dosegajo večjih učinkov in akcijske enotnosti.

Zato menim, da bo koristno, da predsednik slovenskih sindikatov seznani javnost (čeprav z zamudo), katere so te organizacije, ki plačujejo tako visoko svoje direktorje in kateri so ti direktorji, ki tako visoke plače tudi prejemajo (in glede na poslovne rezultate zaslužijo!).

Katastrofalna italijanščina

Na 39. tržašem mednarodnem velesejmu je bila uvrščena v program jugoslovanskega dne tudi predstavitev bližajoče se Univerziade '87. Delili so tudi prospekte in zavrteli 12-minutni propa-

gandni film o tem največjem športnem dogodku letošnjega leta na svetu. Številni so brž ugotovili, da sta bila prospekt o Zagrebu, gostitelju univerziade, in fim sinhronizirana oziroma prevedena v katastrofalno italijanščino.

Povsem razumljivo je, da je ob tem nastal tudi kakšen neprijeten komentar.

Najprej metle, potem šele olimpiada

Neka Beograjkanka je dolgo čakala na sprejem v bolnišnico. Nedavno je umrla na stranišču, potem pa so jo prepeljali v klet, kjer umrli ležijo po tleh.

Po poročilu, ki so ga novinarji »ukradli« pristojnim, z dvigali za prevoz umrlih prevažajo tudi hrano (še) živim. Nevarnost pred bolnišničnimi infekcijami in epidemijami je zaradi nehygiene stalna.

V predalih pristojnih zdravstvenih organov leži predlog, da bi zaradi slabih delovnih pogojev in nečistoče zaprli 17 ustanov, ker škodijo zdravju bolnikov in zaposlenih. Številne bakterije in virusi, ki spremljajo nečistočo in ogrožajo zdravje in življenje bolnikov, so postale stalni prebivalec večine bolnic in klinik. Samo predlani so v Beogradu zabeležili 26 takoiimenovanih intrahospitalnih infekcij s 393 obolelimi. Po nepopolnih podatkih je bilo v petih letih v Srbiji 67 epidemij s 1.506 obolelimi in 15 umrlimi.

Zaradi pomanjkanja sredstev je postala luksuz celo metla. Beograjski kirurgi opozarjajo, da ne morejo upoštevati niti glavnega pravila, da je treba gazo, rokavice in drugi material po uporabi zavreči.

Očitno se tudi v beograjskem zdravstvu vračajo nazaj.

Spričo opisanega stanja predlagam prvemu možu jugoslovanske prestolnice Aleksandru Bakočeviću majhno spremembo vrstnega reda njegovih nalog in opravil, kot se temu danes samoupravno reče: beograjskim zdravstvenim ustanovam naj najprej zagotovi vsaj

dovolj metel, zatem pa naj nadaljuje prizadevanja doma in po svetu, da bi Beogradu dodelili organizacijo letnih olimpijskih iger!

Ribiče v gospodarstvu

V Makedoniji odslej ne bo več mogoče biti ribič kar tako, kot doslej, ko je vsak lovil, kjer in kadar je hotel. O tem sem se s prijatelji prepričal na lepem Ohridskem jezeru. Če bo kdo v prihodnje želel namakati trnek, bo moral pred tem opraviti praktični izpit (s tem ne bo težav), temeljito pa bodo preverili tudi njegovo teoretično znanje. Tako vsaj predvideva načrt pravilnika o strokovnem izobraževanju ribičev, ki ga je pripravila Ribiška zveza Makedonije.

Zares škoda, da podobnega temeljitega šolanja niso končali tisti, ki so načrtovali in uresničili Feni in podobne naložbe. Ker ne vemo, kdo zdaj odloča v makedonskem gospodarstvu, predlagam, da za pomemben položaj imenujejo tudi izprašane ribiče.

Presenečenje v Izoli

Prebivalci Izole so bili na svoj praznik pomladi močno presenečeni. Na eni izmed dvajsetih stojnic so prodajali okusne školjke, ki jim pravijo »kapesante«, ki jih že dolgo ni bilo naprodaj.

Kupci so začeli hvaliti domače ribiče, da so jim končno vendarle ustregli z okusnimi školjkami. Navdušenje pa se je brž podelilo, ko so izvedeli, da so te školjke v našem morju pobrali italijanski ribiči in da so ostale v »grabljah« na našem dnu le zato, ker so italijanski ribiči na hitro morali pobegniti pred našimi pomorskimi organi.

Te školjke pa so po mojem mnenju do sedaj tudi edina korist, ki jo imamo od podpisanega sporazuma o skupnem ribolovu z Italijo v našem morju.

Show na ohridskem sodišču

V veliki dvorani ohridskega sodišča je sedel na zatož-

no klop znani pevec Zdravko Čolić. Javni tožilec ga je obtožil, da je s svojimi sodelavci (tudi obtoženimi) nezakonito kupoval devize po Ohridu. Njegov celotni »promet« je dosegel vrednost 27.400 švicarskih frankov, 9.070 zahodnonemških mark, 5.900 ameriških in 6.500 avstralskih dolarjev ter sto nizozemskih guldnov.

Obtoženi se je zelo uspešno zagovarjal, da je devize potreboval za razvoj drobnega gospodarstva (aktualni šlager naših politikov!), saj je nameraval nabaviti opremo in repromaterial za proizvodnjo delov za avtomatske telefonske centrale, ki jih mora Jugoslavija uvažati. Z bratom namreč imata v Zagrebu ustrezno delavnico.

Ohridsko sodišče je, kot je videti, upoštevalo ta zagovor in Zdravko Čolića obsodilo le na denarno kazen (450.000 dinarjev) in zaplembo deviz, ki jih SR Makedonija krvavo potrebuje za odplačilo tujih dolgov. S to kaznijo so bili zadovoljni vsi: Zdravko Čolić, javni tožilec Goce Martinovski in številne navzoče najstnice, ki so zahvaljujoč tej sodni razpravi lahko ob blizu videle svojega idola in to celo – brezplačno! Sledilo je strastno objemanje in poljubljanje, kakršnega na ohridskem sodišču še niso doživeli ...

Sicer se je estradni umetnik med razpravo, čeprav mu je gorelo pod nogami, večkrat obračal k svojim navijaškim občudovalkam, zaradi česar ga je moral sodnik dr. Nikola Krlevski večkrat opomniti.

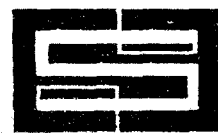
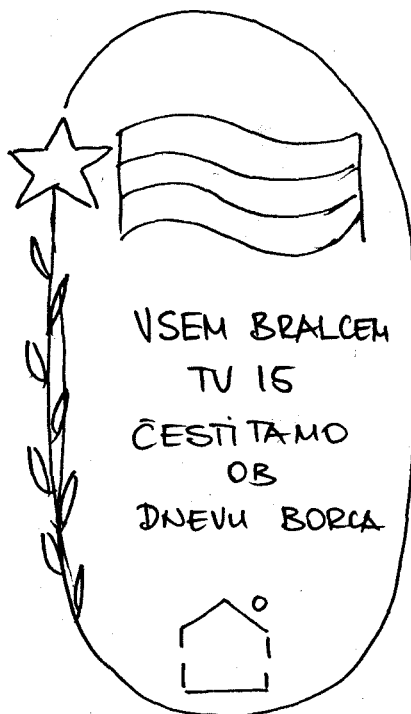
Ker ima Zdravko Čolić, sicer Sarajevčan, svoje oboževalke tudi v Ljubljani, lahko utemeljeno pričakujemo njihov protestni zbor pred magistratom. Protestirali bodo proti materi županji in mestnim očetom, ker so jim zamolčali za njih pomembno dejstvo, da je Zdravko Čolić – Ljubljčan! Ta je namreč na sodišču izjavil, da stanuje v Ljubljani, na Dolenjski cesti, hišna številka 37.

Vaš Sime

industrija
stavbnega
pohištva
61310 Ribnica

inovak,okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljava okna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče

SALUS

61000 Ljubljana – Kamniška 2 P

Delovna organizacija za promet s
farmacevtskimi, medicinskimi in drugimi
proizvodi

Telegram: SALUS LJUBLJANA
Telefon: (061) 312-744, 311-942, 320-751 320-753,
320-791, 322-497, 311-933, 322-876, 312-524
Telex: 31-336 YU SALUS
TEKOČI RAČUN PRI SDK LJUBLJANA
50102-601-20860

Pobeg je postal legenda

Konec junija 1942. leta je Cankarjev bataljon v Mostah pri Žirovnici popolnoma uničil dva mostova, cestnega in železniškega. Čeprav je vso noč deževalo, sta oba mosta pogorela, od obeh je ostalo le nekaj ožganih tramov. To je bila največja diverzantska akcija med minulo vojno na Gorenjskem.

Omeniti kaže, da ne gre za bataljon, ki je januarja 1942 branil Dražgoše. V Karavanah so le nekaj dni pred akcijo v Mostah formirali nov Cankarjev bataljon. To je bilo mogoče, ker je tja prišla večja skupina borcev iz Ljubljanske pokrajine. Ne glede na to, od kod so bili doma, so vsem tem borcem pravili Ljubljanci.

Pred umikom jugoslovanske vojske z Gorenjske aprila 1941. leta so minerci Dravske divizije porušili veliko mostov, tudi železniškega v Mostah, ki se je na sredini preklal na dvoje in zgrmel v grapo Završnice. Nemci so zgradili novega z močnim lesenim podpornim ogrodjem. V dveh hišah v Mostah so bili vojaki, ki so čuvali mostova. Dva stražarja sta bila zgoraj na železniškem, eden pa spodaj.

Bataljonski štab je borce dveh čet razdelil v bojne skupine s točno določenimi nalogami, tretja četa, ki je prišla s Pokljuke, pa je v celoti varovala akcijo v smeri Jesenice. Po izbruhu ognja na mostovih se je ta četa takoj vrnila nazaj na Pokljuko.

Na klic partizana v nemš-

čini, naj stražar na železniškem mostu odvrže orožje in dvigne roki, je le-ta vrgel bombo proti borcem in tako se je začel nočni ples orožja in ognja. Stražarji so se ob prvih strelah poskrili, vojaki, ki so bili v bližnji Školarisovi hiši (ta je poleg gostilne Pod Stolom v Mostah), pa so hoteli ven in jim pomagati, toda mitralješki rafali in svinčenke iz pušk so jih zavrnile. Največ obstreljevanja je bilo ob tej hiši, na kateri so se sledi poznale še vrsto let po vojni. Nihče od borcev Cankarjevega bataljona ni bil ranjen, na nobeni strani ni bilo žrtev. Tri partizanske zasede so bile brez dela, kajti iz drugih postojank jim niso prišli na pomoč. To je skorajda nerazumljivo, kajti plamen je segal tako visoko, da so ga čez hribček Lipje videli partizani na Jelovici, pa tudi Nemci iz vseh postojank do Bleda in Radovljice.

Kako se je lahko razvnel tako silovit ogenj, ko pa je deževalo?

Janko Mulej, gostilničar na Javorniku, je na začetku vojne z bratom Adolfom v gnojnično jamo skril več posod bencina. Ki znano, kdaj so partizani zvedeli za ta bencin. Nekaj dni pred akcijo so šli ponj in posode skrili nad Mostami. Po pobegu stražarjev so pod leseno ogrodje nanosili še veliko butar in desk od bližnjih žag in hiš, nato pa na les in butare z vrha železniškega mosta polili bencin.

Prvega julija 1942 ob pol

šestih zjutraj sta v Moste pripeljala dva pokrita kamiona, le zadaj sta bila odkrita. Na prvem so bili policisti, na drugem na smrt obsojeni zaporniki. Okolico so že prej zavarovali. Pripeljali so 29 žrtev, streljali pa so jih po skupinah po pet in devet. Vsako skupino so vodili po cesti proti požganemu in uničenemu mostu. Pred smrtjo so lahko vsi videli razdejanje in vedeli, zakaj bodo tukaj ustreljeni.

Karel Perdih - Žar

Iz smeri Žirovnice proti Jesenicam je pred mostom v Mostah na desni strani zadnja Oravova hiša, ki je nekoliko metrov nad cesto. Oravova mati je skozi okno videla, kako so iz tretje skupine trije talci skočili čez polmetrski betonski zid. Prva dva sta že imela odvezane roke, tretji pa ne in je zato na drugi strani zidu padel na obraz.

Beg je uspel le enemu. V partizanih si je ta nadel partizansko ime Žar. Ko je septembra 1942. leta padel na Jelovici skupaj z mnogimi borci in komandantom Jože-

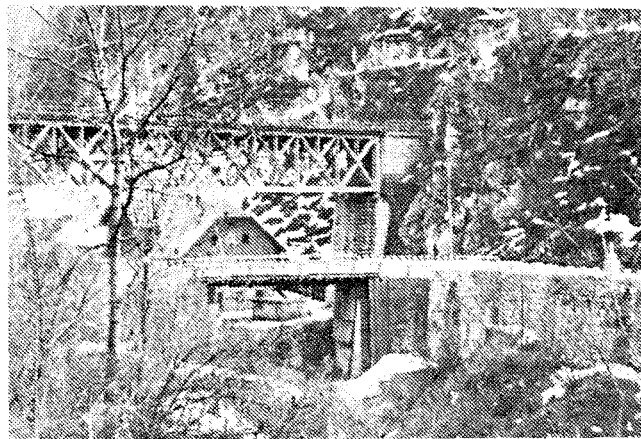
tom Gregorčičem, nihče več ni vedel za njegovo pravo ime, niti od kod je bil doma. Borci s Pokljuke so se spominjali, da je sam prosil za premestitev v enoto, ki se na Jelovici zadržuje bliže Kranja.

Že od prvega dne naprej pa je močno delovala ljudska domišljija. Pripovedovali so, da se je talec sunkovito s hrptom zavrtel čez široki cestni zid, kakršen je še danes, se v zraku nekajkrat zavrtel, srečno priletel na stro mo poboče in izginil med skalami potoka Završnice. Čez dan naj bi bil skrit pod bližnjim mlinjskim kolesom.

V Mostah so Nemci postrelili fante in može iz kranjske, trziške in škofjeloške občine. Na letaku z imeni talcev so prebrali ime Franca Rakarja, ki je bil rojen v Završnici, nato pa je z družino živel na Koroški Beli, delal pa v Železarni. Kot izvrsten telovadec je v Ljubljani opravil potrebne izpite in postal poklicni telovadni učitelj pri društvu Sokol. Hodil je po vseh društvih na Gorenjskem, pa je telovadbo učil tudi pisca teh vrstic.

Smrtni skok v prepad je lahko izvedel le Rakar, so rekli ljudje in tako prepričanje je ostalo vse do izida moje knjige Beg z morišča. Rakarjeva sestra je namreč že zvečer zvedela, da med tremi ubežniki ni bil njen brat. Tisti, ki so ga poznali in so si dopoldne ogledali trupla, so ga videli okrvavljenega ležati na cesti, to pa nikjer niso javno objavili.

Beg je uspel Karlu Perdihu-Žaru, sinu primorskih

Cestni in železniški most v Mostah pri Žirovnici - most devetindvajsetih talcev.

staršev, staremu 22 let. Njegov oče je bil železničar, doma iz Dreznice nad Kobari-dom, mati pa iz bližnje Libušnje. Ob koncu prve svetovne vojne se je družina iz Trsta preselila v Velenje, kjer se je rodil Karel. V gimnazijo je hodil v Celje. Potem je zapustil Velenje in se preselil k sestri na Primskovo pri Kranju, zaposlil pa se je v Jugočeški. Zato je on prosil, da ga premestijo v enoto, da bo bliže Kranju.

Žar je v partizanih pripovedoval, da se je že na tovarnjaku rešil vezi. Sedel je takoj izza kabine, stražarji pa so sedeli zadaj. Zato je lahko odvezal še talca poleg sebe, za tretjega pa ni bilo več časa, ker je pot iz Begunj do Mosta dolga le šest kilometrov.

Po begu je stal v vodi pod rakami Skutnikove žage. Slišal je policiste, ki so ga iskali. Hodil je le ponoči, iz strahu pa se je izogibal vseh ljudi. Nato je ves obupan pre-

bredel obe Savi in taval po pobočju Jelovice nad Savo proti Bohinju. Sedmi dan je obležal za neko skalo in vseeno mu je bilo, če bi ga tu zalotili Nemci in ustrelili. K sreči sta tedaj mimo šla kurirja Franc Jerovšek-Vasja in Stane Stare-Petko, ki sta vzdrževala zvezo in nosila pošto s Pokljuke na Jelovico in obratno. Slišala sta slaboten glas, ki je prosil pomoč. Z njuno pomočjo je Žar prišel na Gorjuše, kjer se je po dolgem času najedel pri aktivistki Ani Blažin.

Tako partizanom na Pokljuki in potem na Jelovici je Žar moral večkrat opisati svoj beg.

Med vojno je bilo več primerov, ko so se nekateri izognili smrti v skoraj neverjetnih okoliščinah. Toda o nobenem begu ljudje niso toliko pripovedovali kot o Žarovem. Čudim se, da to še ni zdramilo filmske ustvarjalce, producete, scenariste, režiserje... **Jože Vidic**

Kako je bil mitraljezec Čiro sprejet v partijo

Sedemnajstletni mitraljezec Čiro je bil pogumen borec, dober tovariš in odločen partizan v pravem pomenu besede. Prav zato je že po kapitulaciji Italije postal četni sekretar Skoja. S borci so bili vselej počaščeni, če so jih določali z njim v patrolo ali zasedo. Zaupali so mu in verjeli. Tudi to so vedeli, da je bil skojevec že od zgodnje pomladi 1942. V šestih bojih in juriših se je dokazoval, da je to čast tudi zaslužil. Le namestniku komisarja čete Nacetu ni bil nikoli dovolj »dober«, se je zdelo Čiru. Takšno mnenje si je ustvaril na sestankih skojevskega aktiva, ko je Nace kot sekretar partijske celice imel venomer kakšno opazko in pripombo za skojevce, torej tudi na Čira.

Nekega dne po napadu na progo, v katerem se je Čiro še posebno izkazal z jurišem na bunker, ga je nenadoma, povsem nepričakovano poklical k sebi Nace. Začel je nekaj ovinkariti o tem, da bo bržda celica sprejela nekatere najboljše skojevce v partijo. Morda ima kot sekretar aktiva kakšen predlog, ga je malce izvalno pobaral. Morda kakšnega starega prekaljenega skojevca? Čiro je seveda natančno vedel, kam pes taco moli, zato ni mogel ostati ravnodušen. Vedel je, da se je že nekaj časa šepetalo o njem kot o kandidatu za člana partije. Končno je le prišel na vrsto, je pomislil Čiro in s pritajenim navdušenjem povedal, da jih je kar nekaj v četi; navsezadnje pa tudi on izpolnjuje pogoje, je skromno pripomnil. Brez oklevanja je povedal, da si to že dolgo želi, a kot kaže, nihče nima pravega posluha za to njegovo največjo željo. Pri tem je seveda mislil na dlakocepskega Naceta osebo. Ni vedel, da ga je prav Nace

vseskozi pozorno spremljal in preverjal, če je že goden za komunista in da gre prav njemu zasluga, da je Čiro najresnejši kandidat. Že pred časom je dal Čiru nekaj »literature«: statut KPJ, Zgodovino VKP (b), strategija in taktika OF. Nace je pomembno kimal in spet vprašal ali je že preštudiral »literaturo«.

Ko je dobil pritrdilni odgovor, mu je rekel: »Če je tako, ne bo težav s sprejemom. Bodi kar pripravljen. Dobro preberi zlasti statut, da boš vedel, kakšen dolžnosti ima jo komunista!«

Čiro je sicer že dobro vedel, kaj ga čaka kot bodočega člana partije a je vseeno obljubil, da bo vestno preštudiral statut, prepričan, da ga lahko doleti še kakšno vprašanje ob samem sprejemu.

Minevali so dnevi in tedni težkih borb, jurišev in napornih pohodov. Čiro je vseskozi imel v mislih Nacetova navodila. Trudil se je še bolj kot prej, da ja ne bi imel kdo kaj reči čezenj in čez njegove skojevce. V napadih na postojanke je brez težav lahko izbral med njimi bombaše ali prostovoljce za najbolj tvegane akcije in patroljne obhode. Glavo je nosil v torbi takorekoč vsak dan. Zavedel se je, da mora skojevec biti povsod za zgled, če želi postati član partije.

Nastopil je končno tudi dolgo pričakovani dan, ko mu je Nace prišel zaupno povedati, da bo zvečer povabljen na sestanek partijske celice. Čira je našel sredi največje zadrege okoli čiščenja puškomitraljeza.

»Dobro se pripravi! In oče-di se malo, da se kdo ne bo spotikal ob to zamašeno italijansko uniformo. Že davno bi si moral priboriti kaj bolj spodobnega - švabskega,«

ga je malce podražil Nace. »Nekaj besed boš tudi moral spregovoriti. Kaj čutiš kot komunist; obljubiti pa boš moral tudi kaj. Recimo, kako boš v prihodnje izpolnjeval bojne naloge, ali kako se boš trudil za svoje teoretično usposabljanje. Veš, komunist je nekaj drugega kot skojevec. Povsod mora biti prvi in najboljši!« ga je podučeval Nace, prepričan, da tako izpolnjuje dolžnost partijskega sekretarja.

Čiro je komaj čakal, da se bo znebil nadležnega pridigarja. Brž ko je ta odšel, je pohitel k bataljonskemu bolničarju Jožetu, enemu najstarejših komunistov v brigadi. Povedati mu je želel veselo novico in se z njim posvetovati, kaj in kako naj se pripravi za večerni sestanek partijske celice.

Zvečer so se zbrali v hiši na robu, v soju lojenke vsi člani partije četne celice. Poleg Naceta so za veliko kmečko mizo sedeli komisar Slavko, komandir Polde, politdelegat Vinko, pa Čirova soborca iz četa Tone in Stane. Vsi so bili nekam skrivnostni. Čiru se je zdelo, kot bi prišel med tuje, neznane ljudi.

Slavnostno, kot se ob takšni priložnosti, spodobi, je spregovoril sekretar Nace. Na dolgo in široko je pojasnjeval, zakaj se je partijska celica čete odločila, da sprejme v KP skojevca Čira. Opi-soval je njegova pogumna dejanja, požrtvovalnost, discipliniranost, tovarštvo in seveda tudi teoretično pod-lago, ki si jo je pridobil z individualnim študijem »literature«, pa tudi na študijskih sestankih skojevskega akti-va. Potem je začel naštevati, kakšne naloge ga čakajo in kaj celica pričakuje od njega. Čiro, ki je sedel na klopi pri peči, je bil ves v zadregi, še

posebej, ko ga je Nace tako nepričakovano hvalil. Nerodno se je presedel, v skrbeh, da ne pozabi pripravljene diskusije, oz. besede zahvale. Imel je občutek, kot bi naenkrat postal drug človek. Navdajal ga je ponos, pa tudi misel, če bo lahko upravičil pričakovanja svojih tovarišev partijcev. Zavedal se je, da bo moral prevzeti odslej še večje in težje naloge, predvsem pa bo moral biti vedno pripravljen izpolniti sleherni obljubo, ki jo bo dal celici. Pomislil je: ali bo sploh zmogel prevzeti tako breme na svoja ramena?

V poltemi k sreči ni bilo

opaziti, kako ga je oblivala rdečica, ko mu je pristopil Nace, podal roko in čestital. Njemu so sledili tudi drugi člani celice.

»Zdaj pa imaš ti besedo«, mu je slednjič dobrohotno rekel Nace, drugi pa so molče in dostojanstveno sedeli za mizo, da se je Čiro počutil, kot bi bil pred izpitno komisijo. Bil je bolj slab govorec, zato mu ni in ni šlo tako, kot bi želel. Naučeno je izdeklamiral pripravljene besede, s katerimi se je zahvalil vsem članom partije za njihovo odločitev, da ga sprejmejo v svoje vrste. Povedal jim je, da je to največji in najbolj svečan trenutek v njegovem življenju, na katerega je dolgo čakal. Izpolnila, da se mu je največja želja - postati komunist... Sledile so obljube

o pripravljenosti izvrševati vse postavljene naloge

Člani celice so pokroviteljsko in zadovoljno kimali. Čiro jih je resda z okornimi, vendar iskrenimi besedami prepričal, da so imeli prav, ko so ga sprejeli medse. Nobeden pa ni vedel, da je njegov »govor« pripravi bolničar Jože.

Ko je bilo slednjič vse pri koncu, je Nace zaključil sestanek. Nekdo je prinesel v izbo literški lonec, poln rdeč-čih šmarnice. Nace je pijačo najprej ponudil slavljencu Čiru, za njim pa so bili na vrsti drugi, ki so mu nazdravljali. Dobra volja se je naselila v samotno kmečko hišo, iz katere je še dolgo v noč odmevala ubrana parti-zanska pesem. **JR**

Vezi so ostale

Starejši občani Dravograda se še vedno živo spominjajo dne pred 42. leti, ko se je na koroških tleh od 9. do 15. maja 1945 odigralo poslednje dejanje druge svetovne vojne v Evropi. Velika in zgodovinska zmaga partizanskega orožja nad okupatorjem in njegovimi hlapci po štirih letih težkih borb in trpljenja je pustila v borbah in simpatizerjih NOB tako globoke sledi, da bo spomin nanjo ostal večno živ. Z veličastnim in zgodovinskim dogodkom se sezanja tudi mladina v šolah, kar je porok, da bo dogodek ostal globoko v zavesti tudi prihodnjim generacijam. V spomin na zaključne boje slavi občina Ravne 15. maj kot svoj občinski praznik, osnovna šola »NEZNANIH TALCEV« Dravograd pa je že pred štirimi leti izbrala 14. maj za dan šole, v spomin na 14. maj 1945, ko je bil Dravograd osvobojen.

V težkih zaključnih bojih so borcem 4. ofenzivne cone pomagali tudi borci III. jugoslovanske armade, med njimi tudi 6. vojvodinska udarna brigada, ki je na ozem dravograjskem območju v teh dneh odločilno posegla v neenak boj z okupatorjem in še zlasti z njegovimi hlapci ustaši, četniki in kozaki ter tako skupaj z drugimi enotami onemogočila njihov pobeg preko dravograjskih mostov v Avstrijo. V bojih je izgubilo življenje 6 borcev te brigade.

V zadnjih desetih letih je brigada vse česče in čvrsteje navezala stike z OO ZZB NOV Dravograd ne le preko dopisovanja, ampak tudi z obiski. Ganljivo je bilo gledati nekdanje osvoboditelje iz Vojvodine, kako nekateri solzni oči ogledujejo Dravograd in pripovedujejo o zaključnih bojih zanj. Pred leti pa so si zaželeli, da bi v Dravogradu vzdihali spominsko ploščo šestim padlim njihovim soborcem. OO ZZB Dravograd je ustregel njihovi želji, hkrati pa izpolnil svojo dolžnost. Ker je 6. vojvodinska udarna brigada pred 42. leti prihitela na borbeni položaj iz Maribora z vlakom in opravila prvi juriš na sovražnike na sami železniški postaji, je odbor slenil, da se vzida spominska plošča na poslopje železniške postaje Dravograd. Odpiranje plošče je bilo opravljeno zelo slovesno, ob 40-letnici osvoboditve. Iz Vojvodine se je takrat poklonilo spomenu padlih borcev okoli 50 njihovih sobojnikov. Njihova delegacija pa je prihitela tudi letos, da ob obletnici zaključnih bojev polože venec k plošči. Poprej se je udeležila svečane proslave dneva šole, nato pa opravila čisto nalogo skupaj z dravograjskimi pionirji ter predstaviki DPO. OO ZZB in drugi predstavniki DPO Dravograda bodo vrnil obisk Vojvodincem že letos in tako pripomogli k utrjevanju medsebojnih vezi.

Odbor 6. vojvodinske udarne brigade v Zemunu pripravlja tudi knjigo njenih bojnih poti od prebojev sremske fronte do Dravograda.

Maks Šave

Osvoboditev Novega mesta Dvainštirideset dni svobode

Ko je 8. septembra 1943 zvečer Italija objavila kapitulacijo svojih oboroženih sil, je vsa novomeška organizacija Osvobodilne fronte z narodno zaščito takoj začela z ukrepi za razorožitev italijanske vojske in prevzem oblasti v mestu. Ponoči in zjutraj so železničarji začeli razoroževati italijansko vojsko na postaji, zavzeli in zaščitili so vse železniške naprave in skladišča.

Dne 9. septembra zjutraj je prišel v Novo mesto odposlanec XV. divizije Edo Mihevc s skupino petindvajsetih borcev Šlandrove brigade na pogajanja o prevzemu oblasti in razorožitvi. Na štabu divizije »Isonzo« v poslopiju sodišča se je z generalom Guidom Cerrutijem pogajal o izročitvi orožja partizanski vojski. Pogajanja so bila brezuspešna, saj so bili Italijani pripravljeni izročiti le manjši del orožja, do tisoč pušk in štirideset strojníc. Toda skupine aktivistov in enote bataljona narodne zaščite so že razoroževale skupine italijanskih vojakov po mestu.

V mesto so prišli tudi člani okrožnega komiteja KPS in okrožnega odbora OF Novo mesto in se vključili v akcijo. Zvečer se je v mesto z vlakom pripeljal iz Straže še bataljon Gradnikove brigade. Ustanovljena je bila komanda mesta, ki je takoj začela delovati. Z njo so sodelovali narodna zaščita in odbori OF. Ob podpori prebivalcev Novega mesta, zlasti mladih, so bile že tega dne zasedene vse javne ustanove, osvobojeni jetniki iz zaporov, zastražena skladišča vojaškega in drugega materiala in vzpostavljene zveze z drugimi osvobojenimi kraji. Veliko ljudi se je takoj oborožilo in pridružilo partizanom. Ponoči so partizani, skupine narodne zaščite in skojevcevi zasedli večino bunkerjev, ki so obdajali mesto, in stražarnice ob dostopih vanj. Na-

slednji dan, t. j. 10. septembra dopoldne, je vkorakala v mesto Šlandrova brigada, kar je pospešilo razoroževanje italijanske vojske.

Pogajanja na poveljstvu italijanske divizije »Isonzo« so se nadaljevala. Pogajalci – sekretar izvršnega odbora OF Boris Kidrič, namestnik komandanta Glavnega štaba NOV in PO Slovenije Jaka Avšič in vodja britanske vojaške misije pri glavnem štabu major William Jones ter Edo Mihevc – so terjali brezpogojno izročitev celotne vojaške opreme, obenem pa so italijanski vojski zagotovili varen odhod v Italijo.

Sovražniki se umikajo

Čeprav je bilo mesto v celoti v rokah OF in pod nadzorstvom partizanske vojske, so se italijanski oddelki skupaj z belogradisti še ne popolnoma razoroženi napotili proti Straži in dalje proti Kočevju, kajti spoznali so, da se le z umikom iz mesta lahko izognejo popolni razorožitvi. Pred Kočevjem pa so jih enote NOV in POS zadržale in jih po ukazu Glavnega štaba začele razoroževati. Novomeška posadka je bila tako dokončno razorožena 11. septembra, ko je tudi zadnji italijanski vojak zapustil Novo mesto. General Cerruti je bil prisiljen v Kočevju okoli poldneva podpisati povelje, po katerem so morali vsi vojaki in oficirji izročiti orožje partizanom.

Belogardisti pa so že v Jurka vasi uvideli, da postaja položaj zanje usoden. Še preden je general Cerruti podpisal omenjeno povelje, so se ločili od italijanske vojske ter odšli mimo Stopič in Rateža proti Gorjancem, potem ko so že bili opustili namero prevzeti oblast v samem Novem mestu. Večina te formacije je nato krenila v Zameško. Po napadu Šlandrove brigade nanjo 12. septembra 1943 se je umaknila v Kosta-

njevico, kjer se je udinjala nemški vojski za nadaljnji boj proti partizanom.

Tako je Novo mesto skupaj z vso Dolenjsko in drugimi predeli nekdanje Ljubljanske pokrajine svobodno zadihalo. Ta dogodek so v mestu proslavili z veličastnim zborovanjem, na katerem so govorili predstavniki najožjega vodstva OF, zastopniki vseh ustanovnih skupin: Boris Kidrič, Josip Vidmar, Edvard Kocbek in Jože Rus. Govorili so navdušeno in navdahnjeno, saj je tudi njih same prevzelo radostno razpoloženje tisočih ljudi, ki so napolnili Glavni trg. Iz največjega dotlej osvobojenega slovenskega mesta so se govorniki obrnili k vsemu slovenskemu narodu. Izrazili so priznanje Novemu mestu in vsej Dolenjski, ki je iz najbolj patriarhalne slovenske pokrajine postala prizorišče odločilnega zgodovinskega dogajanja. Govorili so ne le o boju, ampak tudi o prihodnosti slovenskega naroda. Zahteve trenutka je še posebno izčrpno obrazložil Boris Kidrič, ki je opozoril na težke preizkušnje, ki se sledijo in pozval k odločnemu nadaljevanju boja proti nemškemu nacizmu in domačemu izdajstvu. Za predstavniki izvršnega odbora OF sta na zborovanju nastopila še vodja britanske vojaške misije major Jones in verski referent pri Glavnem štabu dr. Metod Mikuž. Naslednji večer pa so partizanski umetniki priredili v prosvetnem domu miting s kulturnim programom. Na njem sta sodelovala tudi pesnik Matej Bor in operna pevka Bogdana Stritarjeva.

Novo mesto je dobilo prvo komando mesta, za okrožje OF Novo mesto pa je bila formirana komanda novomeške vojnega področja.

Življenje v mestu

Takoj po osvoboditvi mesta je odšlo v partizane več

Šlandrova brigada v Novem mestu 10. septembra 1943

kot tišč Novomeščanov, kasneje pa takorekoč vse, kar je moglo nositi orožje. V partizane so odšli vsi železničarji s proge od Grosupljega do Bubnarcev. Ustanovljena je bila samostojna Železničarska brigada. V partizane je odšlo tudi mnogo zdravnikov, bolničarjev in strokovnjakov vseh vrst, ki so bili potrebni vojaškim enotam, zalednim ustanovam in upravi na osvobojenem ozemlju. Iz mesta so bile odpeljane velike količine živeža, obleke, tehničnega in sanitetnega materiala, zdravil, opreme za bolnišnice, tiskarski in drugi stroji. Oprta na sodelovanje vsega ljudstva je v mestu začela delovati nova uprava, ki je skrbelo za prehrano prebivalstva in reševanje vseh drugih skupnih zadev v izrednih razmerah vojne.

Živahno življenje v svobodnem mestu je 14. septembra 1943 prizadejalo bombardiranje šestih nemških letal, katerih cilj je bilo poslopje sodnije in hotela Metropol, kjer sta se nahajala štaba XV. divizije in Šlandrove brigade. Porušeni in poškodovanih je bilo na desetine hiš, ubitih 29 meščanov in pet partizanov. Zaradi nevarnosti ponovnega bombardiranja je bila partizanska bolnišnica premeščena v Dolenjske Toplice. Mnogi prebivalci so zapustili mesto in se naselili po bližnjih vaseh.

Dne 18. septembra 1943 je partizanska vojaška oblast

odredila, da se minira Kandijski železniški most čez Krko. Na most so zapeljali večje število vagonov in vse skupaj pognali v zrak. S tem je bila presekana zelo pomembna prometna žila, ki je še vezala Novo mesto z Belo krajino. Ta ukrep je bil nujen, da bi se onemogočila uporaba te pomembne komunikacije v morebitni nemški ofenzivi.

Volitve za Kočevski zbor

Okoli 120 ljudi se je 22. septembra udeležilo v drevo-redu na Grmu volitev za Kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda. Zbranim je o pomenu volitev in zbora spregovoril sekretar upravne komisije za osvobojeno slovensko ozemlje Bogdan Osolnik. Izvojenih je bilo šest odposlancev, štiri pa so izvolile enote železniške in mestne zaščite. V novomeškem okrožju je bilo izvojenih skupno 176 odposlancev in odposlank, izmed katerih so jih na izbranih volitvah 27. septembra izvolili 165. Samo z današnjega mestnega območja Novega mesta se je zbora v Kočevju udeležilo dvajset odposlancev, od katerih sta bila dva (Danijel Lepin in dr. Ivan Vašič) izvoljena v najvišji oblastni in politični organ na Slovenskem, v Slovenski narodnoosvobodilni odbor ali Plenum Osvobodilne fronte.

V mestu in okolici je bila v vseh delavnicah in tekstilnih obratih organizirana proiz-

vodnja za potrebe NOV. Spremembe so bile izvedene tudi na novomeški gimnaziji, kjer je bilo 15. oktobra 1943, ko je bila v Gotni vasi otvoritvena slovesnost, vse pripravljeno za začetek pouka po novem učnem načrtu. Partizanska gimnazija pa zaradi nemške zasedbe mesta ni mogla začeti z delom.

Zopet v čas okupacije

Dne 3. oktobra pa je sledilo zadnje hudo sovražno bombardiranje Novega mesta. Takrat je osem nemških letal uničilo zgradbe v središču mesta. Samo v ženski bolnišnici je bilo šestnajst žrtev, med njimi tudi aktivistka dr. Veruša Štolf in umetnostni zgodovinar Jože Gregorič, dvanajst žrtev pa je bilo med prebivalstvom v mestu. Po tem bombardiranju je ponovno več ljudi zbežalo iz mesta v Ločno, Mačkovec in Trško goro. Tja so bežali zlasti tisti, ki so imeli tam svoje zidanice, drugi pa še na Cikavo, v Smolenjo vas, v Srebernice, Volavče in drugam. V Srebernice so prepeljali tudi vse težke bolnike in ranjence iz bolnišnic v mestu. Mesto je bilo po tem bombardiranju tako, kot da bi izumrlo.

Do konca vojne je bilo mesto z bližnjimi vasi še osemkrat bombardirano in mitraljirano. V teh primerih so zavezniška ali partizanska letala napadala nemške in domobranske utrdbe, žrtve pa so bile tudi med civilnim prebivalstvom. **Zdenko Picelj**

Partizanski mornarji proslavljajo Slovesnost v koprski luki

V koprski luki so v soboto, 20. junija priredili prvo slovesnost v okviru letošnje 45. obletnice ustanovitve partizanske mornarice. Skupnost partizanskih pomorščakov Slovenije in kolektiv koprške luke sta odkrila spominsko ploščo kapitanu bojne ladje Kazimiru Renčlju po rodu Tržačanu, ki je bil prvi komandant Pomorske obalne komande severnega Jadrana. Med vojno je bil nekaj časa tudi načelnik štaba Mornarice NOV Jugoslavije. Priloženostni nagovor je imel predsednik Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije Miro Kocjan, za njim pa je govoril še predsednik osnovne organizacije Zveze borcev v koprski luki. Ploščo, ki so jo postavili na novem pomolu, od velikan-skem novozgrajenem silosu, pa je odkril mornariški polkovnik Vili Klemenc, ki je bil Renčljev neposreden sodelavec.

Prisrčne slovesnosti so se udeležili tudi predstavniki občinskih in obalnih družbenopolitičnih organizacij, zla-

sti veliko pa je bilo nekdanjih partizanskih pomorščakov iz zamejstva, ki so prišli kljub slabemu vremenu. Navzoča je bila tudi delegacija mornariškega poveljstva iz Pulja, ki ji je načeloval kapitan bojne ladje tovariš Ilić.

Po odkritju spominske plošče so si partizanski pomorščaki ogledali koprsko luko, zatem pa še ladjo Splošne plovbe »Logatec«, ki je te dni tu zasidrana. Naposled so jim v luki priredili zakusko. Slišati je, da bodo podoben obisk organizirali v koprskem pristanišču vsako leto na dan obletnice ustanovitve Luke, torej konec maja.

V koprski luki, v tem ne-nehno rastočem, zanesljivo vsebolj perspektivnem objektu slovenskega in jugoslovanskega pomorstva, odkrivamo danes ploščo kapitanu bojne ladje, Kazimiru Renčlju, po katerem se bo odslej tudi imenoval ta pomol.

Kazimir Renčelj, Primo-rec, je bil rojen v Trstu leta 1905 v napredni slovenski

delovski družini. Osnovno šolo je končal v Trstu. Po tem ko je to mesto pripadlo Italiji se je Renčljeva družina, kot številne druge pri-morske družine, preselila v Slovenijo, v Ljubljano, kjer je Kazimir maturiral.

V jeseni 1923 leta ga je njegovo takorekoč obmorsko poreklo napotilo v vojaško akademijo, ki jo je uspešno končal leta 1926 in postal oficir jugoslovanske vojne mornarice. Bil je med najboljšimi, bil pa je prav tako med prvimi oficirji nove jugoslovanske države, ki je nastala po prvi svetovni vojni.

Takoj leta 191 se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju v Šibeniku, v začetku leta 1942 pa so ga Italijani aretirali in internirali v taborišče Casoli v Italiji. Čim so se zavezniški sredi leta 1943 izkrcali v Italiji je iskal stike s kako Titovo partizansko ustanovo, prišel v Neapelj, nato pa v Bari, kjer je tedaj začela delati Misija NOV Jugoslavije.

Bil je nekaj časa v Mono-poliju, južno od Barija, kjer

je pomagal ustanoviti našo mornariško bazo, nakar je odšel s prvo prekomorsko brigado na Vis, kjer je bil kmalu imenovan za načelnika štaba mornarice NOV Jugoslavije. Na tem pomembnem položaju je ostal do decembra 1944 leta, ko je bil, tik pred slovito mostarsko operacijo, imenovan za komandanta 3 pomorskega obalnega sektorja. V drugi polovici marca pa so ga imenovali za poveljnika Pomorske obalne komande Trsta. To funkcijo je kajpak uspešno opravljal v samem Trstu v času, ko so tam bile naše osvobodilne enote.

Po vojni je ta naš primorski sin, eden tvorcev in graditeljev jugoslovanske mornarice NOV, bil še na številnih visokih položajih v novi Titovi mornarici ter vsepovsod neutrudno izpričeval svoje znanje, smisel za organiziranost in inovativne posebnosti. Dosegel je čin kapitana bojne ladje. Umrli je v Splitu februarja leta 1970.

Pomol, na katerem zdaj stojimo, bo odslej nosil njegovo ime. Luški kolektiv bo skrbno hranil ploščo, ki mu jo danes odkrivamo. Gre za skupno pobudo, ki jo globoko cenimo, saj je med dru-

gim tudi odsev povezave slovenije z morjem in z njegovimi zmožnostmi. Današnja slovesnost v koprski luki, slovesnost, ki jo skupaj pri-rejamo partizanski pomorščaki Slovenije in delavci koprške luke, je tudi spodbuda, da bi naša slovenska, kot ji pravimo, pomorska zavest v prihodnje rodila še obilnejše sadove.

Tovariši, kakršen je bil Kazimir Renčelj, so pri tem opravili nepozabno pionirsko delo. Še zlasti pa smo danes zadovoljni, saj smo to slovesnost povezali tudi s 45. obletnico ustanovitve naše partizanske, Titove vojne mornarice, ki jo bomo proslavili v septembru Podgori. Današnja je prva slovesnost v znamenju tega pomembnega jubileja.

Priloženost izkoriščamo za to, da delavcem koprške luke prenesemo tudi naše poždrave, da jim izrazimo tudi naše zadovoljstvo za uspehe, ki jih nenehno, (kljub težavam, ki so doma neizbežne) dosegaajo v plemenitem naporu, da bi morje in kopno kar največ skupno prispevala za naš napredek. Koper je najsevernejša jugoslovanska luka, ima izvrstne tranzitne, pa tudi siceršnje možnosti

razvoja.

Danes nam je še zlasti pri-jetno, ker je med nami večja skupina partizanskih pomorščakov iz zamejstva, ki so še zmeraj naši marljivi in iniciativni člani. Vemo namreč, da je bilo v naši partizanski mornarici, tako v tistem delu, ki se je bojeval na Primorskem, kot v tistem vzdolž vse Dalmacije (???), kar veliko število iz krajev, ki so po drugi svetovni vojni pripadali Italiji. Ti naši tovariši so vselej naši ljubi gostje in drgoceni sodelavci.

Z njimi, prek njih krepimo politiko, kot ji pravimo, skupnega slovenskega kulturnega prostora, obenem pa tudi politiko utrjevanja dobrih in plodnih odnosov s sosednjim deželo v duhu naših prizadevanj za mir in sodelovanje, seveda zlasti s sosedji.

Zadnje čase imamo v naših vodah nekaj težav z nezakonitim ribolovom in seveda sodimo, da bi jim morali bolj odločno, z nedvoumnimi, pa vendar konstruktivnimi ukrepi, napraviti konec. Tako početje, ne glede na življenjske potrebe, ki so mu včasih vzrok, zanesljivo ne sodijo v politiko dobrih in prijateljskih odnosov med sosedji.

Vojaške patrolje

Akcija v gostilni Amerika

Vojaško-politični položaj na celjskem območju se je po prihodu Štirinajste divizije znatno spremenil. Nastale so nove razmere, z njimi pa tudi nove potrebe, zato je bilo nujno potrebno preoblikovati tudi mobilizacijske patrolje, ustanovljene pri OK Celje. Poleti 1944 so jih spremenili v vojaške patrolje, kar je bilo nujno predvsem zaradi nenehnega sodelovanja z operativnimi enotami NOV, zlasti Bračičeve brigade. Brigada je potrebovala za svoje operativne posege obveščevalce in seveda ljudi, ki so dobro poznali teren; za to so bile posebej primerne prav te patrolje, katerih delovanje in pomen zagotovo se nista dovolj raziskana in predstavljena. Pomembnost teh patrolj je vsekakor dovolj velik izziv za raziskovalce.

Na območju OK Celje je bilo v tem času 25 sovražnih postojank. Iz okolišev Šmartno, Celje in Dramlje je odšlo od poletja naprej 600 domačinov v partizanske enote, samo iz Dramelj skoraj 300, kar je bila brez dvoma velika zasluga vojaških patrolj. Drameljska patrolja se je kot vodič Bračičeve brigade vključila v šest pomembnih akcij: izpraznitev vojaškega skladišča v Bežigradu, napad in zaplenba odej v tovarni odej v Škofji vasi, napad na rudnik Pečovnik in na Šentjur, razorožitev protiletalske enote na Ljubecni, semkaj pa velja prišteti še napad drameljske patrolje na gostilno Amerika v Celju in likvidacija nemškega župana v Šentjurju ter na žandarje iz Vojnika in razorožitev madžarskih protiletalskih enot v Ljubecni ter uspešno uničevanje zasede na Resevni spomladi 1945 in razorožitev večje skupine nemških oficirjev pri Šentjurju pozimi 1944.

»Pobrali smo jim zapirake!«

Vojaške patrolje so nenehno vznemirjale sovražnika in opravljale izjemno pomembno obveščevalno mobilizacijsko in izvidniško vlogo. Štele so nekaj deset ljudi, bile so hitre in bojno dobro usposobljene.

Za svojo postojanko v Celju so Nemci izkoristili tudi sedanjo gostilno Amerika na Mariborski cesti, kjer je bilo kakšnih 60 vermanskih vojakov. Dobro zastavljena akcija bi gotovo moralno zelo spravila na dno nemško vojaško zavest.

Jernej Zdolsek-Janko in Franjo Tilinger-Peter, udeleženca drzne akcije v »Ameriki«.

Na pomoč so poklicali vojaško patroljo, organizacijo akcije pa so zaupali Lenki Gabrovec, sekretarki okrožnega komiteja. Lenka je potrebne podatke dobila od Andreja Jeseneka, ki je stalnoval naproti Ameriki in še od nekoga. Jesenek je delal za OF že od leta 1941, vendar so ga odkrili in poslali v Mauthausen, kjer je bil vse do

minja Tilinger, »smo se zadrževali v Dobju pri Dramljah pri družini Šabac, po domače pri Goleževih.

Okrog 21. ure smo se odpravili preko Razborja in Ljubecne v dolino in pri Zgornji Hudinji prešli cesto Celje-Maribor. Med cesto, Hudinjo in Opekarno smo po travnikih, mimo tovarne Metka, ob robu glavne ceste

leta 1944, ko so ga na posredovanje tovarne izpustili. Bil je stalno pod nadzorstvom policije, v partizansko vojsko pa zaradi težkega zdravstvenega stanja ni mogel. Z odporom je bil povezan preko svojega brata Jožeta iz Dobja pri Dramljah.

Jesenek se te akcije takole spominja:

»Brata v Dobju sem večkrat obiskoval. Tam sem večkrat srečal Lenko, Kovačiča, Janka in druge. Že pri prvem srečanju mi je Lenka naročila, naj sporočim, kaj se dogaja pri Ameriki. To sem tudi naredil. V zgodnji jeseni leta 1944 so mi naročili, naj opazujem, kaj se dogaja z nočnimi patroljami, kdaj prihajajo v postojanko in podobno. Novice sem sporočal v Dobje.«

V akciji je bil tudi Franjo Tilinger-Peter.

»Dan pred akcijo,« se spo-

prišli na cilj. Bilo nas je pet: Jernej Zdolsek-Janko, Riko Presinger, Ciril (Krampežev), Anton Gregel-Lenart in jaz. Od Metke (današnje Libele) smo se cilju približevali po vseh vojaških pravilih. Na cestni strani stavbe ni bilo nikogar. Tiho sem se splazil na dvorišče, kjer sta na klopi pod drevesom sedela dva stražarja s puškami in se tiho pogovarjala. Le nekaj metrov od njiju sem tiho sisknil, naj vržeta puški in dvigneta roki. Puški sta padli na tla. Na vprašanje, kje je dežurni, sta komaj izdavičila, da v predsobi.«

Akcija je trajala dve uri

Fantje so se tiho pomaknili k vhodu v predsobo. Skozi špranjo so videli, da stražar spi za pisalno mizo. V bližini roke je imel samokres in telefon. Spal je trdno – ni slišal odpiranja vrat. Zbudil se je šele, ko se je orožje že znašlo v rokah enega izmed fantov. Ko so opravili z njim, so odšli v spalnico.

V spalnici je spalo okoli šestdeset mož. Spali so tako trdno, da jim je peščica partizanov mirno pobrala vse orožje in ga znosila na dvorišče. Sedaj ni bilo več razlogov, da jih ne bi zbudili.

Kljub temu, da so jim mirno povedali, da jim ne bodo ničesar storili, če se bodo dosledno držali ukazov, so bili vojaki vendarle zelo zbegani. Ukazali so jim, naj pobere svoje stvari, ker bodo morali oditi z njimi in naj se oblečejo. Večina je izgubila živce: Oblačili so se narobe, bili so vidno zmedeni... Med oblačenjem so fantje pregledali še druge prostore, znosili vse orožje in strelivo na dvorišče, pobrali zapirake in jih skupaj s strelivom spravili v nahrbtnike.

Kljub priganjanju, naj pohite, je akcija vendarle trajala kar dve uri.

»Ko smo jih zvrstili, smo vsakemu dali nekaj pušk brez zapirakev ali pa težak nahrbtnik,« se spominja dogodkov Tilinger. »Vrnili smo se po isti poti. Vrsta se je raztegnila na nekaj sto metrov. Takrat so tudi nam začeli popuščati živci. Napredovali smo počasi. Ljudje so bili obremenjeni z nič kaj lahki nahrbtniki in puškami, nekateri so imeli ožuljene noge. Tudi takšni so se našli, ki so komaj čakali na priložnost, da pobegnejo. Od Amerike do Škofje vasi smo hodili skoraj dve uri. Pri prehodu čez glavno cesto se je spet zataknilo. Večji del ljudi je prešel cesto, ko se je na

njej pojavil kamion. Manjši del skupine je zaradi tega zavil proti Šmartnemu v Rožni dolini. Zgodilo se je torej, da je bil del pušk v Dramljah, zapiraki pa v Šmartnem. Neroden položaj pa je trajal le nekaj dni: puške so dobile zapirake, ko je večina ujetnikov odšla v brigade v Zgornjo Savinjsko dolino.«

Namen je bil dosežen, Nemci so bili besni. Dogodek je ostal v živem spominu tudi Andreju Jeseneku:

»Za akcijo v Ameriki sem seveda vedel, ne pa, kdaj bo. Zjutraj, okoli 5. ure sem zaslišal brnenje avtomobilov, pa sem pogledal, kaj se dogaja. Pri Ameriki je stalo več osebnih in tovornih vozil, vrvelo je ljudi, ki so preiskovali okolico in mrzlično tekali naokoli. Čez kakšno uro so se odpeljali.

Celje se je posmihalo Nemcem, vse je bilo na nogah. Ljudje so bili presenečeni nad drznim dejanjem v samem srcu mesta. Nekateri so celo menili, da bo že kar kmalu konec vojne.

Akcija je bila za Wehrmanschaft tolikšen udarec, da si po njem niso več opomogli, mi pa smo dobili, kar smo v tistem trenutku najbolj potrebovali: orožje, strelivo in – zavest moči!«

Pripravil: mst

SKUPŠČINA OBČINE

LITIJA

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem borcem
ob četrtem juliju dnevu borca

Janko Tišler

Pobeg

(nadaljevanje in konec)

Oba Rusa sta ostala na Gorenjskem do 29. septembra 1944, ko sta se prijavila, da gresta prostovoljno na Koroško. Odšla sta v II. bataljon Koroškega odreda. Z njima je odšel na Koroško tudi Leonard Cencič iz Senčurja, ki je vstopil v II. bataljon Kokrškega odreda 10. septembra 1944, pred tem pa je delal kot civilni delavec na Ljubelju. Na Koroškem je Lomovcev postal deseter ruske desetine in na tem položaju je ostal do 12. novembra 1944. Ob nemškem napadu na 13. oktobra 1944 je bil Lomovcev pohvaljen, ker se je zares dobro boril. Pozneje je bil vodnik oostrostrelske skupine. Bil je član Komsomola od šestnajstega leta. Njegovi sorodniki so med vojno imeli naslednji naslov: LENIN-GRAD, Zagradski prospekt, Quartier XII, SSSR. Za ostala dva tovariša pa točnejših podatkov ni bilo mogoče dobiti. Kot je bilo že omenjeno, je edino Lomovcev dočakal svobodo in s partizani prišel v Celovec, kjer so ga potem prevzeli Rusi. Vsi trije kaznjenci so bili zelo dobri in pogumni borci. Andrej Pehar iz Tržiča je vse tri intervirance osebno poznal; prav

tako pa Janez Perko, ki je bil priča smrti Rusa Cirila pri kmetu Grobelniku v Kortah na Koroškem.

V arhivu II. bataljona Koroškega odreda, ki ga hrani Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, je zapisano, da so kaznjenci pred pobegom ubili tri nemške stražarje in dva ranili, kar pa ne drži. To je razvidno iz izjav ostalih kaznjencev, iz dnevnika J. Tišlerja, pa tudi iz količine orožja, ki so ga kaznjenci prinesli s seboj. To je prav tako pritril tudi slovenski orožniški stražar Rottwachtmeister der Gend. d. Reserve Ivan Suhadolnik, doma iz Praš, ki je povedal: »V isti sobi barake je bil z menoj neki Korošec, ki je znal slovensko. Po činu je bil SS-Oberscharführer. (Pri-pomba J. Tišlerja: »To je bil Johann Lamprecht, Wachtmeister der Gendarmerie der Reserve, ki je pripadal Polzeisicherungskompanie alpenland na Ljubelju!«) Bil je še kar dober in prijazen človek ter kaznjence ni pretepal. Star je bil okrog 30 let. Ponoči od 28. na 29. april je bil na straži v sredini predora. Ubil ga je en ruski kaznjec, ki je pobegnil skupaj s še dvema kaznjencema na jugoslovansko stran. To noč jaz nisem stražil. Korošec je imel s seboj samo puško, pištolo pa je pustil v svoji postelji v baraki. Rečeno je bilo, da je bil edinec in da so doma imeli kmetijo. Tisti dan so morali kaznjenci stati cel dan na apelplacu. Zvečer,

ko so ostale kaznjence spustili v barake, so Rusi še vedno ostali zunaj. Ruse so zelo pretepal. Bilo jih je okrog 50 in verjetno so še isto noč vse odpeljali na gorenjsko stran. Vprašal sem enega od predpostavljenih Nemcev, kaj bodo z Rusi storili. Odgovoril mi je: »Alle werden erschossen!« (Vsi bodo ustreljeni).

Po odhodu Rusov so Nemci okrepili stražo, posebno kadar so šli kaznjenci na delo in z dela, kakor tudi na samem delovišču, kjer so stražarji ponavadi stali na vsakih 20 metrov v malih stražarskih utah.«

Žena slovenskega orožniškega stražarja Jožeta Jamnika iz Podrečja pa je izjavila: »Prvič sem prišla obiskat moža na Ljubelj ravno na dan, ko so pobegnili trije kaznjenci. Ko sem šla skozi predor, mi je mož pokazal, kje so kaznjenci ubili stražarja. Na tleh so bili še možgani. Še istega dne sem se vrnila domov.«

Identiteta ranjenega stražarja v predoru je bila ugotovljena šele jeseni 1984 ob pregledu vojnega arhiva v bolnici na Golniku. Iz Bolniškega lista št. 2717/1/3 z dne 29. 4. 1944, je razvidno, da so 29. aprila 1944 ob 6. uri zjutraj tja pripeljali pripadnika policijsko-varnostne čete na Ljubelju Ludwiga Lengauerja, roj. 12. avgusta 1903 v Grossau bei Vöslau, Niederdonau. Bil je mojster varnostne policije (Meister der Schutzpolizei), nemški dr-

žavljan in rimokatoliške vere. Poročil se je na Dunaju leta 1930 z Luise roj. Platzer, ki je takrat stanovala na Dunaju (Wien 12/107, Pössingergasse 61). Kot razlog napotila v bolnico so navedli: »počena lobanja.«

Na bolniškem listu je zapisano še tole: »Dne 29. 4. 1944 ob štirih zjutraj, se pravi dve uri pred prihodom v bolnico, so ga kaznjenci napadli, ko je bil v službi in ga udarili z večimi udarci z lopato po glavi, pri čemer je pacient dobil 4 večje odprte rane. Pacient je bil eno uro v nezvesti in za tem je dvakrat bruhal, iz levega ušesa pa mu je tekla kri. Pacient je srednje postave, močan, šokiran; je pri zavesti, nekoliko nemiren, vendar se dogodkov zadnjih dni ne more več spomniti. Oči so v redu in živci na licu prosti. Iz neranjenega levega ušesa pa krvavi.

Dva prsta nad levim ušesom ima na koži 4 cm dolgo, do kosti globoko rano, robovi rane so zmečkani. Tri podobne, daljše, do 10 cm dolge rane, v poprečni smeri od leve strani zadaj proti desni spodaj, se nahajajo preko temena in sredine zadnjega dela glave. Kost klinični ni vdrti ali strta. Notranji organi in udi so v redu; živci in ožilje prosti. Rentgenski posnetki so pokazali, da ima pacient več lomnih črt ali brez vdolbine.«

Pacienta je še istega dne operiral dr. Stöffler, mu očistil, zažil ter obvezal rane.

Operacijo so izvršili v globoki nezvesti pacienta, ki je bil zelo nemiren. Dali so mu kloralhidrat.

4. maja 1944 je bil pacient še vedno v nezvesti, postal pa je bolj miren. Šele 5. maja je prišel k sebi, vendar se ni spomnil nobene stvari več in tožil je, da ga močno boli glava. 9. maja so mu šive odstranili, ker so se mu rane dobro celile. Prvič je vstal šele 19. maja in občasno je imel še močan glavobol. Dne 22. maja je bil z zdravniškim pismom iz bolnice odpuščen. Dne 5. maja 1944 ob 16.30 je pacientova žena poslala bolnici na Golniku naslednji telegram: »Nujno prosim za obvestilo o zdravju mojstra varnostne policije Ludwiga Lengauerja, ki je bil tja pripeljan dne 29. 4. 1944 zaradi ranjene glave. Lengauer Maria, Pösslingergasse 59/4/2/11, Wien 107.«. Telegram je bil uradno-partijski preverjen od policijske ambulate šte. 95 in sprejet na Golniku šele 7. maja ob 9. uri preko pošte v Tržiču.

Ker žena do 11. maja ni dobila odgovora, je po telefonu poklicala vodjo kirurškega oddelka Dr. Hermannna Samonigga (bil je istočasno direktor bolnice!) in ga prosila, če bi moža lahko pripeljala v bolnico na Dunaj. Samonigg ji je odgovoril, da pacient zaradi dolge nezvesti in rane za transport ni sposoben. To ji je potrdil še v pismu z dne 12. maja 1944 in dodal, naj ga ne pride obiskat, temveč naj malo potrpi, ker meni, da bo

v desetih ali pa v štirinajstih dneh bolnico lahko zapustil in da bo po vsej verjetnosti dobil še bolniški dopust. Na koncu jo pomirja z izjavo, da njen mož ni več v nevarnosti in da ne verjame, da bi mogle nastopiti še kakšne komplikacije. V odpustnici z dne 22. maja pa je zdravnik napisal, da »se mora pacienta smatrati za službo nesposobnega, najmanj še 4 tedne.«

Obstaja še eno pismo, z datumom 16. oktobra 1944, ki je poslano na Deutsche Filmvertriebsgesellschaft, Zweigstelle Wien West = Nemška družba za razpošiljanje filmov, podružnica Zahodni Dunaj. To je pravzaprav zdravniško poročilo, katero je podal dr. Samonigg in napisal, da podatke za ranjeniško značko (Verwundetensabzeichen) ni dala pokrajinska bolnica na Golniku. V poročilu piše: »Mojster varnostne policije Lengauer Ludwig, roj. 12. 8. 1903, se je nahajal na kirurškem oddelku pokrajinske bolnice na Golniku v času od 29. 4. do 23. 5. 1944. Imenovana oseba je imela več ran na lobanji, počeno lobanjo in pretres možgan ter dolgo časa trajajočo nezavestnost (6 dni). Oseba je bila dne 23. 5. 1944 odpuščen z zdravniškim pismom.«

Tovariš Miha Grilc, ki je bil na Ljubelju zidar, je izjavil, da od dneva pobega treh ruskih kaznjencev esesovci niso več hodili na stražo v predor, civilisti pa so se morali zaradi kontrole odkrivati, ko so prišli iz predora.

»Jedanaesta dalmatinska udarna brigada«

S tem naslovom je pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije v Splitu izšla monografija (v skupni knjižnici monografij) še ene izmed dalmatinskih partizanskih brigad, ki sta jo avtorja Milan Rako in Slavko Družijanić posvetila padlim borcem 11. dalmatinske udarne brigade. Knjiga je izšla v Splitu v začetku meseca maja 1987 v nakladi 3000 izvodov, obsega pa 654 strani, tiskali pa so jo v vojaški tiskarni v Splitu. Knjigo (monografijo) je pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije v Splitu uredil devet članski odbor, glavni in odgovorni urednik pa je bil profesor Miroslav Čurin, direktor omenjenega Inštituta. Strokovni recenzenti pa so bili polkovnik Nikola Anić, višji strokovni sodelovec Vojno-zgodovinskega inštituta JLA iz Beograda, generalmajor Ante Biočić, medvojni načelnik štaba 26. dalmatinske divizije in 8. korpusa NOV in POJ, ter Martin Gabrijelečić, nekdanji ambasador SFRJ in medvojni pomočnik političnega komisarja 11. dalmatinske udarne brigade.

Enajsta dalmatinska brigada je ena sedemnajstih brigad, ki so bile oblikovane v času NOB v Dalmaciji (brez brigad v sestavi 8. korpusa, brigad KNOJ-a, enot partizanskega letalstva, mornarico NOVJ, tankovskih enot, in mnoge druge manjše in večje borbene enote ali vojaško-zaledne enote, itd.).

Milan Rako (rojen 1. aprila 1922 v vasi Šumet, občina Imotski, udeleženec NOB od 15. avgusta 1943, član SKOJ-a od leta 1940, član KPJ od oktobra 1943. V tej brigadi je

bil od njene ustanovitve kot politični delavec na raznih položajih do vključno položaja političnega komisarja 4. bataljona, po vojni pa je ostal kot aktivni oficir v JLA in je dosegel čin pehotnega polkovnika) je napisal zgodovino nastanka, razvoja in bojne poti brigade (skupaj 474 strani) in je pri svojem delu zelo uspešno uporabil ogromno arhivsko gradivo in obširno literaturo. Uspel je napisati monografsko celoto o brigadi, pri čemer je bil deležen strokovne pomoči Inštituta za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije in drugih strokovnjakov.

Napisati bojno pot brigade od Kozice (kraj pod Biokovim) do Trsta in Koroške, ki je bila dolga 4219 kilometrov, in prikazati dvajsetmesečno medvojno delo in življenje borcev brigade predstavlja pomembno ustvarjalno delo, ki ga je avtor zelo uspešno opravil.

Milan Rako je oris zgodovine brigade napisal zelo pregledno in ga je razdelil v dvanajst poglavij, ki se ujemajo s kraji, v katerih je brigada izvajala bojne operacije. V prvem poglavju je prikazal vojaško-politične razmere na območju Biokovega ob kapitulaciji Italije in opisal potek oblikovanja 1. biokovske brigade (ki se je pozneje preimenovala v 11. dalmatinsko brigado) ter njene boje na tem območju, ustanovljene 2. oktobra 1943 v Kozici, pod partizanskim Biokovom. Sledi opis zadrževanja brigade na otoku Hvaru, sodelovanje v obrambi otoka Visa (kjer je prikazana vključitev bataljona pri morskimi Slovencev in istrskih Hrvatov, ki so bili v bri-

gadi vključeni kot njen 5. bataljon), boj na Korčuli, Pelješcu in Vukovem Klanecu, ter boj za osvoboditev Splita, Šibenika in Knina. Posebno poglavje je posvetil bivanju enot brigade v Splitu (po Kninski bitki, december 1944 in januar 1945). Sledi opis bojev brigade za osvoboditev Hercegovine (Mostar), boj v Liki (Lapac, Gospić) in v zahodni Bosni (Bihać), boj za osvoboditev otoka Krka, na stari jugoslovanski-italijanski meji, obhodnem pohodu čez Mašun – Ilirsko Bistrico za Trst, kjer je brigada v sklopu 20. dalmatinske udarne divizije odločilno posegla v boje v mestu Trstu (boji 11. dalmatinske brigade v mestu Trstu so podrobno opisani). V poglavju od Trsta do Celovca pa je v podrobnosti opisal vključitev brigade kot kadrovskega jedra v motorizirani odred 4. armade JA in njegov pohod čez Vršič v boje na Koroško. Na koncu prvega dela knjige je posebno poglavje posvetil politični, kulturni in športni dejavnosti v brigadi ter prištavnim enotam in saniteti v brigadi (v brigadi je bilo 219 tovarišic, od tega jih je 13 padlo – večinoma so bile bolničarke v četi in bataljoni).

Slavko Družijanić (rojen 1. februarja 1928 v vasi Zapadna Plina, občina Kardeljevo, je udeleženec NOB od 22. oktobra 1943, član SKOJ-a od avgusta 1942, član KPJ od decembra 1944, bil je kurir v štabu bataljona in brigade ter komandir izvidniškega oddelka pri štabu brigade, po vojni pa je delal v organih za notranje zadeve) je napisal drugi del knjige (152 strani), tj. pripravil je sez-

nam vseh borcev brigade (padlih in preživelih) ter pregled vodilnega kadra brigade. Ta priloga h knjigi predstavlja zaokroženo celoto monografije brigade.

Za rekonstrukcijo podatkov o borcih brigade je Slavko Družijanić uporabljal predvsem arhivske dokumente, kakor tudi dopolnil-

Slavko Družijanić

ne podatke, ki jih je v pisni obliki dobil od 811 občinskih in krajevnih odborov ZZB NOB ter od posameznikov – bivših borcev brigad. Borci v 11. dalmatinski brigadi so bili iz 128 občin SFRJ in iz štirih tujih držav, zato je dodatno zbiranje podatkov bilo oteženo. Do sedaj so zbrani in objavljeni podatki za 3464 borcev. Računajo, da je skozi enote brigade šlo okrog 4500 borcev in bork. V knjigi so priobčeni tudi zelo zanimivi statistični podatki o borcih brigade, življenjepisi treh narodnih herojev brigade, pregledi štabov bataljonov in brigade ter komand čet. Priobčeni so tudi podatki o odlikovanjih, pohvalah in

priznanjih, ki jih je brigada prejela, ter podatki o spominskih obeležjih, ki so jih postavili brigadi na njeni bojni poti (med njimi so tudi spominske plošče, ki so postavljene na Vršiču in v Kranjski gori). Tu moramo še dodati, da številne priobčene slike in sheme smotno dopolnjujejo besedilo.

Na koncu tega poročila (predstavitve knjige je bila v Kopru, dne 25. maja 1987 v

Milan Rako

Osrednji knjižnici Srečka Vilharja, ob navzočnosti obeh avtorjev, glavnega in odgovornega urednika ob udeležbi velikega števila ljudi) naj ugotovimo, da so strokovne ocene dali strokovnjaki Vojno-zgodovinskega inštituta JLA iz Beograda, Inštituta za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije in drugi strokovnjaki, na podlagi katerih je bil rokopis sprejet v knjižnico monografij in v obliki knjige.

Prvi del knjige pod naslovom Bojna pot brigade ni le nov zgodovinski oris neke enote narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, marveč je, bi lahko rekli, avtorjev

srčni zapis o nastanku, razvoju in bojni poti brigade (to je 11. dalmatinske brigade), v kateri se je avtor sam oblikoval od njenih začetkov, ko je kot mlad, član SKOJ-a, prostovoljno stopil vanjo, pa dotlej, ko je bil kot njen oficir, preizkušen v nešteto tridih bojih priča usodnemu dogajanju v Slovenskem primorju in Istri ter na Koroškem.

Knjiga o 11. dalmatinski udarni brigadi je nov, izredno bogat prispevek Milana Rakota in Slavka Družijanića k našemu zgodovinopisju. Te knjige bodo veseli ne le preživeli borci brigade (in svojci padlih in po vojni umrlih borcev), saj bo v njej vsakdo izmed njih našel kos samega sebe, marveč jo bodo z zanimanjem prebirali vsi, ki se želijo avtentično poučiti o zgodovini našega narodnoosvobodilnega boja.

Knjiga bo nedvoumno prispevala tudi h krepitvi naših revolucionarnih tradicij. Celotno delo je dragocen vir za bodoče zgodovinopisce, knjiga pa je predvsem živahno, prizadeto napisano pričevanje o nesebičnem, junaškem boju za svobodo in za lepše življenje jugoslovanskih narodov in narodnosti v skupni domovini. Prispevala bo tudi k poglobitvi bratskih odnosov med našimi narodi, saj opisuje sodelovanje številnih naših sonarodnjakov v sklepu prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ v bojih za osvoboditev Dalmacije in drugih krajev naše domovine, kakor tudi sodelovanje številnih sotovarišev-Dalmatincev in drugih v sestavi 4. armade JA za osvoboditev naših krajev spomladi 1945.

A. Klun

Drama na žerjavu

Je zmagalo srce, razum ali hotenje, da vsaj do neke meje ohranim čast in dostojanstvo človeka, kar so znali SS-ovci v taboriščih še kako vzeti? Sodbo o tem naj izreče bralec tega sestavka sam.

Bilo je v manjšem koncentracijskem taborišču, imenovanem AKO Drütte, kamor sem prišel konec zime leta 1943 iz matičnega taborišča Neuengamme. To taborišče, bilo je še v izgradnji, so fašisti postavili na obrobje metalurškega giganta Herman Göring Werke, enega pomembnejših obratov nemške oboroževalne industrije na spodnjem Saškem. Gradnjo takšnih taborišč skoraj v osrčjih tovarn je narekovalo pomanjkanje civilne delovne sile, esesovci pa so v uničevalnih taboriščih smrti imeli delovne sile na pretek. Z uničujočim, težkim fizičnim delom internirancev so tako reševali nemoteno proizvodnjo, na račun njihovega suženjskega dela pa so kovali ogromne dobičke, saj suženjem nove dobe razen pomanjkljive hrane in borne obleke niso nudili ničesar.

Tako smo interniranci prevzemali delo civilistov tudi v najbolj konspirativnih obratih. Enega zadnjih civilnih delavcev v našem oddelku – žerjavovodja – sem zamenjal jaz. Izdelovali smo topovske granate, namenjene tistim, ki so se dejansko borili za našo svobodo.

Po mojih približnih ocenah je ena stiskalnica v osmih urah stisnila okoli

1000 granatnih tulcev. Ker so obratovala štiri stiskalnice neprekinjeno, v treh izmenah, je to dnevno predstavljalo kar nekaj železniških voz smrtonosnih izstrelkov.

Čeprav sem kot žerjavovodja v primerjavi z ostalimi delavci spodaj pri pečeh in stiskalnicah imel lahko delo (še nikoli lažjega, kar sem bil v taborišču), sem ga težko opravljal. Občutek, da sodelujem pri izdelavi orožja – torej posredno pri ubijanju ljudi, od zavezniških vojakov, do naših partizanov in nedolžnih civilistov, me je kar naprej preganjal, v to delo sem bil tudi prisiljen. Lačen, šikaniran, zaničevan, oštevilčen si moral za zmago svojih tiranov izdelovati še orožje! Kakšna ironija! Vendar drugega izhoda ni bilo. Delaj in ubogaj, ali pa pospešeno v krematorij.

Poznal sem električarja, bil je Nizozemec. Ko bi moral na električno omrežje priključiti nove strobnice za struženje teh grobo skovanih tulcev, je preprosto odklonil, češ da mu njegova vera – bil je Jehova priča – to prepoveduje. Odvedli so ga in nikoli več ga niso videli. Čeprav je vedel, da ga čaka gotova smrt, je ostal zvest svojemu prepričanju. Za mene je bil junak. Pogosto me

je o mislih nanj spričo naše suženjske pokorščine grizla vest; še zlasti, če sem si predstavljal žrtve izstrelkov, izdelanih tu, z našimi rokami.

Na vse mogoče načine sem zaviral delo in razmišljal, kako bi povzročal večje zastoj in zaviral proizvodnjo granat. Tistega dne pa se mi je ponudila priložnost, vendar tudi težka preizkušnja. V obrat so pripeljali novo stiskalnico, temelji zanjo so bili že dalj časa nared. Kar zmrazilo me je ob pogledu nanjo, saj je to dnevno pomenilo nekaj tisoč granat več – za morijo. V moje presenečenje so zahtevali, naj ta litoželezni kolos z žerjavom prenesem na temelje. Ko sem spuščal dvizžno kljuko, me je obšla misel, da stiskalnica ne bi prenesel. Naj jo transportirajo ročno in z vitli, sem si mislil, bilo bi na to seveda bolj zamudno. Toda, kako to speljati, saj nisem vedel, kako so prenašali in montirali že obstoječe stroje. Če bi naravnost odrekel pokorščino, bi me doletela ista usoda kot električarja, ki je junaško žrtvoval svoje življenje, dela pa ni preprečil. Prišel je drugi in kolesa so se zavrtela za zmago, kot se je glasila njihova gonilna parola. Jaz pa sem hotel preživeti to tiranijo. Torej bi moral zadevo speljati drugače. Kako? O tem sem razmišljal, ko so navezovali tovor na dvizžno kljuko.

Ko sem dobil povelje za dvig, sem ves napet, ker še nisem našel pametne rešitve, zakričal nazaj, »Jaz tega to-

vora ne bom prenašal« in dvignil roke nad komandna vodila.

»Drži gobec in dvigni!« me je žugaje nadrl kapo montažne skupine »Vendar previdno,« je še dodal.

»Kaj sedaj, ti razčlovečena, brezpravna številka? Boš ubogal in pospešil montažo in z njo morijo?« sem ukoril samega sebe. Na ponovni ukaz, ki so ga spremljale psovke in grožnje, sem po daljšem oklevanju le premaknil ročico na dvig v upanju, da motor le ne bo zmozel. V moje veliko razočaranje je le siloviteje zahropel, preden je zavrtel boben, na katerega se je navijala dvizna jeklena vrva.

»Kaj sedaj?« sem napeto razmišljal. »Kako preprečiti prenos stiskalnice, da ne bi bilo preveč očitno?« Ves znojen sem mrzlično iskal izhod, zakaj nek notranji glas mi je vedno bolj vztrajno narekoval, da moram montažo vsaj zavlačevati, če je že ne morem preprečiti. Če bo narejenih tisoč granat manj, bo toliko manj žrtev in svoboda toliko bližja. Grozljivo! Motor je sicer počasi vlekel breme navzgor, vendar zame prehitro. Morda je manjkalo še kake pol metra do ustrezne višine, ko bi stiskalnico lahko prenesel, ko mi možgane preblisne odrešilna misel. Roka je že samodejno prestavila komandno ročico na spuš. Samo za hip, za sekundo, za desetinko sekunde, dve in že sem jo bliskovito prestavil nazaj na dvig. Ta vmesni gib, ki je bil

praktično neopazen, je bil odločilen za usodo prenekaterega človeka. Nekaj časa je trajalo enakomočje med motorjem in gravitacijsko silo tovara, potem pa je nad menoj počilo. Hip na to se je žerjav močno stresel. Potrgane jeklene vrvi so nevarno švistnile po zraku. Stiskalnica je z vso svojo težo treščila nazaj na transportna vozila in jih zravnala z zemljo. hkrati pa je neznanska sila težak mostni žerjav dobesedno dvignila v zrak, da me je vrglo pod strop kabine. Sploh ne vem, kako sem se ujel, da nisem padel ven, bil pa sem tudi ves v oblaku smrdečega dima in prahu, kar so osvetljevali zublji plamena, ki je sikal iz gorečega elektromotorja.

»Zdaj si pa oplel...« sem dahnil zase, ko sem se za silo ovedel. »Razdejanje je preveliko, da bi ti gospodarji prizanesli, če ti pridejo na sled. Zabingljal boš vsem internirancem v strah in opozorilo, SS-ovcem pa v naslodo...« sem razmišljal. Vendar poti nazaj ni bilo.

Ob pogledu na prevrnjeno stiskalnico spodaj in preko nje potrgane vrvi z dvizžno

kljuko mi je kljub nezavidljivemu položaju zaigralo pri srcu. Počutil sem se nekako tako, kot se počuti človek po opravljenem koristnem delu.

Epilog vsega tega je ta. Obesili me niso, ker očitno nihče niti pomislil ni na namernost dejanja. Vzroka za strmoglavljenje te težke stiskalnice niso odkrili, jaz pa sem seveda do nedavnega čvrsto hranil to skrivnost. Stiskalnica je z nekaj dnevnim zamudo šla v obratovanje, jaz pa sem ob pomisli, da sem prizadel tirane v srcu njihove države in preprečil izdelavo nekaj tisoč granat, veliko lažje prenašal tegobe interniranskega življenja.

Zasluga za to sobotažo pa gre predvsem nekemu Luksemburžanu, bolničarju v revirju koncentracijskega taborišča Neuengamme, ki mi je novembra 1942 rešil življenje. Tako so vrli Luksemburžani, ki so kot nemški vojaki bili nameščeni v Litvi zaradi sodelovanja s prebivalstvom in podpiranju partizanstva namreč pomagali nam, Slovincem, tudi v koncentracijskih taboriščih...

Stane Tršar

**Moderno je, iz
Elkroja je**

Upornik našega časa

Ob izidu knjige Alojza Zidarja »Doživetje tigrovca partizana« v izdaji založbe Lipa

Očitno so Alojza Zidarja vse življenje spremljale neusahljive želje po izvorni izpovedi, sla po videnjih, nagljenja po razmišljanju; zdaj pa naj bi s knjigo dobil ne le osebno zadoščenje, temveč tudi dejansko podobo okolja in ljudi iz našega polpreteklega časa. Toda njegova razmišljanja uporniška narava je bila premočna, da bi se mogel prilagoditi hladnemu realizmu, ki ga še vedno uveljavlja okolje. Avtorju je bil bližji duh po humanosti in pravičnosti z nadihom romantike kot prekvašena propaganda, s katero se ni ukvarjal. Zato ni nič čudnega, če je zveza s fanatičnim ekstremizmom zašepala, še preden je bila končno sklenjena. Zanj je bila značilna resnica, poštenost in ustvarjalna vizija, saj se je že v zgodnji mladosti pridružil organizaciji TIGR. V številnih pohodnih akcijah se je ostro in prizadeto odzival na brutalne pojave v neposredni okolici Ilirske Bistrice in po vsej okupirani Istri. obenem pa se je krčevito otepal tujčeve more, ki je mladost v številni revni družini naredila še posebej grenko. Z vse-

stranskim trdim delom in razmišljanjem se je hkrati poglobljal v življenjsko problematiko sovaščanov se otrese analfabetizma, čeprav je bila njegova trda šola življenja bogatejša in dragocenejša od marsikatero uradne izobrazbe.

Potem ko mu je bilo sicer omogočeno nevsakdanje brezdromstvo, so mu uporniški nagoni, h katerim se pridružil še partizanstvo, spremenili in razširili lastna obzorja. Tako je tudi njegovo pričajoče literarno delo pogosto analiza človeških stanj, opravljena z ostro opazujočimi očmi svobodoljubnega upornika. Alojz Zidar ni tožnik, ki bi se zgražal nad nezakonitostmi nadutih oblastnikov, ni slep učenec marksizma, ni adept razlage vesolja. Zanj je značilno le zaupanje v premoč človeka, v njegov humani, življenjski elan in ustvarjalni razvoj. Njegov izostren občutek za poštenost je uperjen proti deterministični vdanosti, v toge zakone vzročnosti. Nič ni čudnega, če so ga zaradi tako samosvoje svobodoljubne misli napadli, obsoja-

li, češ, proletarec, pa ne prizna socialno politično strankarsko nezmotljivo moč. Čeprav levo orientiran, ni komunist. Je vdan rodoljub, zato se skuša dvigniti nad razredne predsodke. Njegovo načelo je venomer slonelo le na človeških vrenotah. Zato je odkrito nasprotoval fašizmu, nacizmu in proti vsakršni politiki sile. Ostal je nepopoljšljiv pobudnik za individualno in socialno pravico.

Obuja in utrjuje spomine na naprede slovenske bojvnike, ki so bili in so še danes za nas dragoceni. Nekateri že zdavnaj padli ali umrli še naprej živijo med nami in so vir slovenskega navdih. Avtor se z globoko hvaležnostjo spominja svojih učiteljev, vdanih osebnosti organizacije TIGR, pri oblikovanju in razvrščanju naprednih rodoljubov. Tam si je pridobil tudi ostrejši čut, borbenost in ponos. Iz knjige odseva pripoved o zapletenih dogodkih, ki jim je bil izpostavljen v trpkem življenju, izkušnje pa so mu temelj izpovedi. Podal je pristno izvorno sliko resničnosti – resničnosti, kakšna se mu je zdela, da je.

V trpkem navdihu in vrtincih misli nazadnje le najde pravo razmerje in pomen življenja. Hkrati pa okuša zorno grenkobo sprčo nesprejemljivih krivic. Toda še nikomur se ni posrečilo, da

bi ga ugnal, ukrotil in ponižal. Je tigrovec, slavofilski antifasist, persona pregiudicata, je begunec, dezertar, pripadnik grškega odporiškega gibanja, partizan v makedonskih gorah, je oficir, ožigosan kot antistalinist, obtožen informbirojevstva, demobiliziran; postane naveden taksist, je obtožen, zaprt kot potepuh vržen na cesto, pri tem v dobršni meri izpostavljen obilici neprijetnih dogodkov. Zato je v nenehnem odporu proti vsemu kar skuša človeka dušiti, razvrednotiti – kar določa višja preračunljivost in kar uzakonja sila. Alojz Zidar nima svoj dom, ta je onkraj in nekje zunaj, zato je še vedno na poti brezdromstva. Tudi ne mara imeti vsega zares, kar si mnogi prilasčajo zares. V njem žari poštenost v zasnovanem obsegu, temelječa na zdravi pameti. In tam, kjer se pravica s težavo prebija, zavira njegova uporniška žilica. Avtor ne gre v skrajnost, nasprotno: odkriva bistveno razliko med dejanskim in resničnim. Dejstva so kakor brutalnost, kakor pesek v oči. Stanje dovtetih oblastniških bitij z oznako izprijenosti. To je avtor brez sprenevedanja povedal kar naravnost in na rob maščanstvu in brezdušnemu realizmu. Da, brez tarnanja je znal prenesti nizke, padle udarce. Čeprav je bilo tudi zanj mučno in

hudo. S tem pa izpoved dobi še grenko »žrtvovanje generacije« in ironičen pomen. Udeleženci osvobodilnega boja očitno ne morejo ubežati pred podobo krvavega boja in trpljenja. Ne morejo ubežati pred razočaranjem. To tli v srcih. Rešitev ni v preobrazbi in toleranci do sedanjosti. To ni lahko in preprosto za vojake prve bojne linije, ki so na en ali drug način prizadeti, poškodovani, notranje ranljivi, odstavljani, odgnani. Za večino je to življenje neznosno. Le komu je še danes do skromnosti, vdanosti, poguma in borbenosti? Čas, starost, bolezn, nostalgija in duševna tegoba so opravili svoje. Mnogo so se povsem umaknili, nekateri prišli na rob, umirajo. Drugi so se zaprli v svoj svet spopadov med življenjem in smrtjo.

Alojz Zidar pa, kot da je drugačen. Ne pozna poraza. Je neomahljiv, pokončen, ponosen. Ne da se potolči. V njegovi srčni izpovedi sta vojna in tudi ljubezen do življenja. Vendar pa je zdaj povojni čas tisto presneto usodno ozadje, ki da pripovedi malce tragično noto. Toda, s tem jo obogati z bičajočo iskrenostjo in tako ustvari najprepričljivejši del. Prizori se prepletajo z brezobzirnim poniževanjem. Pričevanje je malone never-

jetno, bralca pa privede do sklepa, kako je lahko človek izpostavljen tudi svoji lastni naivnosti, ko si predstavlja, da se njemu ne more nikdar nič krivičnega zgoditi. Laž in resnica sta nekako neločljivo povezani. Človek pa izgublja tudi z resničnostjo, ko se pušti zavesti in ko pozabi, da sta resnica in z njo pravica prehitro minljivi. Kljub spoznanju avtor ne odneha. Ima dovolj poguma, da se upira in sprejme spopad kot človekovo neizpodbitno vrednoto, zoper krivico. Vztraja. Zatrja svojo lastno bolečino. Odganja tragiko in duševno praznino, da bi mu na koncu poti življenje vsaj za trenutke pokazalo človeški obraz. Na žalost pa bodo živeli in preživeli tudi taki ljudje, ki prav radi prispevajo k temu, da drugega zlomijo in pokončajo.

Knjiga Alojza Zidarja je kot nalašč za vse tiste bralce, ki si želijo za nekaj časa vziveti v podobo iskrenosti. Iskrenost močno veje iz izpovedi zrelega izkušenega poštenega moža, ki zre vate z otroško sijočimi sivoplavimi očmi. Moža, ki ga je življenje ves čas postavljalo na preizkušnjo, mu zastavlja nerešljive uganke in pasti in na žalost tudi vseskozi obdarjalo z grenkobo.

Mitja Hribovšek

Letni koncert Partizanskega pevskega zbora

V veliki dvorani Slovenske filharmonije je imel svoj letni koncert Partizanski pevski zbor iz Ljubljane. Nastopil je z novim programom. Tokrat malo drugače, kot smo ga bili navajeni. Za svoj nastop je naštudiral ljudske, narodne in ponarodele pesmi.

V prvem delu je bila na sporedu Sama Vremšaka – Ziljska ohcet. To je zaokroženi venček koroških svatovskih šeg: Po nevesto gredo, nevesta prosi odpuščanja, odhodnica svatov, od nebeške ohceti, spreved svatov in novoporočencev na ženin dom, in jutranjca nevesti, ki jim je strokovno besedilo napisala Zmaga Kumer in s pesmimi povezovala dramska umetnica Štefka Drolčeva. Sledil je Srpski triptih Borivoje Simića: Oj moravo, tavana noč, Fatiše kolo in za konec prvega dela še Jakova Gotovca – Momčeto bez gunčeto.

V drugem delu so bile na sporedu Emila Adamiča: Kregata se Baba in devojka, Franceta Marolta: Travneči

so žie zaleni in Furmanska, Pavla Šivica: Pastirc pa pase ovce tri, Milka Škoberneta: Stoji tam v gori partizan, Viktorja Šafraneka: Konjuh planinom, Rada Simoniti: Šivala je deklica zvezdo, Matije Tomca: Belokrajinsko kolo in venček koroških narodnih Pavla Kernjaka: Mi smo mi.

S pevci Partizanskega zbora, ki jih je vodil umetniški vodja in dirigent Ciril Cvetko, so nastopili tudi solisti iz ljubljanske opere Irena Vremšak-Barova sopran in Jože Kores ter dolgoletni pevec in solist PPZ Tone Lovčec bariton. Poslušalci so z dolgotrajnimi aplavzi od pesmi do pesmi nagradili pevce. Pevci pa so jim za tako veliko prisrčno zahvalo po končanem programu zapeli še štiri pesmi: Naša vojska, jutri gremo v napad, Sloveni kremeniti in Pleničke je prala.

Zelo prijetno in pohvalno so bili pevci ocenjeni tudi s strokovne strani. Glasbeni kritik Bogdan Učakar je o letnem koncertu PPZ med

drugim zapisal:

»Partizanski pevski zbor s takšno programsko usmeritvijo določa svojemu delu tudi precej večjo razvojno trpežnost. Takšna nova poteza nalaga zboru tudi skladnejšo študijsko pripravo, pa čeprav ne gre za preveč zahteven zborovski repertoar. Rezultat takšnih prizadevanj je bil koncert, ki je pokazal zborovo razširjeno območje dela in njegovo zračenost z ostalimi trendi naše zborovske kulture«.

O novi usmeritvi in o njegovi strokovni ter umetniški oceni smo povprašali tudi umetniškega vodjo PPZ Cirila Cvetka:

Zbor je nastopil s skoraj popolnoma novim programom; ali je to prelomnica, bogatenje ali razširitev repertoarja?

Ne bi govoril o prelomnici, bogatenje in širjenje programa pa to prav gotovo je. Zbor potrebuje nov repertoar, ki pa mora biti seveda v

skladu z bistvom PPZ in njegovimi programskimi načeli. Kaj pa je boljšega in pristnejšega kot izvorna, ljudska pesem vis-à-vis partizanske in sploh revolucionarne pesmi? Menda nič. In če še nadaljujem, odmev na tako našo usmeritev je bil pozitiven od vsega začetka. Najprej so jo sprejeli za svojo pevci PPZ, nato jo je pozdravilo občinstvo, ki je poslušalo naš nastop in končno še javna kritika. Program torej, ki je bil verificiran v najširšem krogu, kot se temu lepo reče.

Načrti in želje za novo sezono?

Načrtov in želja za prihodnost je veliko. Predvsem je treba načrtno preiti k pomladitvi zbora. Zmogljivosti (pevske seveda) dokajšnjega dela zbora se zaradi starosti počasi, a zanesljivo manjšajo, načrtov, tudi zelo ambicioznih, pa je kar precej. Kako naj spravimo oboje v sklad? Prav gotovo s pritegnitvijo novih, mladih moči, ki bi ob starejših pevcih zmogli nosi-

ti težo in vedno večje zahteve.

Kar pa zadeva programsko stran: potrebujemo svoj denar. Programsko vodstvo PPZ je že v preteklosti vplivalo na naše pomembnejše glasbene ustvarjalce, da so pisali nova dela na tematiko NOB in revolucije. S tako prakso je potrebno zdaj nadaljevati, tudi v smeri najradikalnejših kompozicijskih struj. Ali ni npr. novo Božičevo delo, ki ga je zbor predstavil na lanskem novembrskem koncertu, dokaz za to, da se da na tematiko NOB in revolucije sodobno, kvalitetno ustvarjati. Prav gotovo, le spodbud in izvajalce je po-

trebno imeti. PPZ se je pošteno lotil lanske naloge in jo dostojno tudi izpeljal. S tem je bil namen dosežen. Zakaj torej ne bi s tako prakso nadaljevali? Variant pa je še precej.

Sicer pa PPZ dela in nastopov ne bo zmanjkalo. Kličejo nas rojaki onstran meja, naj pridemo k njim, čakajo nas zdomci, vodstvo mariborskega festivala »Kurirček« načrtuje, da bi skupaj z drugimi slovenskimi partizanskimi zbori obeležili njegov jubilej, vabijo nas Make-donci. In še in še. Če bi le ne bili tako na tesnem s financami...

Pogovarjal se je Jože Jenič

Književniki, padli med NOB

Ivan Korošec

Ob 45 – letnici smrti

Partizanski pesnik Ivan Korošec se je rodil 23. januarja 1913 v Prestanku na Notranjskem, v družini železničarja. Leta 1920 se je družina preselila na očetov dom, hribovsko kmetijo na Lazah nad Borovnicami. Otroci Ivan in dve mlajši sestri so se v Ljubljano, v šolo vozili z vlakom. Leta 1931 je Ivan končal klasično gimnazijo, hkrati se je zanimal za književnost. Po maturi se je vpisal na filozofsko fakulteto in začel študirati germanistiko, pozneje pa je presledil na pravo. Že v gimnaziji je začel pisati pesmi. Poskušal se je tudi v prozi in prevajanju iz nemščine in ruščine. S svakom Karlom Horvatinom je sodeloval v borovniški amaterski igralski skupini pri Sokolu. Iz zapisov Miroslava Ravbarja je razvidno, da se je približeval levičar-

skim krogom med visokošolsko mladino in kmalu začel prebirati marksistično literaturo, za kar je porabil veliko časa. Družil se je z levičarji v akademskih klubih Borba in Njiva ter s člani marksističnega kluba Mladi Triglav. Zahajal je v družbo Ivana Roba, Franceta Terseglava, Miška in Naceta Kranjca, Jožeta Brileja, Jožeta Kerenčiča in drugih naprednih znancev in prijateljev.

Ob novem letu 1935 so ga borovniški žandarji aretirali in ga z Lovrom Mejačem in dveh študentoma odvedli v ljubljanske zapore. Nekdo jih je ovadil, da so hoteli minirati borovniški viadukt. Čez teden dni so jih izpustili, vendar so njihovi prstni odtisi ostali v policijski kartoteki. Ivan Korošec je konec junija 1939 promoviral za doktorja prava. Po

vrnitvi iz vojske je nekaj časa služil kot koncipient v Litiji in na sodišču v Ljubljani. Po zlomu stare Jugoslavije se je brž pridružil Osvobodilni fronti. Sprva je delal kot fizični delavec na Španovem mostu, od tod so ga Italijani premestili na Štampetov most in v Logatec. Od tam so ga v začetku 1942. leta odgnali v taborišče Gonars. Po posredovanju logaškega župana so skupino logaških ljudi med njimi tudi Korošca poslali domov. Da bi se izognil ponovni aretaciji, je v začetku maja odšel v partizane. Postavili so ga za komisarja Borovniške čete Krimskega odreda, ki je imela svoje taborišče pod Vinjim vrhom (na Strmcu).

Vendar je bila Koroševa partizanska četa zelo kratka. 18. maja 1942 so ga v bližini njegovega doma ubili. Mati in sestra sta ga skrivaj pokopali na vrtu z raven čebelnjaka, da bi prikri-li njegovo smrt pred okupatorjem. Pojavil pa se je ovaduh, grob so odkopali, začela so se zasliševanja na policiji...

Korošec je začel pesnikovati kot gimnazijec v dijaškem listu Žar, ki mu je bil mentor in urednik Ferdo Kozak. Kot osmošolec je napisal tudi daljšo ljubezensko zgodbo, novela je izšla v Žaru /1931/, podpisal jo je s psevdonimom Janez Gorjanc. Ko je služil vojsko v Mariboru, je napisal pesmi Romanca in Dve pismi (Materino pismo, Sinov odgovor). Obe Koroševi pesmi je v prvem zvezku »Pesmi naših borcev« objavil Mile Klopčič junija 1944. O njih sodi Viktor Smolel: »Preprosto izpovedana misel na dom in mater ter tiho izražena slutnja zgodnje smrti sta dobili ob resnični pesnikovi smrti tragičen prizvok.«

Ivan Korošec je po mnenju njegovega ožjega prijatelja Vladimira Seliškara napisal 50 do 60 pesmi. Med temi pesmimi je bilo precej sonetov, verjetno tudi nekaj prevodov iz ruske poezije.

Koroševe ogranjene pesmi so kasneje izšle tudi v Slovenskem zborniku 1945 s pripombo, da je pesnik padel. O Ko-

rošču sta pozneje pisala v Obzorniku Stanko Janež in Miroslav Ravbar.

Njegove pesmi so njegovi domači, po njegovem odhodu v partizane, zagnali v njem korespondenco vred, žal pa so vse strohnele.

Tako so ostale ohranjene samo njegove partizanske pesmi, ki so izšle v zbirki Pesmi naših borcev. V teh pesmih se Korošec kaže kot tenkočutna lirčna duša, ki je trpela in hrepenela za svojim kmečkim preprostim svetom in slutila prezgodnjo smrt.

Kakor Kajuh je tudi Ivan Korošec padel blizu doma. Slutnjo smrti izraža njegova ljubezenska pesem Romanca. Pesem je pretresljiva zaradi hrepenenja: pesnik sredi vojne sanja o nekdanji ljubezni doma, a v to hrepenenje zazija smrt – mlad vojak leži prav tam, kjer sta se z dekletom nekoč ljubila in »sredi čela se blesti mu kapljica krvi« ... /T. Pavček/.

Na besedilo te Koroščeve pretresljive pesmi je Marjan Kozina napisal čudovito vokalno skladbo Pomladna romanca.

Dušan Mevlja

Ivan Korošec Romanca

Sredi bajonetov, pušk in mitraljezov,
dostikrat se spomnim naših belih brez.
Tam v cvetočem gaju sva samala
ležala in v neskončnem miru tiho šepetala.
Okrog naju so čebele pile med,
mravlje so drsele ti čez vrat razpet.
Hroščki pisani brzeli čez gre-dice,
bel metulj ti je poljubil belo, belo lice.
Sanjale nocoj so se mi strašne sanje,
bilo je na sredi iste te kotanje:
sredi polja mlad vojak leži,
sredi čela se blešči mu kapljica krvi...

»Danes jaz, jutri ti«

Knjiga Valentina Tratnika ali Hribarjevega Rajka z naslovom »Danes jaz, jutri ti« je svojevstran opis življenja štirinajstletnega fantiča, njega samega med partizani od začetka leta 1943 in do kapitulacije Italije. Zgodba se nadaljuje v drugi knjigi, z enakim naslovom, ki je izšla le to, opisuje pa življenje po kapitulaciji Italije do konca vojne in po njej, ko se za sedemnajstletnega fantiča kalvarija šele začne. Izčrpanemu od vojnih muk, bolezni, brez pravega zavetja, saj mu je dom in družino vojna razdejala, mu preostane le še neskončno nebo – a kaj bi z njim ko pa je tudi nebo v

*svojem oklepu držalo polno
sovražnih napetosti, ki so
prežale, kako bi pokončili še
preostalo peščico pogumnih
ljudi, ki so dali vse, da bi
ostali živeli v miru in svo-
bodi.*

Če bi človek sam ne doživljal del težkih trenutkov, skupaj s piscem knjige, bi komaj verjel, da lahko človeško bitje prenese toliko trpljenja in še zlasti krivice. Seveda, bila je vojna. Toda, kaj pa po njej? Tu se pravzaprav nerazumljive težave za Hribarjevega Rajka šele začnajo. Potem ko je zanj končana bitka za samoohranitev, da preživi brez hrane, obleke, brez zdravniške ne-

ge, brez tople besede v novem okolju, brez pravega razumevanja in sočutja povojne oblasti, ko je iskal zaposlitev zgolj za kosček kruha ali toplega obroka hrane vsaj enkrat dnevno, se naposled prostovoljno prijavi v brigado, h gradnji proge Brčko – Banovići, Samac – Sarajevo in gradnji novega Beograda.

Tudi tu se še neprestano srečuje s krivico in politično zmešnjavo. Naposled se znajde (samo zaradi kozarčka preveč popitega vina) v zaporu, prav v času, ko so med Stalinovo Rusijo in Titovo Jugoslavijo stvari zapletajo in ko nastane sporna prelomnica, imenovana Informbiro. Kdo je bil temu kriv? Najvišji davek za to so največkrat plačali povsem nedolžni ljudje, seveda tudi tisti, ki so na svojih ramenih prenesli največ gorja in trpljenja, to je borci NOV. Nerazumljivo pa je, kako se v isti cikel najzadeta onemogla ovla in lačen lev. Z Rajkom se je prav to dogajalo. Človeka prevzame groza, ko se spominja na te in podobne čase.

Vsaka krivica je boleča, a najbolj boli tista, ki ti jo prizadenejo lastni ljudje. Ni ga pod soncem, ki bi to krivico lahko popravil.

Zaradi takšne neposredne življenjske izpovedi v knjigah Danes jaz, jutri ti, v katerima že sam naslov veliko pove, Rajko ne prikriva niti svojih napak, storjenih zavednost ali podzavednost; ob prebiranju nas tako prevzame, da ju preberemo na dušek.

Nek starejši mož mi je dejal, da Tratnikovo knjigo prebira že tretjič. To seveda lahko reče le tisti, ki je prebral že veliko knjig in zato knjigo tudi ceniti.

Tratnik je knjigi namenil predvsem mladini, zato ni čudno, če je povpraševanje po njej veliko; v prodaji ju menda ni več, ker sta pošli, četudi je bila prva knjiga izdana v tri tisočih in ponatisnjena v dva tisočih izvodih, v tri tisočih izvodih pa tudi druga knjiga.

Upamo torej le, da bodo obe knjigi zopet – ponatisnili.

Marica Lisjak

Kurir, gozdar, pesnik
Rudi Mikolič-Adam

Rudi Mikolič – Adam iz Mur-ske Sobote, doma pa iz No-tranjske, že dalj časa pesniku-je. Bralci časopisa TV-15 ste 16. aprila letos lahko prebrali eno njegovih v rubriki za mla-dino: Kurirji in vezisti.

Vsebi čuti niko notranjo potrebo, zato se izpoveduje že vrsto let. Njegovo izražanje je preprosto, otopno, kdaj pa kdaj tudi veselo. Ni dolgo tega, kar je v samozaložbi pri Pomurskem tisku v tristoletih izvodih izdal: *Pesmi gozdarja – kurirja naših gozdov*. V njej je zbral 79 pesmi.

Z zbirko se spominja znane padle partizanske junakinje Majde Silc, narodoodvoobilnega boja na Notranjskem in Dolenjskem. Dve pesmi v slovo je namenil Edvardu Kardelju in Borisu Kidriču. V njegovih pesmih živijo še naši, zlasti notranjski ljudje, poje o slovenskih dekletih in fantih ter ljubezni. Pri tem je še kako domoljubni. Svojo veliko navezanost do narave, gozdov in še do česa hoče povedati v kar najboljši rimi.

Avtor ni imel nikdar priložnosti, da bi študiral književnost ali pa kaj drugega. Za to ni bilo časa, pa tudi ne denarja. Zaradi tega bi morda kdo trdil, da so njegove pesmi, čeprav

rimane, plehke ali pa celo površne.

Že kot kratkohladeček je rad poslušal pesmi, ki so jih v tistih predvojnih časih peli fantje dekleto ali pa komu drugemu pod vaško lipo pri Beli vodi v Loškem potoku. Pasel je krave, ovčce in si zapomnil marsikatero pesem. Sam je poleg živine tudi rad prepeval. Očeta je bolj redko videl, ker je bil furman, in je prevažal za tamkajšnje veleposestnike. Ko je bil Rudi star deset let, mu je umrl. Očeta se rad spominja, zlasti so bili veseli njegovega prihoda takrat, ko je prinesel koruzno moko in je mati skuhalo žgance. Tedaj je bilo v hiši veselje, v družini, kjer je bilo sedem otrok.

Med vojno se je 20. oktobra 1941 priključil bataljonu Ljuba Šercerja, v katerem je bil tudi Stane Semič-Daki. Prvi in drugi sta Rudija odpeljala nazaj k njegovi mami in ji naročila, naj bolje pazi na svojega sina. Kljub temu sta ga Ljubo Šercer in Stane Semič zadolžila, naj zbira za borce hrano. Tako je postal aktivist. Prvi ognjeni krst je doživel 15. maja 1942 na Taboru.

Novembra 1942 je postal kurir. V tem času ga je tudi Majda Šilc sprejela v SKOJ. Po nemški ofenzivi 1943. leta, je bil sprejet v KP. Postal je kurir na TV postajah; 11, 15 in 10, na Notrjasko-dolenjski liniji, torej od Snežnika do Kočevskega Roga, Občic ter Bele krajine.

Daljš čas je bil še v JLA, kjer je opravljal različne dolžnosti. Demobiliziran je bil kot kapetan. Nato je v raznih krajih Slovenije služboval kot gozdar.

Več kot deset let si je kot upokojenec pritegoval od ust in zbiral denar. S tem je v samozaložbi izdal del svojih pesmi. Na to prizadevnost je seveda še kako ponosen.

Drago Miklavc

Naši rojaki v tujini

Te vrstice sežanskega rojaka Ivana Čeha nam prikazujejo pomen našega boja. Naši primorski rojaki so še pred vojno morali po svetu, s trebuhom za kruhom, ne vedoč kam in ne kako. V domačem kraju v času fašističnega teroja za njih ni bilo zaposlitve. Pesem »Primorje« nam izpričuje, kako težka je bila njihova ločitev od svojih staršev in prijateljev. Prav tako je bil odhod v tujino boleč, saj so se morali posloviti od rodnega kraja.

Naša osvobodilna fronta je bila tako močno organizirana, da je naše ljudstvo vsestransko uspela organizirati v enoten boj proti okupatorju. Za osvoboditev naroda so se borili na domači zemlji in tudi na tujih celinah. Cilj je bil enak: osvoboditev iz okupatorjevega jarma in življenje v osvobojeni domovini. S krvo in v takem trpljenju priborjeno svobodo pa je potrebno skrbno varovati.

Pesem Primorje Ivana Čeha (John Cech) iz Sežane je bila objavljena v časopisu Prosveta Cleveland Ohio.

Palmira Bašin

**ALPLES
INDUSTRIJA POHIŠTVA**

**TOZD PROMET BLAGA IN
STORITEV**
ŽELEZNIKI n. sol. o.

PRIMORJE

*Rodna moja domovina
v mladosti moji, tuja oblast
v njo s silo se je vselila,
ter grenke dneve nam delila.*

Četrto stoletje bilo ni kar tako
v črnih srajcah kar besneli so,
misleč, da to lepo ozemlje
za vedno njihovo bo.

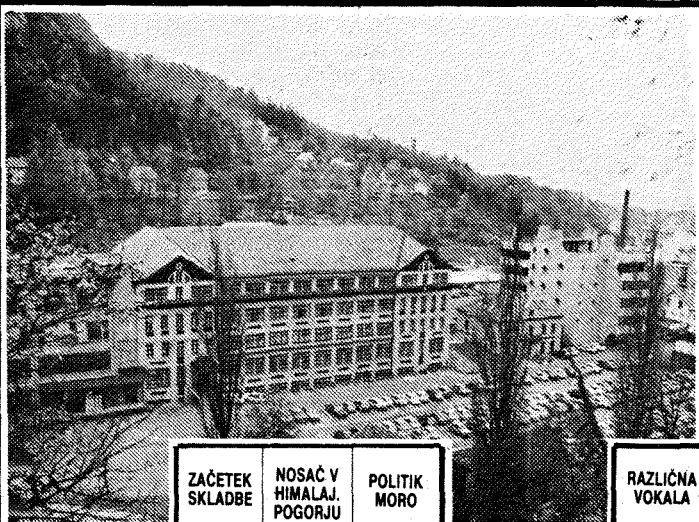
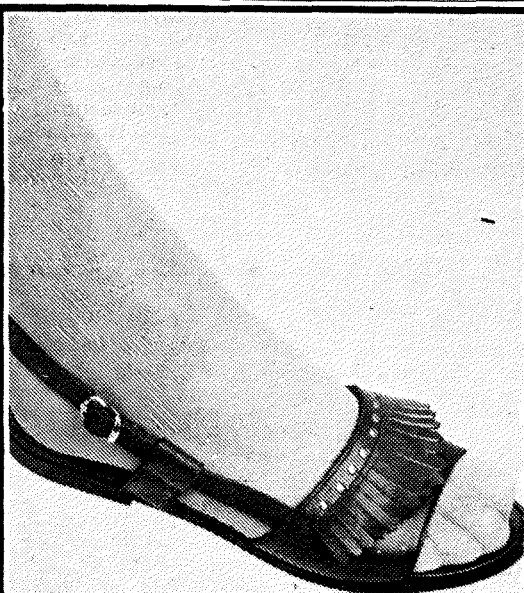
Po dolgem času, do viška je prišlo,
Naši ljudje rekli so:
dovolj ponižanja in sramote
na naši zemlji prestali smo.

*Pregnali tujca so: hvala, čast
tistim, ki trpeli so zato,
celo darovali svoje življenje so
za našo, samo našo lepo zemljo.*

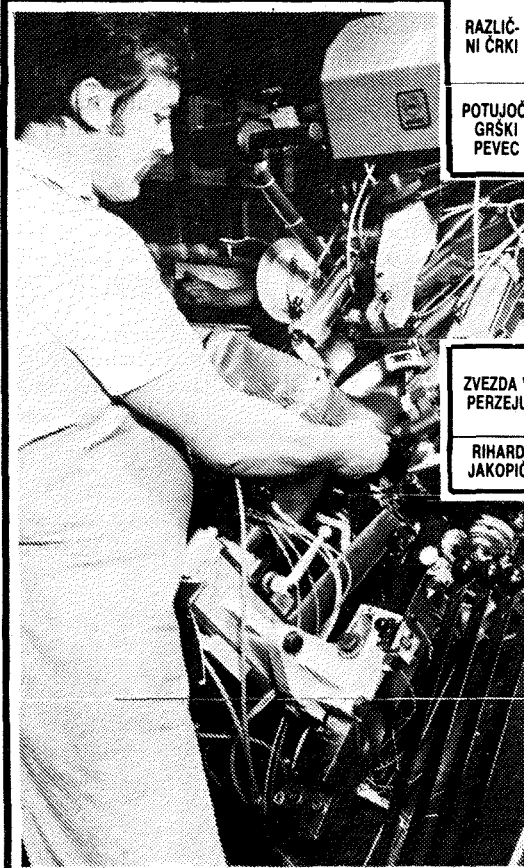
JOHN CECIL, Cleveland, Ohio

[illegible]

Naslov: _____

PeKo
TOVARNA OBUTVE TRŽIČ

[illegible]

Vietnamska »perestrojka«

Te dni končano prvo zasedanje nanovo izvoljene vietnamske skupščine so v Hanoju označili kot zgodovinsko. Razlogov za takšen zve-neč naziv bi utegnilo biti več, med njimi tudi ta, da so prvič po 32 letih izvolili novega premierja, zlasti pa zaradi življenjske potrebe po obnovi celotnega družbeno-gospodarskega sistema te »prve države delavcev in kmetov« na območju jugovzhodne Azije. Zdi se, da so Vietnamci, zlasti pa njihovo partijsko in državno vodstvo, le spoznali, da ljudstva ne morejo v nedogled hranili s spomini na obdobje revolucije in z iluzornimi razvojnimi načrti, ki so se izkazali kot popolnoma neuspešni.

Dramatične družbeno-gospodarske razmere, ki se kažejo v luči galopirajoče 700-odstotne inflacije, brezposelnosti, nezadostne ponudbe blaga in hrane, nezadovoljstva in vojne v Kampučiji, so po lanskem decembrskem partijskem kongresu le še

spodbudile razmišljanje, kdo utegne prevzeti krmilo države v tem neahvalnem in težkem obdobju, za katerega številni pravijo, da je morda težavnejše kot deset let trajajoča vojna z Američani. Na prvem zasedanju novo izvoljenega parlamenta so zdaj izvolili 74-letnega Vo Či Konga, ki je postal predsednik državnega sveta, leto dni starejši Fam Hung pa je postal novi premier. Za oba velja, da sta se v minulem obdobju izkazala kot kritika birokratskega centralizma, šibala sta čez korupcijo in negotovost, kar vse je državno gospodarstvo popeljalo v sedanje težave.

Spremembe v vietnamskem državno-partijskem vodstvu so se resda začele na partijskem kongresu decembra lani, zaokrožili pa so jih z izvolitvijo novega premierja in predsednika države, kar pomeni, da se je s tem končala tudi vladavina najožjih sodelavcev pokojnega tvorca vietnamskega modela so-

cializma Ho Si Minha. Najverjetneje ob tem ne gre kratko malo za radikalen rez s preteklostjo, temveč za ustoličenje novega reformatorskega vodstva, ki mora državo izveliči iz mednarodne izolacije in gospodarske krize.

Nemalo poznavalcev vietnamskega modela birokratskega socializma v izvolitvi novega premierja in šefa države vidi tudi poskus kompromisa za potrebno ravnotežje med starim na eni in pragmatičnim, revolucionarnim krogom politikov na drugi strani. Ob tem ne gre prezreti gonilne sile novega vetra in sicer 71-letnega partijskega šefa Nguen Van Linha, ki so ga leta 1985, po politični izolaciji zaradi kritik na račun prevelike centralizacije in zaradi radikalnega mišljenja, znova pritegnili v politbiro, decembra lani pa so ga izvolili za generalnega sekretarja vietnamske partije. Do danes je Van Linh že utrdil predstave o sebi kot

velikem reformatorju, ki se zavzema za nujno prevzemanje najboljših idej iz drugih držav, bodisi da gre pri tem za izkušnje kapitalizma, bodisi socializma.

Iz intervjujev, ki jih je za številne tuje časnike dal vietnamski partijski šef, je moč razbrati, da je njegov ideal Madžarska, za katero pravi, da je najliberalnejša in gospodarsko najvitalnejša država socialističnega lagerja. Prav tako velja opozoriti na Van Linhovo družbovanje z intelektualci, med katerimi je nemalo katolikov in tistih, ki so izkušnje nabirali v starih proameriških vladah na azijskih tleh.

Vietnamsko partijsko glasilo Nan Dan je pred kratkim zapisalo, da je vietnamski model predolgo deloval na podlagi idej in prakse birokratskega socializma in državnih subvencij, kar naj bi bil neposredni vzrok za gospodarski zlom. Po novem naj bi postal demokratični centralizem temeljno načelo delovanja vietnamske socialistične družbene ureditve z jasno razmejitvijo, pa tudi koordinacijo administrativ-

nega in poslovnega upravljanja. To naj bi med drugim pomenilo, da ljudje ne bi več delali za bedne plače, da se ne bi več žrtvovali celo mnogo bolj kot med vojno, da država ne bi samo jemala in da kmetje ne bi pridelali riža le za borne obroke svojih družin.

Eno prednostnih področij sedanjega vodstva bo nedvomno tudi stabilizacija vietnamske valute dong, kajti država potrebuje takojšnje obrzdanje inflacije in novo bančno mrežo, prav tako katastrofalne so tudi razmere na področju prometa, komunikacij in energetike. Trgovske zveze z zahodnimi državami praktično ne obstajajo, mednarodna izolacija pa se

je z zasedbo Kampučije leta 1978 še okrepila. Nénazadnje so vprašanje letne pomoči v višini dveh milijard dolarjev, ki jo Sovjetska zveza daje Vietnamu, zaostri tudi v Moskvi, kajti pomoč ni pokazala nikakršnih rezultatov. Za bratsko državo postaja vojna v Kampučiji in v Afganistanu očitno prehudo breme, tako v finančnem in vojaškem smislu, kaj šele na širšem svetovnem diplomatskem prizorišču. Ni namreč skrivnost, da bi vietnamski tanki v Kampučiji brez sovjetske nafte stali na mestu.

Novo časovno obdobje zahteva tudi nov pristop in nove ljudi. Kadrovske spremembe v državnem in partijskem vodstvu so nedvomno predpogoj za večplasten proces družbeno-gospodarskih reform, reorganizacijo gospodarstva, normalizacijo vezi z Zahodom in za povrnitev zaupanja. Kaže, da bi številne države kaj hitro priskočile na pomoč pri obnovi vietnamskega gospodarstva, vendar ostaja temeljni kamen spotike prav vietnamska okupacija Kampučije. Zaradi tega so zadržane malodane vse države članice združenja jugovzhodne Azije ASEAN-a, prav tako pa tudi Japonska in nekaj evropskih držav, zlasti Švedska.

Zdi se, da nova spoznanja v Honoju sčasoma le dozorevajo, nadaljnji vietnamski razvoj pa bo v mnogčem odvisen predvsem od lastne odprtosti v svet, sočasno s tem pa tudi od njegove vpetosti v blokovsko logiko.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Bruselj: Voditelji Evropske gospodarske skupnosti bodo na dvodnevem sestanku poskusili najti rešitev problema velikega proračunskega primanjkljaja in vse večjih subvencij za kmetijsko proizvodnjo. Sporazumno bodo poskusili določiti tudi smeri za postopno uresničevanje enotnega tržišča znotraj skupnosti do leta 1992.

Teheran: Iran je Združenim narodom poslal oster protest zaradi novih iraških napadov s kemijskim orožjem. V protestni noti je med drugim rečeno, da so ti napadi posledica nemoči mednarodnih organizacij, da bi uvedle učinkovitejše ukrepe za njihovo preprečitev.

New York: Severnoameriški simpozij je v celoti podprl osnutek in prizadevanja za sklic mednarodne mirovne konference o Bliznjem vzhodu pod pokroviteljstvom Združenih narodov. ZDA in Kanado so udeleženci simpozija med drugim pozvali, naj sprejmeta potrebne ukrepe za zagotovitev vsestranske in pravične rešitve arabsko-izraelskega spora.

Luanda: Angolski predsednik Dos Santos je na tiskovni konferenci z ameriškim novinarji poudaril, da Angola ne postavlja nikakršnih predpogojev za navezavo diplomatskih odnosov z ZDA. Dodal je, da bi uvedba sankcij proti Luandi še otežila položaj na afriškem jugu.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Kje se obnavlja nacistična miselnost?

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Kljub poskusom demitizacije z različnimi knjigami, dokumenti in filmi se le malo spreminja. Vse od osvoboditve naprej v Franciji prevladuje mnenje, da slabo pripravljene francoske armade nemški bliskoviti vojni ni bilo težko zlomiti. Francozi so štiri leta trpeli pod škornjem okupacijskih in vichyskih sil, naposled pa so se močna protinacistična čustva izkristalizirala v obsežno odporiško gibanje, ki je zajelo vso državo. Veliko Francozov se upravičeno hvali, da so skrivali svoje židovske prijatelje, in čeprav je 75.000 francoskih Židov izginilo v taboriščih smrti, so jih trikrat toliko tudi rešili. Upoštevač izjemno težavnost obdobja, je kljub vsemu treba reči, da so se Francozi vedli toliko častno, kolikor je bilo pač mogoče.

Najmočnejši izziv tej tradiciji se utegne spočeti na procesu proti Barbieju. Pred štirimi leti, ko je Bolivija Franciji naposled izročila »klavca iz Lyona«, so bili francoski liberalci in židovske skupine navdušeni nad aretacijo enega najhujših krvnikov nacističnega obdobja v Franciji. Vendar pa so se odtlej mnjenja občutno spremenila in veliko jih je prepričanih, da se lahko proces proti Barbieju spremeni v katastrofo.

Vsa štiri leta je kazalo, da nobena francoska vlada ne bi prevzela odgovornosti za izvedbo morebitnega eksplzivnega procesa. Po večkratnih preložitvah pa se je proces maja le začel. Predsednik François Mitterand je dejal, da upa, da bo proces priložnost za poduk mladim

ljudem o grozotah nacističnih taborišč. Zdi pa se, da to ni povsem zanesljivo. Jacques Vergès, odličen, publicitete željan odvetnik, ki brani Barbieja, namerava šesttedensko obravnavo spremeniti v kombinacijo medijskega cirkusa in obsodbe francoskega naroda. Zaveda se, da ne more dokazati nedolžnosti svoje stranke; seznam Barbiejevih vojnih zločinov in zločinov proti človeštvu je podkrepil s številnimi dokazi. Vendar pa se Vergès sklicuje na to, da je Francija, kakor pravi, »v kolonialnem pehanju ob koncu 50. in v začetku 60. let umorila milijon Alžircv in zato nima pravice obsojati mladega nemškega vojaka, ki je zgolj opravljal svojo dolžnost«.

Vergès namerava tudi spodkopati ugled odporiškega gibanja. Primer Jeana Moulina, voditelja francoskega odporiškega gibanja, ki ga je Barbie ujel, mučil in dal usmrtiti, je osrednja točka obrambe. Trdi, da je Moulina izdal tovariš iz odporiškega gibanja, ki je Nemcem tudi povedal, kje ga lahko najdemo. S tem je Vergès zadel v najboljčutljivejši živec mnogih preživelih pripadnikov odporiškega gibanja, ki so tudi prepričani, da so imeli med sabo izdajalca, vendar pa nočejo, da bi nova odkritja o izdajah in odpadništvu omadeževala ugled njihovega gibanja.

Razprtje med različnimi skupinami Francozov, ki so preživeli vojne strahote, so Vergèsu bržčas marsikaj olajšale. Takoj ob izročitvi leta 1983 je francosko sodstvo odločilo, da bodo Barbieju sodili na podlagi manjšega števila posebnih obtožb

zaradi »zločinov proti človeštvu«, ki vključujejo deportacije in usmrtitve Židov.

Osrednja točka procesa naj bi bila aretacija in deportacija 44-ih židovskih otrok različnih narodnosti iz nekega počitniškega doma v vasi Izieu blizu Lyona 6. aprila 1944.

Toda nekaj skupin nekdanjih članov odporiškega gibanja, ki večinoma niso židovskega porekla, je zahtevalo pravico, da tudi sami vložijo obtožnico proti Barbieju, in sodišče je to naposled sprejelo.

To seveda ne pomeni, da tožilstvo nima svojega močnega streliva. Dokazi krepko potrjujejo, da je bil Barbie fanatičen nacist in neusmiljen preganjalec Židov in pripadnikov francoskega odporiškega gibanja. Tehnično večina dejanj, ki jih je zagrešil proti francoskim državljanom, po zakonu sodi bolj med »vojna dejanja« kakor med »zločine proti človeštvu«. Barbieja so obsodili na smrt dvakrat, leta 1952 in 1954, in sicer zaradi vojnih dejanj, vključno z aretacijo, mučenjem in usmrtitvijo Jeana Moulina. Po francoskih zakonih vsi taki zločini po dvajsetih letih zastarajo, tako da mu zaradi njih zdaj ne morejo več soditi.

Zato so se francoske sodne oblasti osredotočile na štiri posebne primere »zločinov proti človeštvu«: aretacijo in mučenje 25 odraslih Židov, deportacijo 84 Židov v nemška taborišča smrti, zajetje 44 židovskih otrok v Izieu in deportacijo teh v taborišča smrti ter usmrtitev 300 Židov in okoli 300 Nežidov, pripadnikov odporiškega gibanja le nekaj dni, preden

so Nemci septembra leta 1944 pobegnili iz Lyona.

To bo preprosto dokazati. Barbiejev podpis je na dokumentih, ki ukazujejo aretacijo in deportacijo in na telegramih, ki o tem poročajo nadrejenim pri SS in Gestapu.

Zaradi pričevanja preživelih bo proces zagotovo postal narodna travma, ki bi se ji veliko Francozov rado ognilo. Proces proti Barbieju lahko postane najočitnejši izziv tradicionalnemu pogledu na vojno in na grozo vzbujajoča tedanja dogajanja, vsekakor pa to ni edini izziv. Ker je veliko udeležencev že v starosti šestdesetih ali sedemdesetih let, se trudijo dejstva ohraniti taka, kakor jih vidi sami. Nova generacija francoskih in nekaterih tujih zgodovinarjev se zavzema za to, da bi znova pregledali francoske arhive, da bi dobili bolj resnično podobo nedavne preteklosti. Izraelec Zev Strenhell je nedavno zasledil korenine francoskega fašizma in protisemitizma že v 19. stoletju. Francoski zgodovinar Pascal Ory je pokazal, da so bili francoski kolaboracionisti pogosto bolj radikalni in krvooločni kakor njihovi nemški gospodarji. Američan Herbert Lottman pa je pred kratkim objavil študijo z naslovom »Čistke« o prvih povojnih letih, ki ne le dokumentira krvavo maščevanje pripadnikov odporiškega gibanja nad sovražniki, ampak tudi opozarja, da so povojna sodišča obravnavala in spoznala za krive veliko uglednih Francozov.

Florjan Lajmš

(dalje v naslednji številki)

Iz našega zamejstva

Nekaj vprašanj ob ceremoniji pri bazovski fojbi

»Il Piccolo« je objavil vabilo Lege nazionale na ceremonijo pri »bazovskem sakrariju ob 42-letnici žrtvovanja padlih po fojbah«, ker da bodo sodelovali »Alpini« z dviganjem zastave in da bo maševal sam tržaški škof, nato pa bodo počastili še »Caduti di Monrupino«.

Podpisani smo slišali po RAI 2 že pred štirimi meseci, nato smo večkrat slišali tudi v oddajah radia Opčine, brali tudi v reviji Qualestoria, v Primorskem dnevniku ter tudi v glasilu knjižnice »Pinko Tomažič in tovariši«, pa tudi še marsikje drugje, da:

1. pri Bazovici niso našli nobenega trupla po vojni, pač pa so v poletnih mesecih 1944 pastirji iz Boršta opazili, da so vojaki nacistične Guardia civica očitno vodili tja, k tisti jami protifašistične borce;

2. so »Caduti in Monrupino« samo nacistični vojaki, ki so padli v bitki za Opčine maja 1945 in jih je okrog 800, za katere se je baje že zanimala Nemčija, da jih bodo prekopali;

3. še vedno niso znana imena nekaj sto vojakov in civilistov, ki so jih razni policijski, gasilski in jarmarski organi našli pretežno v dveh jamah, ki sta sedaj na jugoslovanskem ozemlju in ki so jih baje identificirali, kot izhaja iz uradnega sporočila bivše zvezniške vojaške uprave ZVU v letih 1946-1948, kot piše v znani knjigi bivšega župana Giannija Bartolija iz leta 1961.

Zato bi radi vedeli, ali sta se vojaški poveljnik »Alpinov« in tržaški škof zanimala za te podatke, zlasti pa za imena identificiranih in za kraj, kjer so pokopani, da bi zlasti tam počastili tiste trtve. Radi bi tudi vedeli, ali

bodo »Alpini« in škof ter Lega nazionale priredili podobne komemoracije tudi v drugih krajih Italije, kjer ležijo trupla nacističnih padlih vojakov in nekaj evropskimi enotami.

Vaš naročnik L. T. v imenu skupine bralcev Primorskega dnevnika

Pripis: Tole pismo uredništvu je Primorski dnevnik objavil 21. junija.

Italijanski partizani obiskali Rižarno in Klano

Dvesto bivših italijanskih partizanov, članov ANPI iz Aliana pri Pisto, je obiskalo tržaško Rižarno in zatem odpotovalo v Klano pri Reki. Tu so položili lep venec na grob someščana Germana Beluccia, ki je iz italijanske vojske prešel na stran hrvaških partizanov in padel v Klani jeseni 1943.

Skupino bivših italijanskih partizanov je vodil župan mesta Aliana Marco Giunti, z njim pa so prišli tudi člani kulturno-umetniškega društva »Il Circolino«, ki so skupaj nastopili s pevskim zborom Lovske družine iz Klane.

Že tradicionalno srečanje so tudi tokrat pripravili sekcija ANPI iz Aliana ter borčevski organizaciji iz Klane in Opčine.

Še en obisk v Rižarni

Pred dnevi so prišli na šolski izlet v Trst učenci osemletke »Edvard Kardelj« iz Lucije pri Portorožu. Preko sto šolarjev, ki jih je spremljalo učno osebje, je najprej obiskalo Rižarno, kjer jim je orisal zgodovino tega uničevalnega taborišča in zgodovino NOB v teh krajih novinar Franc Udovič. Zatem so si ogledali še mestne zanimivosti, miramarski in devinski grad.

Jože Oblak

Reminiscenca ob obisku v Prlekiji in Ljutomeru Modra tovarna sredi zelenega žita

Tole ni nikakršen podoben ekonomski pregled prleškega dogajanja, le hiter zapis z obiska v Ljutomeru, v tamkajšnjem Krkinem obratu, in s pogovora z občinskim predsednikom izvršnega sveta, ki nam je nanizal nekaj podatkov o zagatah in težavah prleškega gospodarstva.

Bil je ravno čas bujne rasti pšenice, prvega razcveta zelenih listov zlahtne kapljice in prve pozno pomladne toplote. Na cestah proti Ljutomeru je vse vrvelo od traktorjev in drugih poljskih strojev. Podoba urejenosti je tista, ki daje počat pokrajini. Prijazni domačini, spremljevalci me opozarjajo na velike

površine komasiranih zemljišč, negovani vinogradi na gričevju pa govorijo sami zase. To so kraji, ki že tradicionalno živijo od kmetijstva, ki je posebno v zadnjem času v škripcih na vseh koncih in krajih. Zemlja je dobra, gospodarji tudi niso od muh, toda kaj, ko to ubogo kmetijstvo bremenijo takšne dajatve, da jih komaj še zmorejo. Nekako ni v skladu s pogledom na tamkajšnje življenje podatek, da je ljutomerska občina po dohodku namreč na repu slovenskih občin. Edina industrija, ki je zaživevala v občinskem središču in okolici, je zrastle z vlaganji delovnih organizacij iz drugih slovenskih občin, pri čemer so nekatere zastavile de-

lo dobro, na temeljih solidnih samoupravnih sporazumov, nekatere, kot je Emona, pa tega niso storile in so z njimi v Ljutomeru izrazito nezadovoljni.

O enem izmed boljših primerov novih gospodarskih prizadevanj smo se lahko prepričali ob obisku Krkinega obrata, kjer izdelujejo večino vitaminske produkcije te največje slovenske farmacevtske tovarne.

Modro obarvana tovarniška stavba stoji takorekoč sredi zorečega žita. Obiskovalec se nenadoma zave, da ni nujno, da sta si industrija in poljedelstvo tudi lokacijsko za vsako ceno vseksebi.

Krkin obrat je star sedem let, zaposluje 126 delavcev (med njimi 6 z visoko izobrazbo in 18 s srednjo). Ima urejen sistem internega izobraževanja, delovne procese po najsoodnejših farmacevtskih tehnologijah in samoupravno sodelovanje z matično tovarno na takšni ravni, da so zadovoljni eni in drugi. Povprečje lanskih osebnih dohodkov sicer ni bilo obetavno (9600 din), pa tudi letošnje povprečje štirih mesecev je bilo komaj 14.000 dinarjev, toda, ljutomerski krkaši so vendarle šele na začetku svojega vzpona in si obetajo tudi višjo proizvodnjo in več prihodka. Sedmo leto obratovanja je že prineslo določeno vpeljanost v posle, sami predstavniki tovarne pa so nam povedali, da načrtujejo tudi do svojega dela v prihodnje večje zahteve. Za novo proizvodno lini-

jo pravijo, da je prva te vrste v južni Evropi in so nanjo še posebej ponosni. Način, kako se z matično Krko dogovarjajo za delovne programe, jim ustreza in tudi glede delitve zaslužka nimajo priporoč, kakor velja za nekatere druge velike slovenske industrije (kot je na primer Lesnina, ki se je za tak način vlaganj izkazala kot odločno prevelika organizacija z okornim poslovanjem in neustreznim delovanjem na nerazvitih območjih naše republike).

Krkin primer je pač dobro uveljavljena in v življenje spravljena »deviza« o vlaganjih na nerazvita območja; pri tem pa naključnemu opazovalcu in obiskovalcu še vedno ne gre v račun, zakaj v naši deželi ni mogoče dobro živeti od kmetijstva, če vemo, da je vse, kar moramo kupiti za prehrano, v končni fazi še presneto drago, da po-

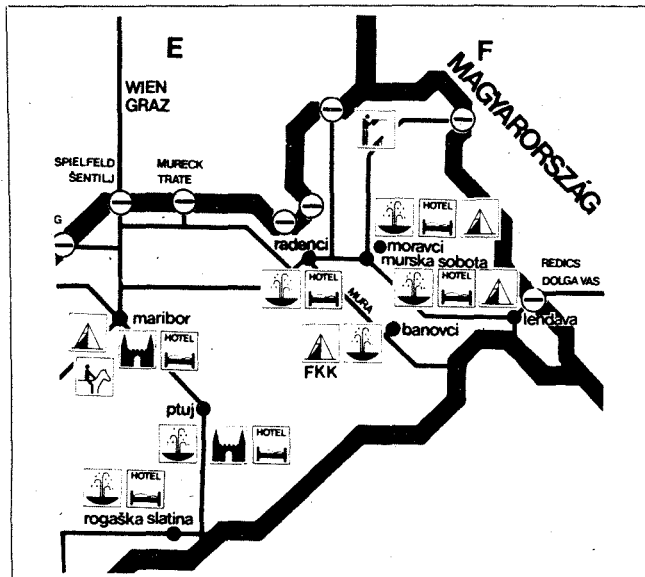
rabimo iz družinskih proračunov zanjo že več kot polovico denarja. Mladi kmetje, ki so pred nekaj leti zastavili kmetovanje z nakupom kmetijske mehanizacije (na obročno odplačevanje), so vsaj kolikortoliko opremljeni. Toliko težji pa je položaj tistih, ki začenjajo s kmetovanjem danes. Morda je del nesorazmernosti med vlaganjem dela in končnimi učinki, oziroma, sadovi tega dela tudi v tem, da vino ne prinaša velikih dobičkov, mleko še manj. ... meso ga prinaša z nenehnimi nihanjem, poljščine pa tudi. ... da posebej ne govorimo o sladkorni pesi in nekaterih drugih pridelkih, za vse nas izrazito nujnih, pa za kmeta vse manj spodbudnih.

Da se Ljutomeri kljub številnim (ne vedno po krivdi njihovih načrtov in dela slabih) rezultatom ne dajo ugnati, nam povedo tudi po-

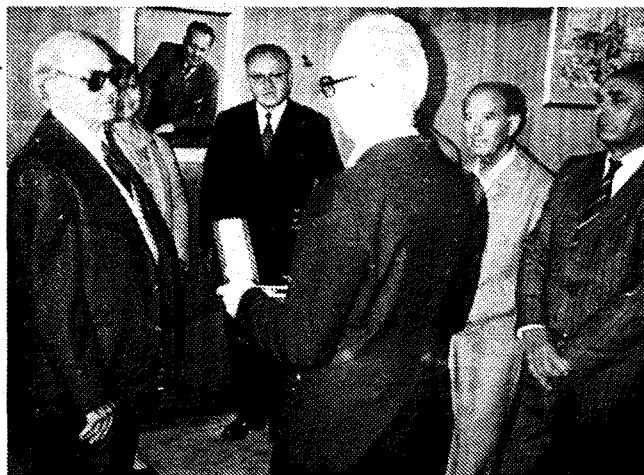
datki o njihovih novih akcijah na področju kmetijstva. Njihova »vinska cesta« je (skupna akcija z radgonsko občino) samo ena »lastovka«, druga in to dokaj perspektivna pa so njihove toplice, zaenkrat termalno kopališče-Bakovci. Tam imajo zdaj štiri bazene s termalno vodo na odprtem in nekaj bungalovov, prav zdaj pa potekajo gradbena dela za nov hotelski objekt s 45 posteljami (edini evropski kontinentalni nudistični kamp. K temu naj na koncu dodamo še Slovinova vlaganja v znano vinsko klet Železne dveri. ...

Že ta kratek obisk Prlekije in Ljutomera nam je še enkrat spregovoril o stari resnici, da je v revščini težko dobro gospodariti, pa tudi, da dobra volja in umno kmetovanje nista dovolj, da bi premagala zmedo v kmetijski politiki.

B.Ž.J.

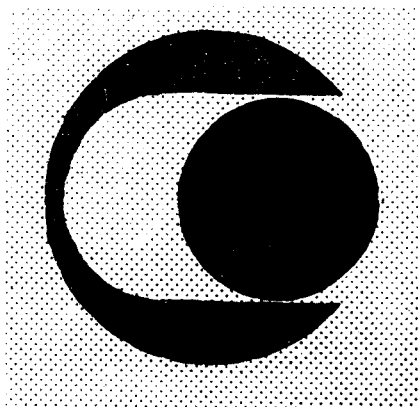
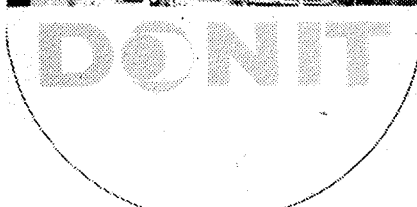
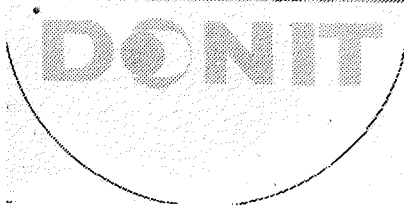
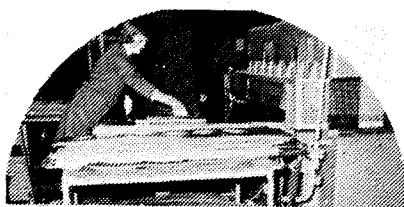

Priznanje Ignacu Golobu – Nacetu

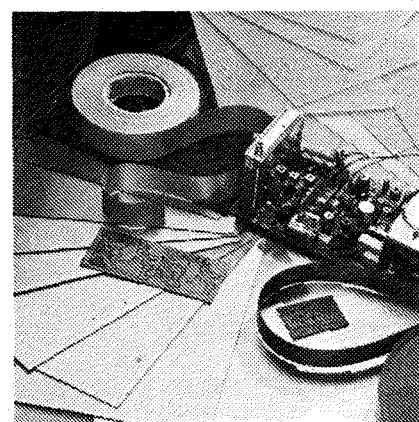
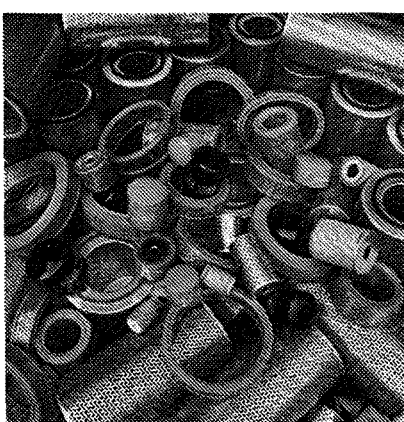
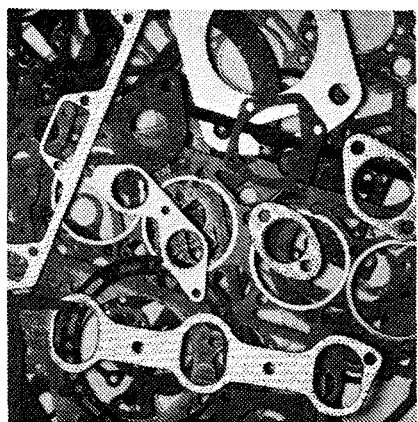
V prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je bila te dni nadvse prisrčna slovesnost. Predsednik Boggo Gorjan je Ignacu Golobu – Nacetu izročil Red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, s katerim ga je odlikovalo Predsedstvo SFRJ, ko je pred kratkim slavil 80. rojstni dan. Rodil se je v Trstu. Ves čas je bil aktiven družbenopolitični delavec. Njegova aktivnost je najbolj izražena v uresničevanju programa dela odbora skupnosti borcev Prve tankovske brigade NOV Jugoslavije na območju SR Slovenije, Bosne in Dalmacije.

J.Č.

DONIT

»DONIT« KEMIČNA INDUSTRIJA,
61215 MEDVODE

Novo mesto – gostitelj Zleta bratstva in enotnosti

Geslo 19. tradicionalnega zleta bratstva in enotnosti Najmočnejšo vez tkejo najtanjšje niti, ki je bil 6. in 7. junija v Novem mestu, je popolnoma upravičilo svoj pomen: Novo mesto je pričakalo goste odprtih src in v praznični preobleki; niti so se povezale v tako trdno vez, da je še tako močna sila ne bi mogla pretrgati.

Ko so v soboto prihajali udeleženci iz Karlovca, Banja Luke, Siska, Bihaća, Gospića in Prijedora, je Novo mesto resnično postalo mesto mladih, mesto veselja in razigranosti. Mladim in delegacijam je pripravilo pester program prireditev, glasbenih, likovnih, književnih, tako da je vsakdo lahko užival v brezskrbnih trenutkih, se

spoznaval s svojimi vrstniki, sklepal nova prijateljstva...

Množice gostov in domačinov so se zvečer udeležile svečane akademije v športni dvorani Marof, na kateri smo podoživeli začetke (100-letnico) organizirane telesne vzgoje v Novem mestu, uživali ob izrednih gimnastičnih vajah naših vrhunskih telovadcev in telovadk in se razživali ob pesmih in plesih umetniških skupin vseh zletnih območij.

Uživali smo ob srečanju mladih s svojimi vrstniki, gostitelji iz občine Novo mesto, razumeli razočaranja tistih, ki gostoljubja niso mogli izkazati v svojem domu, saj je bilo mladih preprosto premalo, hkrati pa smo bili srečni ob spoznanju, da brat-

stvo in enotnost ni prazna fraza. Solze, objemi, topli stiski rok ob slovesu so bili samo še dodatne niti, ki smo jih vpletli v vrv bratstva in enotnosti...

Posebno doživetje pa je bila zaključna prireditev pred dvajsetisočglavo množico na stadionu Bratstva in enotnosti in na kateri je bil slavnostni govornik Dušan Šinigoj, predsednik IS skupščine SR Slovenije. V svojem slavnostnem govoru je še posebej poudaril bratsko povezanost ter negovanje in ohranjanje tradicij NOB, vrednote, ki mora biti vedno vtkana v naš vsakdan, prihodnjim rodovom pa eden izmed kazipotov v lepšo prihodnost.

V poznem nedeljskem popoldnevu, ki je še izboljšalo

slavnostno vzdušje, smo uživali v lepoti gibov, ki so nam jih pričarali mladi vseh zletnih območij. Zaključni prizor, katerega avtorica je bila Ruža Kovačič, znana telesnokulturna delavka, pa je dokončno razblinil vse dvome o tem, ali sta bratstvo in enotnost prazni besedi...

Ob koncu moramo izreči vse priznanje organizatorjem – teh pa ni bilo malo – ki so z velikim trudom in polno odgovornostjo pripravili to čudovito prireditev in tako ponovno utrdili sloves Novega mesta kot sposobnega in gostoljubnega orgnizatorja.

Ob slovesu smo si dejali: »Na svidenje čez štiri leta v prijateljskem Prijedoru!«

Matevž Franko

Ohranjanje revolucionarnih tradicij na Škofjeloškem

Očinski odbor ZZB NOV Škofja Loka v sodelovanju z komisijo za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij in zgodovinsko dejavnost namenja posebno skrb za ohranjanje in podružbljanje tradicij NOB na območju občine.

Poleg drugih programskih nalog se zavzema za organizirano zbiranje gradiv iz časa NOB za Loški muzej in za zbirki NOB v Železnikih in Žireh.

Preko svojih članov in združenj borcev NOV vzpodbuja

nadaljnje publiciranje zgodovinskega gradiva, pisanje spominov, vaških kronik in monografij enot in služb NOV in POS.

V tem mesecu bo v glavnem opravljena naloga pisanja življenjepisov za vse člane ZZB NOV v občini. Napisani življenjepisi članstva ZZB NOV bodo občinskemu odboru ZZB NOV in posameznim združenjem borcev NOV velik pripomoček za različne potrebe.

Občinski odbor ZZB NOV se je v letošnjem letu zavzel za ustrežnejši odnos prosvetnega kadra pri domovinski vzgoji in v izobraževalnem procesu na vseh šolah v občini.

Posebna skrb je namenjena aktivnosti za obeleževanje pomembnih jubilejev in obletnic iz naše preteklosti zgodovine NOB in vzdrževanju stikov z domicilnimi odbori skupnosti borcev NOV, s katerimi poteka uspešno sodelovanje.

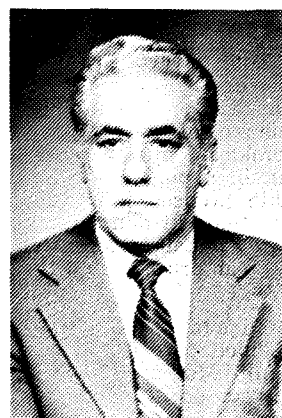
V mesecu maju je občinski odbor ZZB NOV organiziral pogovor z odgovornimi uredniki šolskih glasil in posebej pogovor z odgovornimi uredniki glasil delovnih organizacij in krajevnih skupnosti v občini Škofja Loka. Osrednji temi teh razgovorov sta bili »vloga šolskih glasil pri obujanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij in tradicij NOB« in »vloga glasil DO in KS pri obujanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij in tradicij NOB!« Treba je omeniti, da se teh pogovorov niso udeležili vsi odgovorni uredniki glasil in da je bila ob dvakratnem sklicu najslabša udeležba odgovornih urednikov iz DO in KS.

Na teh pogovorih je bila obravnavana problematika šolskih in drugih glasil, sprejete so bile nekatere koristne pobude in nove oblike za publikacijo dogovorjene tematike.

Franc Galičič

Jože Bregar – Koko

V sredo, 24. junija, smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Jožeta Bregarja, nosilca Partizanske spomenice 1941. Star je bil komaj 65 let. Od nas je odšel tovariš, borec, sodelovec, član kluba Maksa Perca in iskren prijatelj, kateremu se je življenjska pot začela v Znojilah pri Krki. Mladost je preživel doma na kmetiji, kjer ga je doletela italijanska okupacija. Kot sin napredne kmečke družine se je že leta 1941 vključil v delo OF in sodeloval v organizaciji in postavitvi terenskih odborov OF.

prekaljen borec, dober in cenjen tovariš je skoraj deset let neutrudno vodil tajništvo kluba Maks Perc Ljubljana.

V mesecu maju 1942 je prostovoljno odšel v Dolenski odred in nato v Kočevski bataljon. Ko je bila ustanovljena Cankarjeva brigada, je bil postavljen za komisarja 3. čete v II. bataljonu. Februarja 1943 je bil težko ranjen v boju pri Zdenčini na Hrvaškem. Po ozdravitvi je odšel v oficirski tečaj, po opravljeni šoli pa je postal politkomisar zaščitne čete in pozneje politkomisar zaščitnega bataljona oficirske šole Glavnega štaba NOV Slovenije.

Po osvoboditvi je bil dodeljen Oddelku za zaščito naroda. Delal je na zelo odgovornih mestih in nevarnih področjih OZNE vse do upokojitve.

Po upokojitvi se je aktivno vključil v delo upokojenih delavcev organov za notranje zadeve. Kot

Jože pa ni bil aktiven samo v klubu. Svoje moči je razdal tudi v krajevni skupnosti Boris Kidrič v vseh družbenopolitičnih organizacijah, skoraj 25 let. Ni bilo akcije ali večje naloge, v kateri on ne bi sodeloval.

Miren, preudaren in nevsiljiv je bil z nasveti, kritičen do napak, pošten in odkritosrčen ter neizprosno do vsega in vsakogar, kar je ogrožalo pridobitve našega narodnoosvobodilnega boja in naše revolucije. Tak je bil, do svoje prerane smrti, partizan Koko. Številna odlikovanja in priznanja so ostala kot dokaz, da je iz naših vrst odšel človek, ki je svoje umske in fizične sposobnosti razdal na predku. Nam vsem.

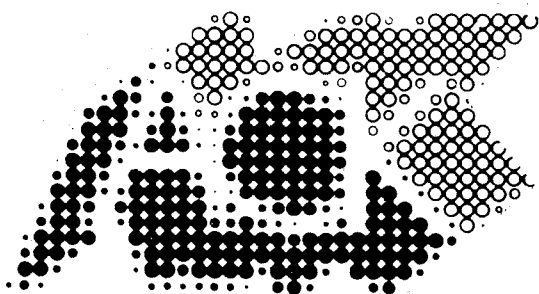
Jože Jenič

Zapis, ki je nastal po obisku Matevža Štefeta iz Trzina v našem uredništvu

LETNI IZLET – TOKRAT V GONARS

Krajevna organizacija ZB iz Trzina pripravi vsakoletni izlet. Letošnji jih je popeljal v Gonars, kjer je Matevž Štefe, sedanjí podpredsednik te organizacije, v vojskinem času preživel del svoje internacije, pa je zato lahko svojim soborcem iz prve roke razložil dejstva in okoliščine tistih dni. Odločilnega pomena pa je bilo, da so izletniki v Gonars našli neposredni stik z združenjem internirancev, deportirancev in izgnancev (ANED) v Trstu.

V Gonarsu jih je tako pričakal predstavnik tega združenja s ključem kostnice, s potrebnimi navodili in s toplo besedo. Dejal jim je: »Mi, interniranci, se po vsem svetu tikamo. Želimo si, da bi ohranili drug z drugim tovariške stike in duha spoštovanja do žrtev fašističnega nasilja.« Prav je, da se vse skupine, ki so namenjene v Gonars, poprej oglasijo jugoslovanskemu konzulatu v Trstu.

Delovna organizacija
INDUSTRIJA – VELETRGOVINA

ADRIACOMMERCE

EKSPORT-IMPORT, n. sol. o.
66000 KOPER, JLA 8
JUGOSLAVIJA

Telefon: n. c. 22-481, 22-171, 24-151

TOZD Izdelava preciznih izdelkov
Izola, n. sub. o.
66310 Izola, Cankarjev drevored 15
Telefon: 62-120
Žiro račun: 51400-601-13250

TOZD Tovarna električnih aparatov
Divača, n. sub. o.
66215 Divača, Kraška cesta 79
Telefon: 74-546, 74-547
Komericalna služba
Koper, JLA 8
Telefon: 21-734
Žiro račun: 51400-601-13133

TOZD Predelava pralnih in čistilnih
sredstev SODA, n. sub. o., Koper
66000 Koper, Ljubljanska c. 13
Telefon: 21-346
Žiro račun: 51400-601-10841

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH
SLUŽB KOPER, JLA 8
Tajništvo, telefon: 22-583
Gospodarsko računski center, telefon: 21-057
Žiro račun: 51400-607-70840

TOZD Trgovina ADRIA Koper, n. sub.
o., Koper, JLA 8
– notranja trgovina, telefon: 26-596
IZVOZ-UVOZ

– živina, meso in mesni izdelki, telefon: 21-050

– les in lesni izdelki, telefon: 22-590
– maloobmejni promet, repromaterial, oprema in široka potrošnja, telefon: 22-285, 23-685

– dežele v razvoju, telefon 21-059
Žiro račun: 51400-601-13149
Telex: 34-111, 34-129

POSLOVNE ENOTE
Ljubljana, Celovška 268
Telefon: 575-400, 574-344
Telex: 31-597
Skladišče, telefon: 573-708
Zagreb, Savska c. 41/IX
Telefon: 530-206, 530-155, 539-039
Telex: 21-788
Trgovina: 512-003, 513-705, 515-923
Beograd, Staneta Glavaša 8
Telefon: 320-716, 323-315, 321-522
Telex: 11-580

Črnogledi humorist

Kratek tečaj hipnoze

Ko smo se v začetku pomladi 1944 odselili iz baze 21 v Črnošnjice, je nas dosegla čakalo popolnoma novo življenje. Namesto pustih smrek, osamljenih barak, dolgočasnih stražarjev in enoličnih patrolj je tu, v dolini, vse vrelo. Vaščani so vnašali v naše vojaško življenje nov duh civilizacije, na katero smo tam, na Kraguljem vrhu, že skoraj pozabili.

V bataljonskem štabu zaščitite Glavnega štaba Slovenije je poveljeval in gospodaril komandant Gašper – Franc Klešnik, ki je sicer po očetovsko delil kazni za prekrške, a jih prav tako po materinsko odpuščal. Zaradi enkratne človeškosti je bil ljubljenec vseh, ki so z njim imeli opravka. Bil je vedno prvi v kuhinji, kjer je kuhal, mešal in delil naš Cort, kuhar neverjetnih veščin in domisljic, a je obrok prejel zadnji. Nič koliko je bilo šal, ki jih je kuhar Cort pripovedoval, še več pa si zvedel o bitkah, katerih se je ali pa ni udeležil. Le tisti, ki so bili v resnično opisovani bitki, je vedel, kaj je popral in kaj »pozabil«. Teh samovolj pa mu ni nihče vzela v zamero, niti se spustil v protislovno debato, kajti zameriti se bataljonskemu kuharju ni bila majhna stvar, zlasti če si še računal na »repete« ali kakšno boljšo kost. V taborišče so pa vse pogostejše prihajale vsakovrstne delegacije in videti je bilo kot da smo Meka, zato je naš kuhar vselej pripravil kotel hrane več za nenajavljene goste. Novice, ki jih je od teh gostov dobival, so bile vedno najbolj senzacionalne in sveže.

Ceprav je tod teklo zaledno življenje, daleč od naporov borcev v brigadah, so tu prav tako izgubili življenja številni borci kot spremljevalci, skrivnostni kurirji ali obveščevalci. Komandant Gašper se je tega dobro zave-

dal, zato je v času počitka dovoljeval tudi norčije, kakršne so se lahko porajale le v zalednih enotah, bolnicah, delavnicah, partijskih in ostalih šolah. Nič takega pa ni bilo možno v brigadah, kjer je surovost vojne rasla iz dneva v dan.

Vsake toliko časa je prišel v našo zaledno enoto kak nov tovariš in krščenje takega je bilo skoraj obvezno. Mojster za te krstivke je bil komandant Gašper, za pomoč pa je vedno izbral še posebne navihance, ki so prav tako mojstrsko izvršili njegove ukaze. Seveda pa so vse te priprave nastale v najstrožji tajnosti in le izvajalci so vedeli za potegavščino. Te dni je prišel iz brigade neki borec iz leta 1942, pravi Martin Krpan. Nekajkrat se je že povzpel do vodnika, pa je vedno kaj ušpil in tako pristal pri nas kot navadni borec. To sedaj ni bilo posebej tragično, saj bi se sicer, tako kot mnogi, izpostavljaval odgovornostim, za katere te je lahko mimogrede povohala matilda. Ko je bilo kosilo pospravljeno, straža zamenjana in ko so obvezne patrolje odšle, je komandant sklical preostale fante, kot je bilo v navadi ob vojaških in političnih urah. Komandant Gašper je sprva pred vsemi izprašal vest nekaterim prestopnikom in jih za kazen napotil v kuhinjo, k lupljenju krompirja. Po tej akciji pa smo lahko izbrali, o čem bi se kaj pogovorili.

V tišini je tedaj nek borec sprožil, tako, mimogrede, da bi bilo čudovito, če bi kaj povedal, kako je zašel v Indijo med fakirje in kaj se je tam naučil. Seveda je bil ta spravevalec domenjen z komandantom in ta je v začetku malo obotavljaje se poskušal pogovor preusmeriti na bolj konkretne dogodke. Zdaj pa so mu že mnogi prigovarjali, češ da je bolj zanimivo tisto

o fakirstvu in čarovnijah. Tako je začel pripovedovati, da je bil pred vojno v Hajderabadu, kamor so ga kot jugoslovanskega železničarja poslali službeno. Mimogrede je omenil slone in tigre, da se je v vseh začela oživljati domišljija. Tako je prišel med fakirje, ki da brez strahu s piščalkami krote naočarke, katerih pljunek oslepi sleherni žrtev. Pripovedoval je še o mnogih zanimivostih, da so večji hoje po žerjavici, ležanja na žeblih in zlasti, da obvladajo hipnozo. Le te se je menda naučil. Pa se je oglašil nek borec in ga prosil za prikaz te veščine. Seveda se je Gašper začel strašno izgovarjati, da že dolgo ni nič treniral in da mu je tudi pogled oslabil. Na prigovarjanje pa je le popustil in poklical prostovoljca. Ta naj bi imel lastnosti medija, saj sicer prikaz ne bo uspel. Zato je poklical nekaj tovarišev, jih z ročnimi gibi preverjal in določil najbolj primerne. Nihče razen izbranega ni vedel, da je ta izbran po dogovoru.

Za izvedbo te hipnotične mojstrovine smo potrebovali odoje in stol. Takoj sta se znašla pred mojstrom in skupina tridesetih fantov je v krogu napeto sledila njegovim skrivnostnim magnetnim gibom in pogledom. »Medij«, ki je sedel na stolu, je kmalu začel lesti vase in oprjel se ga je hipnotični spanec. Kljub ploskanju se ta ni zmenil in ko je Gašper hotel premakniti njegovo roko, tega ni mogel, ker je bila trda. Zdaj je začel deliti komande in vsako povelje je »medij« izvršil. Ko mu je rekel, naj igra harmoniko, je ta začel vleči meh, kot bi bil najbolj več harmonikar. Ko mu je rekel, da je pes, se je ta spravil na kolena in začel po pasje lajati in režati. Cesar vsega ni ukazal! Smeha je bilo, da je marsikomu ušlo v hlače.

Naenkrat pa se je mojster zresnil, medija posadil na stol in ga s štetjem priklical v budno stanje. Seveda pa je pred tem pihnil vanj in nekajkrat s kapo zamahnil nad

glavo. Po tem uspešnem hipnotiziranju se »žrtev« ničesar ni spominjala. Na koncu je obljubil, da bo teh veščin še koga naučil; seveda pa je to zelo resna zadeva, kajti tu delujejo posebne magnetne sile, ki jih obvlada le hipnotizer. Oglasilo se mu je ničkoliko kandidatov, pa je začel do izbrala ravno novo prišlega partizana Martina Krpana. Obljubil mu je, da ga bo te

kaj kmalu padel v globok trans in postal trd kot klada in tudi tako neobčutljiv. Komandant ga je pohvalil, Krpan pa si je brž izmislil ukaz: hipnotizirani naj bi se znašel na ledeni gori. Ta se je tresel od mraza in se zavijal v odejo. Pa je moral preiti v vročo Afriko in zdaj se je brisal potno čelo in se slačil do samih gat. Krohota nič koliko...

veščine naučil, seveda pa on tega znanja nikakor ne sme prenesti na ostale, kajti v takem primeru lahko takoj izgubi vso moč. Ker je bila do same večerje več ko debela ura, je poklical borca Martina Krpana in ga kar tam, za voglom hiše, po hitrem postopku naučil osnovnega znanja hipnoze. Posebej ga je posvaril, da naj nikakor ne pozabi hipnotiziranega prebuditi, kajti le on lahko to stori in nihče drug. Prebudil da ga bo s pihom v obraz, mahanjem kape nad glavo in odštevanjem od deset do ene. Tedaj se ponavadi že vsak prebudi.

Borec Martin Krpan je bil navdušen, takoj je prešel na delo. Komandant mu je pomagal pri izboru najprimernejšega medija, seveda pa ni nihče slutil, da bo tudi ta deloval po vnaprejšnjih dogovorih. Na začudenje vseh je

Vso seanso pa je pokvaril kuhar, ki je napovedal večerjo. Hipnotizer Martin Krpan je moral prekiniti svojo večerjo, prej pa seveda prebuditi »medija«. Pihnil mu je v obraz, mahal z kapo, odšteval, »medij« pa je ostal nepremičen. Mi smo odšli na večerjo, hipnotizer Martin Krpan pa je ponavljal in ponavljal metodo prebujanja. Toda, vse zaman. Tako sta bila oba ob večerjo in ko smo se vrnili, se je ta še vedno trudil na vse kriplje, da bi »medija« prebudil. Znojne kaplje so mu tekle in popadel ga je strah, kaj naj naredi. Komandant pa mu je dal salomonski nasvet, naj »medija« pusti, morda se bo sam od sebe prebudil. Nevšečnost je bila po njegovih besedah le ta, da bi »medij« moral v patroljo. Pa se je borec Martin Krpan rade volje javil za zamenjavo, računajoč, da

bo mojster hipnoze sam vse uredil. »Medija« smo skupaj prenesli v posteljo, kjer je spal kuhar in tam je borec Martin Krpan še enkrat poskusil prebuditi nesrečnega. Medtem je komandant pripovedoval, o tem, da je nekoč nek hipnotizer nekoga hipnotiziral, da je ta zaspal nekako tako trdo, kot ta tu. Zgodila pa se je nesreča, da je hipnotizerja nenadoma zadela kap in hipnotizirani je spal nepretrgoma 12 let. Vsi smo se čudili, strah pa je še bolj lezel v našega novepečenega hipnotizerja.

Zbrana patrolja je krenila in z njo hipnotizer Martin Krpan, ki se je sedaj kesal, da se je oprjel te veščine, ki ji ni kos. Komaj je patrolja izginila iz vasi, se je na začudenje vseh »medij« prebudil in pohitel v kuhinjo, da bi ne zamudil večerje. Zdaj so borci šele doumeli, da se je fant delal. Krohot se je razlegel po vsem taborišču, da smo se komaj umirili in po vestranski razpravi zaspali.

Patrolja se je vrnila ponoči in borec hipnotizer Martin Krpan je najprej šel pogledat, če se je njegova žrtev že prebudila. V poltemi seveda žrtve niti ni prepoznal, zato je kar na slepo začel pihati v obraz, mahati s kapo nad glavo in glasno odštevati. Tokratni »medij« kuhar Cort se je prebudil in prekel predrzneža, ki mu ne privošči zasluženega počitka. Pograbil je celo puško in morda bi prišlo do streljanja, če ne bi posegel komandant Klešnik, oba pomiril in ju spravil spat.

Šele zjutraj je novepečeni hipnotizer od do solz nasmejanih borcev zvedel za norčijo, ki so si jo privoščili, komandant pa je resno ukazal nov dnevni razpored, kot da se ne bi nič zgodilo.

Tudi mi smo pozabili na to norčijo, saj so venomer nastajale nove. Nekega dne pa se je komandant Klešnik smrtno ponesrečil in tedaj smo se borci z žalostjo v srcu zavedli, da ga ne bo rešila nobena hipnoza...

Oleg Križanovskij – Igor

KOVINA

Kovinsko predelovalno podjetje 61275 Šmartno pri Litiji

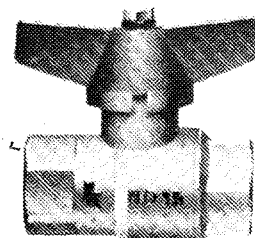
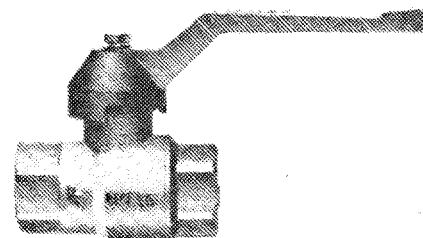
DIREKTOR: 061-881-201 · KOMERCIALA: 061-881-091, 881-676, 882-302 · TEH. SEKTOR: (061) 881-192, 881-018 · TELEF: YU 31864 · ŽIRO RAČUN: 50150-601-33080

PROIZVODNI PROGRAM:

- kroglični ventili za distribucijo v velikosti od NO 8 do NO 50, ki zagotavljajo varno delovanje v sistemih. Uporabljamo jih lahko za mestni plin, propan-butan, acetilen, kisik, metan, tekoče naftne derivate, olje vodo in zrak.
- kroglični ventili posebne izvedbe
- kroglične vrtnice
- regulacijski elementi in pribor za ogrevalne sisteme
- odkovki in odlitki iz medenine (MS 58) po zahtevah kupcev.

NOVO IZ PROIZVODNEGA PROGRAMA

- podometni kroglični ventili
- polnilna kroglična pipa
- varnostni sistem za kotle na trda goriva
- odrazredčevalni ventil s cevčico

Pariški kroki V središču sveta

Mona Lisa pa se smehlja

Pariz v času 37. svetovne letalske razstave na letališču Le Bourget. Paša za oči, željni tehničnih novosti. A naju z Bojanom je zvlekel, vsrkal vase, naju priklenil še drugačen Pariz, mesto, ki mu pravijo tudi »prestolnica sveta«, pribežališče mnogih srečnih in nesrečnih duš, ki še danes v mnogočem obeležujejo to čudovito mesto: Victorja Hugoja, nesrečnega Van Gogha, razposajenega in v sebi razklanega Modiglianija, prešernega imenitneža, aristokratskega nemirneža, ki je skrival v sebi veliko grozo, Henrija de Toulouse-Lautreca, moža, ki je bil celemu mestu na očeh, Baudelaira, večno očarljive Edit Piaf... premnogih imen, ki jih spoštuje ves svet.

Začetek najine blodnje (teško je najti primernejši izraz): ulica Lucien Sampaix. Stanovski kolega, časnikar, mučenik francoskega odpora, ki je, star dvainštirideset let, umrl v gestapovskih mučilnicah prosvetljenega, z zaslužjenega Pariza v letu 1941. Spomin na okupirano Ljubljano. Ničkoliko skromnih plošč, vzdanih na pročeljih mogočnih stavb, v

Le nekoliko nasmeten je Pariz. Vse bolj se oddaljuješ od središča, več je pločevink, praznih škatlic od cigaret, vsemogočega.

Na postaji podzemne železnice Strasbourg-Saint-Denis prikupno dekle spretno ubira harfine strune, daleč pod zemljo je slišati mile glasove. Pred njo pešica frankov, centimov. Tu in tam kakšen berač, znameniti

Zastonjski koncert pred Palais de Chaillot

spomin žrtvam nemškega nasilja, sva videla... In časnikar Lucien Sampaix je bil le ena izmed njih!

Skromen hotelček na ulici Lucien Sampaix. Iz vseh kotov naju zvedavo pogledujejo azijski obrazi. Preko ceste z nekako preprosto domišljavostjo razstavlja pred svojo trgovinico skromno bogastvo Marokanec Kasim al Sayegh. Ko izve, da sva Jugoslovana, se mu obraz raztegne v kosat nasmeh: »Zdravo! Kako ste? Hvala. Dovidjenja!« Po srbohrvatsko, seveda, in ponosno tudi.

pariški klošar, preteguje svoje ude na klopi. Svet je zanj popolna praznina. Na montmartrskem bulvarju množica zvedavo zre v na videz nekoliko premaknjene možakarja, ki golta in grize pet žiletk in naenkrat kadi pet cigaret Galoise – in čaka, da bodo v klobuk pred njim zažvenketali cekini. Afričani in Azijci, bolj Afričani, se hrupno prerivajo in poplesavajo kot baletke po prostornem pločniku.

Za streljaj nižje, uho je prepolno različnih jezikov, besedovja, kolikor ga le premo-

Pariški metro, postaja Jean Bousergant

voljuje takorekoč vse. In kot da so meščani najbolj srečna bitja na svetu, ki hodijo v službo zvižgajoč in prepevajoč; v eni roki sendvič v drugi pločevinka... Kot da na pariških ulicah ni klošarjev in ne policajev z naprebojnimi telovniki. Kot da to mesto ne pozna rasizma, šovinizma, sovraštva, kriminala!

Zvečer Pariz pokaže zobe in dobro je, da človek trdno poprime fotoaparata. Ves božji dan tulijo sirene. Policija, gasilci, rešilci. Po širokih avenijah in bulvarjih, kjer dobiš vse, kar ti srce poželi, se hrani oni drugi, revnejši Pariz. V polivinilaste vrečke izginjajo pečene kure, kruh... videl sem jih, ki so to počeli. Črnapolti in pošeynoki slej ko prej ostajajo na dnu: na voljo so jim le manjvredna dela in opravila. Tudi to je Pariz.

Dnevi radija Woody Allena

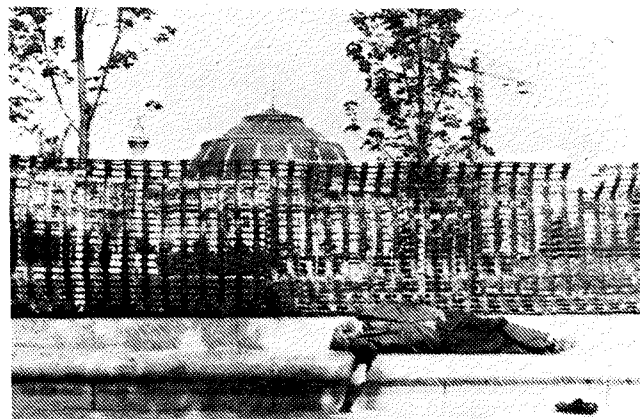
Obiščeva živalski vrt. Iz oblakov zoporno prši. Mrzlo je, da trese. Naletiva na gru-

Dnevi radija. Neskončne vrste, ki so strpne, nihče se ne vriva (spet primerjave!), le tu in tam se vrsta pretrga, da spuste skozi človeka, ki je zablodil v to sanjsko mesto od kdove kod.

Montmartre znova ponuja Bena Hura s Charltonom Hestonom v glavni vlogi, pa tudi Za pest dolarjev s Clintom Eastwoodom.

Kdove katerega dne se iz najine ulice Lucien Sampaix zapodiva preko široke avenije Margenta na strasburški bulvar. Tam nekje na začetku naju presenetijo z velikanskimi črkami napisane besede na prav tako velikanski stavbi: MARKSIZEM, LENINIZEM, MAOIZEM. Sredi Pariza srečujemo na zidovih ekološka gesla, pa tudi zloglasni kljukasti križ. Tik za vogalom najine ulice je na steni najin rojak sporočil Lepi G., da jo ima rad.

Armade turistov uživajo Pariz. Vrejo v Louvre (vrsto, dolgo nekaj deset metrov, je spretna blagajničarka odpravila v prej kot četrt ure. Clo-

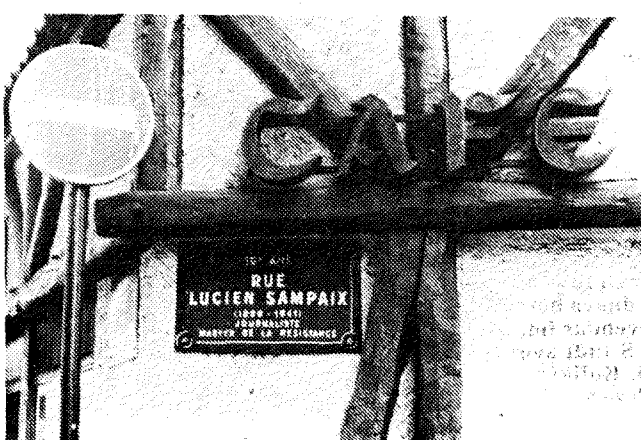
Pariški brezdomec-klošar

čico, zares pisano gručico malčkov. Otroški vrtec. Oči se bleščijo. Kitajček drži za roko črnčka, belček Arabčeka, le-ta srečnega otroka z kdove katerega otoka v Polineziji. Bratje, podajmo si roke. Navidezna sreča, navidezno bratstvo. Vsi, prav vsi pa nosijo okoli vratu listič z imenom in priimkom, naslovom ustanove, domačim naslovom, telefonom. Svetovna družina.

Na Champs-Elysées, Elizejjskih poljanah, vrtijo najnovejši film Woodija Allena

vek se zopet ne more izogniti primerjam!), na Montmartre, tavajo po Champs-Elysées, se zgublajo v Luksemburških vrtovih, strme pod vrh Eifflovega stolpa, blodijo po Vojnem muzeju, občudujejo Napoleonovo grobnico, se za nekaj več kot 20 frankov prevažajo po Seini, vzdihujejo ob Moulen Rougeju... azijski taksisti pa te oguljufajo, če se le da in pri tem mirno popijejo pivo.

Zeja. V bližini tuillerijskih vrtov kupiva plastično stekleničko, pollitrsko, z vablji-

Na začetku najine ulice

vim naslovom »naravna mineralna voda«. Srk in – razočaranje: navadna voda. 8 frankov! Kraljestvo za Radensko. Zmaževa sendvič: 8 frankov. Velik za dva naša. V nobeno od tisočeri restavracij in sila prikupnih gostilnic na razkošnih avenijah ne zaideva, gledava pa cene. Kosilo velja na Champs-Elysées od 39 do 65 frankov: (Frank velja ta hip okoli 106 dinarjev). Češnje ponujajo Parižani – in to kakšne! Človek bi si obliznil vseh deset prstov – od 12 do 22 frankov, odvisno seveda, kje kupuješ. Bljže si centru mesta, dražje pač je!

Skorajda v središču tega svetovnega vrveža sva videla na policah obilno obložene živilske trgovine naša vina: Vranac, Plavac, Kaštet. Seveda precej cenejša kot pri nas.

Pariz se hrani na ulicah

Bliža se odhod. Gneteva se med množico pred mogočno Palais de Chaillot naproti Eifflovega stolpa, strmiva v razigrani ples pršee vode, ki vre iz nešteti vrvežev v zrak. Pritegne naju vrvež. Fantiči med desetimi in petnajstimi leti z zaletom, na kotalkah, preskakujejo meter visoko oviro – in se spretno ujamejo na noge. Občudovalcem z vsega sveta se utrga gromozanski hura. Vse za turizem in – preživetje. Tekmovalci so Afričani, Azijci... bržkone že tretji rod, ki živi v Parizu in ki ga mogočna notredamska cerkev zanima prav toliko kot lanski sneg. Na

tleh krpica, na krpici – franki, centimi.

Pariz kupčuje. Prodaja vse, kar se prodati da. Le malo jih je, ki odidejo nepotešeni, le vznemirjenost ostane. In široko razprte oči pod Slavolokom zmage, ob grobu neznanega junaka, na širokih križiščih bulvarjev in avenij... Skrtajo fotoaparati, brnijo kamere, ob Seini pa se premetavajo v nemirnem spanju klošarji.

Ko prideva iz Louvra, hrupnega mravljišča in pobožne zbranosti, kjer sva pustila skoraj šest ur najinega pariškega časa, se zadrževa proti najbližjemu lokalu na pivo. Za dva litrska bokala premenitne pijače odštejeva 144 frankov. Kot vsi Parižani pojužina na pariških ulicah. Odvihrava naprej, noge so vroče, razbolele. Pri obelisku, ki ga je vsemogočni Napoleon pripeljal iz Egipta, strmiva tik Place de Concorde v rejene, več kot trideset centimetrov dolge krape, ki se zaganjajo iz vode, požrešno loveč kruh, ki ga mečejo v ribnik turisti.

Dopoldan, tik pred odhodom, spet prši, se ob kavi srečam s Kasimom. »Zdravo«, reče, mi naroči kavo in na vsak način tudi malo pivo, plača in pove, da je v Parizu deset let in da si je prislužil tole trgovinico, kjer dobiš karton stekleničk piva po 0,33 l za 23 frankov. In dostavi: »Srečno!«

Tokrat naju taksist, spet je bil Azijec, ni ogoljufal. Za ena in polkrat manjšo ceno naju je pripeljal na letališče Orly... Tudi to je Pariz!

Milenko Strašek

Skakanje čez oviro – na kotalkah

LE PERSONNEL DE L'OFFICE NATIONAL
DES ANCIENS COMBATTANTS
ET VICTIMES DE GUERRE

A LA MÉMOIRE DE
GEORGES MORIN
SOUS CHIEF DE BUREAU
COMBATTANT DE LA RÉSISTANCE
DÉCÉDÉ AU CAMP D'EILLRICH-DORA
LE 26 DÉCEMBRE 1944
VICTIME DE LA BARBARIE NAZIE

Ena številnih spominskih plošč, v spomin padlim borce francoskega odpora

Poslej sva kar nekaj frankov pustila pri njem.

Babilon

Iz hotelčka z azijskimi obrazi sva odhajala jutraj, prihajala zvečer in Kasim naju je pozdravljal. Vsrkavala sva vase Pariz in se mu predajala – in preštevala franke ter primerjala. Meso vseh vrst je moč dobiti za skoraj domala isto ceno kot pri nas... Nič drugače ni s čevlji, povprečnimi pač. In s pi-jaco. Vožnjo z metrojem, ki se blešči v svoji čistosti. Nikakršne nastlanosti, razrezanih sedežev, ljubezenskih izlivov in psokv po stenah.

re ta svet, uzreva v kiosku Arenu, Dugo, Svijet, Erotikon, Bazar, Praktično ženo, Politiko, NIN, Tempo – ilustrirani nedeljni sportski list.

Na Montmartru, v veličastni gneči, vrvežu, ki je nabit z intelektualizmom in uživaštvom, revščino in iznajdljivostjo, zaslišiva slovensko in srbohrvatsko govorico.

Z metrojem zlahka in hitro premaguješ ne le pariške vzporednike, pač pa tudi gordijske vozle nekajmili-jonskega mesta. Vse je preprosto, učinkovito... Izgubiti se je skorajda nemogoče. Kaj hitro so pri roki primerjave! Pariz je sproščen in do-

**ZDRAVILIŠČE
ROGAŠKA SLATINA**

adria airways

ZLATARNE-CELJE

KOVINOPLASTIKA LOŽ

atomske toplice

kovinotehna

KORS
KONFEKCIJA OBLAČIL
ROGAŠKA SLATINA

Pokroviteljstvo nad potovanjem naših novinarjev na letalsko razstavo v Pariz so prevzele delovne organizacije: Adria airways, Kovinotehna Celje, Zlatarne Celje, Zdravilišče Rogaska Slatina, Atomske toplice Podčetrtek, KORS Rogaska Slatina in Kovinoplastika iz Lože.

Branko Jerkič pred srečanjem v Mavrovu

Ste vodja slovenske delegacije ZRVS na 17. srečanju bratstva in enotnosti, ki bo v Mavrovu v Makedoniji. Odpotujete v četrtek. Znano je, da ta srečanja niso samo manifestativna, saj bo hkrati tudi osrednja proslava dneva borca v Jugoslaviji, vendar imajo ta srečanja RVS tudi svoj delovni značaj. Kolikšen in kakšen bo delež slovenske RVS sedaj v Makedoniji?

Kot je znano, smo lansko leto mi organizirali to srečanje v Kranju. Takoj po 4. juliju je slovenska delegacija odpotovala v Makedonijo in je imela 3-dnevne pogovore s tovariši iz te republike. Prenesli smo jim svoje izkušnje,

oni pa so se nam zahvalili za pomoč, ki smo jim jo lahko nudili.

Določili smo ključ za letošnje potovanje v Makedonijo. Iz vsake občine pošljamo na pot po enega rezervnega starešino, število 65 članov naše delegacije pa smo dopolnili še s predstavniki Ljubljane in Maribora ter posameznih regij ter z nekaj tovariši, ki delujejo v našem predsedstvu in so že več let aktivni v naši organizaciji. Celotna skupina, ki pojde v Makedonijo, šteje tako 85 tovarišev.

V Makedoniji bomo dodeljeni trem občinam, ki imajo že tradicionalne zveze z občinami ali delovnimi organizacijami v Sloveniji. Vodstvo naše delegacije pa pojde v

Mavrovo, kjer je 3. julija predvidena razprava o temeljnih usmeritvah naše organizacije. Svoj posebni delež bo slovenska delegacija v tej razpravi namenila delovanju osnovnih organizacij v krajevnih skupnostih. Sodelimo, da je osnovni problem tako pri nas kot v vseh drugih republikah: kako organizirati osnovne organizacije, kako načrtno vključiti v delo in kako zagotoviti, da bodo vsi rezervni vojaški starešine res tudi aktivni člani naše organizacije. Danes imamo veliko problemov z vključevanjem posameznih letnikov in predvsem mlajših ljudi, ki so zaposleni in imajo zahtevnejše naloge v svojem delovnem okolju, pa se zato po-

redko udeležujejo aktivnosti v ZRVS. To pomanjkljivost bomo seveda morali odpraviti, je pa še cela vrsta drugih vprašanj, o katerih moramo govoriti, kajti delovanje ZRVS je potrebno popestriti predvsem v osnovnih, temeljnih organizacijah, saj vemo, da postane samo vzgojno delo, bodisi idejno-politično ali vojaško strokovno, dolgočasno, s tem pa se zmanjša tudi zainteresiranost članstva za aktivnosti v organizaciji.

Pri uresničevanju teh zamisli vam želimo veliko uspehov.

(Povzeto iz oddaje I. programa radia Ljubljana, novinar S. Škrabar)

»Spodleteli načrti sovražnika«

Zapotok je prijetna vasica pri Ljubljani. Ondan pa je vaščane vznemirila vest, da se na njihovem območju nekaj dogaja. Od nekdaj se je vzela sovražna diverzantska skupina, katere cilj je bil: napad na pomembnejše objekte. Vest o sovražni skupini je kmalu prodrla med pripad-

rialce le nekoliko drugačen od prejšnjih. Obiskalo jih je frontno gledališče, oziroma DPD Svoboda Medvode. Tovarnjak se je kaj kmalu spremenil v gledališki oder. Nada, Anita, Cveta, Elvira, Iztok, Boris, Džozo in pa seveda Brane Pratik so lahko zbranemu občinstvu pod milim nebom pokazali, kaj znaajo. Dobre volje in smeha ni manjkalo, kar se za takšen večer tudi spodobi.

Leopold Grünfeld je predsednik KK SZDL Golo-Zapotok. »Sodelovanje krajevne skupnosti in enote teritorialne obrambe je vsekakor nujno, sploh pa v primeru vojne. Združeni smo vsekakor močnejši in takšno sodelovanje želimo še bolj okrepiti. Danes so nas povabili na ta večer, in kot vidite, so se krajani radi odzvali. Mnogi so prvič videli in doživeli trenutke med teritorialci. Takšen večer bomo skušali v prihodnje pripraviti tudi mi.«

Aco Cankar je poveljnik enote: »Seveda, prve dni je bilo težko, toda kmalu smo našli skupni jezik in program je stekel. Dan prej smo imeli v gosteh tudi jamarje Jamarskega kluba »Železničar«, ki nam s svojim znanjem in izkušnjami lahko veliko pomagajo pri usposabljanju in pripravah za SLO in DS. Takšnega sodelovanja si vsekakor še želimo.

Poveljnik enote Aco Cankar

nike enote teritorialne obrambe Franc Ravbar-Vitez. Izvidnica je ugotovila, da vesti le niso izmišljene, zato so nemudoma stekle vse priprave za akcijo. Krajani in družbenopolitične strukture krajevnih skupnosti Zapotok so dobili vsa potrebna navodila, zato tudi panike ni bilo.

Medtem pa se je sovražna diverzantska skupina nevarno približevala svojemu cilju in kazalo je, da jim bo name-ra uspela. Toda, ušeli so se! Noč ima svojo moč, kar so tudi pripadniki teritorialne obrambe, ki ji je poveljeval Aco Cankar, dobro izkoristili. Čeprav so se diverzanti neovirano približevali svojemu cilju, je za njih noč postala pogubna. Naenkrat so se znašli v obroču, iz katerega ni bilo več izhoda. V nekaj minutah so bili razoroženi in akcija je za obe strani dobila svoj epilog; le za diverzante drugače, kot so jo načrtovali...

Uro pozneje smo se z »diverzanti« lahko pogovarjali, bili so deležni poštene večerje in pa tudi partizanskega mitinga. Bila je to era od številnih vaj teritorialne obrambe, ki je, vsaj po prvih vtisih, dobro uspela. Čeprav je bilo muhasto vreme in moča, dobre volje in razposajenosti med pripadniki TO Franc Ravbar-Vitez ni manjkalo. Večina teritorialcev občine Ljubljana-Šiška se je kljub težavam, ki jim ga je povzročalo vreme, dobro znašla.

Da je šestdnevno usposabljanje starešin in pripadnikov teritorialne obrambe uspelo, gre tudi zahvala za sodelovanje krajevnima skupnostima Golo-Zapotok in Nova vas-Bloke. V osrednjem šotorsku v Vodičicah pri Zapotoku ni manjkalo (razen vremena, seveda) ničesar. Vrli Šiškarji so se v hipu spremenili v teritorialce, mnogi od njih pa celo v »diverzante«, v nič kaj opogumljajočo vlogo.

Ta večer pa je bil za terito-

Jože Čurin

Teren je najboljša šola

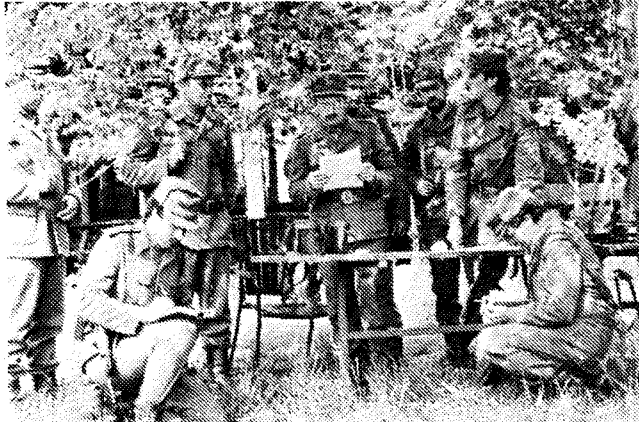
Deževno vreme nas je spremljalo, ko smo obiskali enoto teritorialne obrambe, ki ji poveljuje rezervni starešina Metod Brešan. Le-ta se je pred kratkim za teden dni preselila iz tovarn na teren. Taborili so na Goriškem Krasu v okolici Železnih vrat. Iz njihovega taborišča se je ponujal lep razgled na prostor, kjer so potekale vaje in usposabljanje. Čeprav je prenehalo deževati in se je izze oblakov že pokazovalo sonce, je bilo še vedno precej hladno. To pa seveda vojakov ni oviralo pri opravljanju rednih opravil v taboru, pa tudi izvajanje programa usposabljanja ni smelo zaostajati.

Kljub slabemu vremenu, ki je večinoma spremljalo taborjenje teritorialcev, je v taboru vladal vzoren red in disciplina. Tabor, skrit med drevesi in grmičevjem, je bil dobro zamaskiran, tako da je bil za morebitne mimoidoče popolnoma neopazen. Tudi iz zraka ga ni bilo mogoče opaziti. Šotori so bili napeti kot struna, tako da jih ne bi mogla premakniti niti najmočnejša kraška burja. Kljub temu, da se je tabor razprostiral na veliki površini, je bilo okolje tabora čisto in urejeno. Narejene so bile steze, ki so vodile do šotorov, skladišč, postaje prve pomoči, poljske kuhinje... Šotori so bili pravilno postavljeni, njihova notranjost je bila vedno vzorno urejena, tako da tudi ob slabem in deževnem vremenu, kakršno je spremljalo njihovo taborjenje, nudijo suho, udobno in zanesljivo zatočišče pred slabimi vremenskimi razmerami.

Urjenje in usposabljanje na terenu je seveda zelo potrebno, saj teritorialci edino na ta način lahko neposredno doživijo pogoje, na katerih bi naleteli v pravi vojni.

Obenem pa je to tudi zanimiva sprememba, življenje v naravi se seveda precej razlikuje od življenja v tovarnah. To je za vojake-teritorialce, posebej za tiste, ki takšno taborjenje doživljajo prvič, velik izziv in zanimiva izkušnja. Temu in pa dobri vnaprejšnji pripravljenosti in pridobljenemu znanju gre največja zasluga za dosedanja uspešen potek taborjenja. Vsi vojaki zavzeto in prizadevno sodelujejo pri pouku, pa tudi pri ostalih aktivnostih v taboru. Teh je veliko in poleg obsežnega programa usposabljanja, ki ga je treba v celoti izvesti, ostane le malo prostega časa. Pouk imajo dvakrat dnevno, dopoldne in popoldne. Po napornem pouku se seveda najbolj prileže dobro kosilo ali večerja. Da vojaki teritorialci ne ostanejo lačni, uspešno skrbijo kuharji, ki so se s svojo kuhinjo prav tako preselili na teren. Ker so skoraj vsi pripadniki enote tovariša Metoda Brešana na terenu, je tudi glavna kuhinja z njimi. Kljub »terenskimi pogojem« kuhinja odlično deluje in večina vojakov se je strinjala, da je hrana na terenu še celo boljša kot v tovarnah. Seveda pa je tudi apetit po napornih vajah precej večji kot v vojašnici.

Da so vaje zares naporne, smo se lahko prepričali, ko smo si ogledali vajo »četa v obrambi – bataljon v napadu«. V vaji so sodelovali skoraj vsi vojaki in presenečeni smo bili, ko smo videli, kako dobro so vsi sodelujoči poznali svoje naloge in dolžnosti. Delovali so skladno in uigrano, kar je nedvomno posledica dobrega teoretičnega pouka, pa tudi pratičnih izkušenj, ki so si jih že pridobili na tem terenu, ki je specifičen in zelo zahteven. Prav tako moramo pohvaliti voljo in zavzetost, s katero so terito-

Pred vsako nalogo je štab enote razdelil naloge komandirjem podrejenih enot

rialci izvajali to zahtevno nalogo. Kljub temu, da so bili na terenu že več dni in ves čas izvajajo zahtevne naloge, na njih ni opaziti utrujenosti. Vaje so izvajali prav tako zavzeto kot prvi dan taborjenja. Dokazali so, da ure teoretičnega in praktičnega pouka niso bile zaman. Od začetnega razvrščanja na bojnih položajih, maskiranja in pripravljanja za napad pa do končnega juriša na »sovražnikove položaje« je enota Radovana Sulica pravilno izvedla vse operacije in premagala vse težave in ovire. Teh pa je bilo veliko: žične in minske ovire, napad s kemičnim orožjem in seveda nenehno branilčevo obstreljevanje. Vse te ovire je enota premagala s složnimi akcijami, v kateri je vsak posamez-

nik natančno poznal svojo nalogo in nalogo svoje enote. Starešina Miran Sever nam je na koncu »napada« med kratkim oddihom pred novo nalogo dejal: »Vaje, ki jih izvajamo na tem terenu, so zares težke in od vsakega posameznika zahtevajo veliko znanja in volje.«

Enoto teritorialne obrambe, ki ji poveljuje starešina Metod Brešan, smo zapustili z vtisom, da so vsestranska priprava, dobro planiranje in seveda znanje porok za uspešno delo na terenu, ne glede na vremenske razmere. Le tako lahko delo poteka nemoteno ter je možno doseči vse zastavljene cilje. To pa so tudi osnove za uspešno delo teritorialne enote tovariša Brešana.

M. G.

Izvidniki se vračajo v tabor po uspešno opravljeni nalogi

SKUPŠČINA OBČINE ČRNOMELJ

čestita

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

vsem borcem

ob četrtem juliju dnevu borca

SKUPŠČINA OBČINE DOMŽALE

SKUPAJ Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

čestita vsem borcem ob četrtem juliju,
dnevu borca

Mitinga so se udeležili tudi krajani Golo-Zapotok

Očak Triglav spet vabi!

Stodvajsetim pohodnikom – nekdanjim borcem narodnoosvobodilnega boja je in bo lanskoletni prvi spominski pohod na našo najvišjo goro Triglav – goro simbola boja in svobode še dolgo ostal v nepozabnem spominu. Ko smo ob izteku lanskega leta ocenjevali to enkratno športno in spominsko prireditev, smo skupaj z bori-pohodniki ugotavljali, da velja s pohodi nadaljevati.

Žal pa pot od želja do izvedbe ni samoumevna. Se-stanki in poskusi dogovorov za letošnji pohod so zahajali v slepo ulico. Naj sta si odbo-ra skupnosti borcev Prešer-nove brigade in 31. divizije še tako prizadevala, da bi tu-di letos ob obletnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ or-ganizirali (drugi) spominski pohod borcev za Triglav, vselej se je na pot postavila kakšna ovira. Želje, da bi le-

tošnji pohod organizirali mladi z Jesenic, Tolmina in Radovljice, so splavale po vodi.

Toda našel se je nekdo, ki vendarle misli drugače. Ob-činska konferenca SZDL Radovljica je ob pomoči nekdanjih borcev, zlasti ude-ležencev lanskoletnega po-hoda ter v sodelovanju s pla-ninsko enoto vojašnice iz Kranja korajžno prevzela na-se odgovornost za organiza-cijo letošnjega spominskega vzpona borcev na Triglav.

Na zadnji seji pripravljaj-nega odbora je bilo sklenje-no, da pohod bo, in sicer 24. in 25. julija s Pokljuke oziro-ma Rudnega polja. Ta šport-no rekreativna prireditev si-cer ne bo imela takšnih raz-sežnosti kot lanska, pa tudi število pohodnikov naj bi bi-lo manjše, kar pa ne velja za namen in vrednost celotne akcije.

Ker je do pohoda vsega še tri tedne, objavljamo razpis: Pohoda na Triglav se lah-ko udeležijo le tisti borci-po-hodniki, ki so fizično in psi-hično sposobni premagati napore takšnega vzpona. Ob-vezni sta primerna oprema in pravočasna prijava. Prija-va mora vsebovati: ime in priimek pohodnika, naslov, enoto, v kateri je bil v času

NOV, ter navedbo organiza-cije ZZB, katere član je. Prijave pošljite najkasneje do 17. julija na naslov: Ured-ništvo TV-15 Naš tovariš, Mi-klošičeva 28, 61000 Ljublja-na, s pripisom »Za pohod na Triglav«. Podrobnosti v zve-zi s pohodom bomo objavili v naslednji številki TV-15.

Jože Čurin

Umrl je Rato Dugonjić

Vrste borcev NOV Ju-goslavije se neusmiljeno redčijo.

Dne 28. junija je umrl v dvainsedemdeset letu starosti Rato Dugonjić, prvoborec, narodni heroj in junak socialističnega dela, že izza predvojne delavskega gibanja pa do smrti eden najodločnejših borcev za socializem v Jugoslaviji in posebej v BiH.

Rodil se je 10. januarja 1916. v Trebinju. Pravo je študiral in dokončal na beograjski univerzi. Ob študiju je bil eden izmed najaktivnejših organiza-torjev naprednega stu-dentskega in mladinske-ga gibanja, ki se je razvi-jalo pod vodstvom KPJ. Član partije je postal leta 1937. Tesno sodelujoč z Ivom Lolo Ribarjem in drugim člani CK SKOJ si je pridobil nemajhne zasluge za obnovo skojev-ske organizacije, ki je v času šestojanuarske dik-tature utrpela hude udar-ce. Malo pred vojno je bi-lo njegovo ilegalno delo odkrito; nekaj mesecev je preživel v preiskovalnem zaporu v Sarajevu. Leta 1940 je že bil organizacij-ski sekretar CK SKOJ.

Po razkrojanju Jugosla-vije je bil Dugonjić eden izmed organizatorjev oboroženega boja proti okupatorjem v Bosni in Hercegovini ter politični komisar Semizovskega partizanskega odreda. Toda že od septembra 1941 in nato do konca voj-ne so bile njegove pogla-vitne dolžnosti povezane spet z mladinsko organi-zacijo. Sprva je bil sekre-tar SKOJ BiH, nato orga-nizacijski sekretar CK SKOJ, od smrti Lole Ri-barja 1943 pa politični se-kretar SKOJ (vse do raz-pustitve te organizacije l. 1948) in USAOJ. Njegova tehtna prispevka k revo-lucionarni mobilizaciji

mladih sta bila zlasti nje-gova referata na 1. in 2. kongresu USAOJ.

Hkrati je bil Dugonjić tudi pogumen partizan-ski borec. Ob desantu na Drvar maja 1944 je s svoji-mi mladinci branil pred nemškimi padalci dohod k Titovemu bivališču. Za ceno velikih žrtev so ta-krat mladi pripomogli, da je Hitlerju napad spod-lelet.

Po osvoboditvi je opravljal Dugonjić skle-njeno vrsto pomembnih funkcij v političnem živ-ljenju BiH in SFRJ. Po-gosto je bil poslanec zvez-ne in republiške skupšči-ne, deloval je v zunanji politiki kot ambasador v Egiptu in na Poljskem, bil minister v zvezni vladi in predsednik republiške skupščine BiH. Član CK ZKJ je bil med 5. in 8. kongresom te organizaci-je, od leta 1966 dalje pa tudi član njenega pred-sedstva. Eno mandatno obdobje je bil predsednik Zvezne konference SZDL, pozneje pa član sveta federacije in pred-sedstva SFRJ. Na vseh teh položajih se je dosled-no zavzemal za razvoj so-cialističnega samouprav-ljanja in socialistične de-mokracije.

Z odhodom Rata Dugo-njića so jugoslovanski na-rodni in narodnosti veliko izgubili.

Z. K.

Dan borca 1987 – vabila

Vabimo vas na proslavo 4. julija – dneva borca in 45-letnice Notranjskega odreda, ki bo v Novi vasi na Blokah 4. julija 1987 ob 11. uri.

Spominska slovesnost na planini Lom (Po-ljubinj)

Krajevno združenje ZB NOV, krajevna skupnost in DPO Poljubinj organizirajo na planini Lom, v soboto, na dan Borca 4. julija ob 10. uri (cesta je do planine asfaltirana) tradicionalno proslavo, posvečeno krajevne-mu praznovanju. Praznik je v spomin na tragičen dogodek, ki se je zgodil 7. julija 1943. Pod planino Studor, v soteski potoka Godiča, je sovražnik tega dne zahrbtno pobil šest borcev Gradnikove brigade in enega pa-stirja. Ostale pastirje in mlekarja s planine Studor so odpeljali v taborišče, nekateri od njih se iz nemškega taborišča niso več vrnili.

Vsako leto z veliko udeležbo, kulturnim programom, moškim in ženskim pevskim zborom počastimo njihov spomin.

Odbor ZB NOV Poljubinj

Odbor skupnosti borcev II. brigade VDV–NO vabi borce, še posebno iz tretjega in petega bataljona in druge, na odkritje spominskega obeležja padlim borcem brigade v zadnjih dneh vojne leta 1945 ki bo 4. julija 1987 ob 11. uri v Renčah pri Novi Gorici.

Odbor

Vse borce in borke Gornjeverpavske parti-zanske čete vabimo na proslavo ob odkritju spominske plošče padlemu borcu Jožetu Je-lerčiču-Mihcu, ki bo 4. julija 1987 ob 9. uri na Lipah na Nanosu.

Po proslavi ob odkritju plošče bo ob 10. uri zbor borcev pri Abramcu, kjer bomo ob 11. uri priredili tudi osrednjo občinsko priredi-tev v počastitev dneva borca.

Domicilni odbor skupnosti borcev gornjeverpavske partizanske čete Ajdovščina

Občinski odbor ZZB NOV Tržič vabi bor-ce, mladino in občane na tradicionalno sre-čanje na Bistriški planini, ki bo ob dnevu borca 4. julija ob 11. uri. Na srečanju bo nastopil Pihalni orkester iz Tržiča in Kultur-na skupnost »Pobratenje«. Za partizanski golaž in žejne bo skrbela Lovska družina Kovor.

Vabijo tržiški borci!

Zveza združenj borcev NOV Občinski odbor Tržič

Krajevna organizacija Zveze združenj bor-cov NOB Ribnica vabi borce, aktiviste in druge občane na odkritje spomenika vsem padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega terorja iz območja Krajevne skupnosti Rib-nica in na slavnostno akademijo v počastitev dneva borca, ki bo 4. julija 1987 ob 11. uri v gradu v Ribnici.

KO ZZB NOV Ribnica

Občinski odbor ZZB NOV Trbovlje skup-no s KO ZB vabi vse svoje člane na srečanje borcev, ki ga organizira ob dnevu borca v soboto, 4. julija ob 16. uri na prostoru pred domom DPD Svoboda Dobrna v Trbovljah. Od 15. ure bo zagotovljen prevoz od hotela do Neže z javnim prevoznim sredstvom. S tem srečanjem bomo počastili 40-letno delo-vanje ZZB NOV Jugoslavije, zato vse borce in občane prisrčno vabimo na srečanje.

Občinski odbor ZZB NOV Trbovlje

Vabimo vas na tradicionalno srečanje IS-KRAŠEV, ob dnevu borca v soboto, 4. julija 1987, ki bo letos na kopališču Sora pri Med-vodah.

Slavnostna prireditev se bo začela ob 10. uri in bo prešla v družabno srečanje s kultur-nim, zabavnim in športnim programom, ki bo trajal vse do 16. ure.

Osrednja proslava dneva borca v črno-maljski občini bo v Adlešičih, 4. julija, ob 15. uri. Praznovanje bodo združili z otvoritvijo zadnjega odseka »Partizanske magistrale« Adlešiči–Žuniči (5 km). Hkrati bo tudi ob-kolpsko srečanje prebivalcev z obeh strani Kolpe.

Vaščani in ZB NOV Idrija pri Bači vabijo na proslavo ob odkritju spominskega obe-ležja padlim borcem NOV in umrlim v Nem-čiji, dne 4. julija 1987 ob 10. uri na vrtu osnovne šole Idrija pri Bači.

Odbor ZB NOV

Slavnostna seja ob dnevu borca

V počastitev dneva borca, 4. julija, bo slavnostna seja občinskega odbora ZZB NOV Radovljica v petek, 3. julija ob 10. uri v veliki sejni dvorani skupščine obči-ne. O pomenu praznika in današnjih raz-merah v naši družbi ter vlogi borčevske organizacije bo govorila članica predse-dstva občinskega odbora ZZB NOV Kata-rina Bem. Na seji bodo podelili odlikova-nja Medobčinskega sveta ZZB NOV za Gorenjsko, plakete Gorenjskega odreda in Listino borcem – osvoboditeljem Beo-grada 1944. Ob tej priložnosti bodo preje-li knjižna darila letošnji jubilarji ob 60, 70 in 85-letnici.

J. R.

*

Odbor skupnosti borcev 1. slovenske proletarske udarne brigade Tone Tomšič vabi vse živeče borke in borce na jubilej-no proslavo ob 45-letnici ustanovitve proletarskega udarnega bataljona in bri-gade, ki bo 16. julija ob 10. uri v vojašnici Boris Kidrič v Šentvidu. Slavnostni go-vornik bo predsednik predsedstva CK ZKS Milan Kučan.

Skupnost borcev italijanskih enot NOV in PO Slovenije, z domicilom v Izoli vabi člane, da se udeležijo seje redne skupščine, ki bo v soboto, 11. julija 1987 ob 9. uri v dvorani OK SZDL v Izoli, Pittonijeva ulica št. 9.

Kolesarski novici

Maraton 9. korpusa

Po dveletnem premoru je bil v nedeljo, 21. junija – v organi-zaciji prizadevnega kolesar-skega kluba iz Nove Gorice – znova kolesarski maraton IX. korpusa. Kolesarji so štartali na 140 kilometrov dolgo pot, iz Nove Gorice v smeri Kanal–Most na Soči–Želim–Idrija–Godovič–Col–Ajdovščina s ciljem pred stavbo občinske skupščine v Novi Gorici.

Kolesarji so se s štarta družno poglani na pot in se prav tako v veliki skupini pripeljali na cilj. Na cilju jih je najprej pozdravil in se jim zahvalil predsednik občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV. Maratonci so prejeli spo-minske medalje.

Transverzala ob 20-letnici

Izobraževalni center orga-nov za notranje zadeve Ljub-ljana–Tacen je ob praznova-nju 20-letnice kadetskih šol za miličnike organiziral kolesar-sko transverzalo, ki je potekala skozi kraje, kjer so domovale šole ONZ od osvoboditve do danes. Transverzalna vožnja je trajala dva dni. Dolga je bila 220 kilometrov.

Skupina, ki se je podala s kolesi na pot, je bila sestavljena iz 14 generacij ter vodstva kadetskih šol in članov kole-sarske sekcije Kluba Maksa Perca. Karavana 19 kolesarjev se je najprej ustavila v Zgor-njem Logatcu, kjer je bila prva šola za miličnike, nakar jo je pot vodila prek Rovt, skozi Ži-ri in Škofjo Loko v Begunje, kjer je delovala šola v stavbi nekdanjih gestapovskih zapo-rov. Kolesarji so prenočili v Poljčah in naslednji dan nada-ljevali pot proti Jesenicam, kjer je delovala šola za milični-ke leta 1948. Ob zaključku vož-nje so predlagali; naj bi se tran-sverzala razširila še na območ-je Bele krajine, kjer so že med vojno delovale šole in tečaji ONZ.

Jože Jenič

Venček narodnih

TV-EPP

Slovenija – moja dežela, zapel je reklamni poet. Še bolj bo ponosno zvenelo ko pel bo Zemlja, moj svet!

Skupni kulturni prostor

Z očesom budnim videli so dodikisti: v deželi kranjski spet duhove buri ideja nova – in že spet v kulturi! Pozor, pozor, le brž zaprimo duri, v pohodu so kultur-imperialisti!

Vrtičkarska

O hiška moja, vrtec omejeni, nikamor ne želim si ven od tod. Še lipo zasedim si v kot zeleni, pogled doseže le sosedov plot...

Kaj! Onstran plota vse je neurejeno, ne mika me pogled na tisto stran. Prek žive meje, tam je vse uglajeno, še noč svetlejša, kot pri meni dan!

M. Seliškar

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednik); člani: BOJAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ŽRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE (SRŠ, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRŠ)

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-iredaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Poslame uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 1598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ine vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35